Lei 3,50

GRAMATICA LIMBII ROMÎNE — MANUAL PENTRU CLASA a V-a

CHIOSA CLARA GEORGETA
MICIORA IONESCU MARIA ELIZA

1260:4:315
12
=6
4
20

GRAMATICA LIMBII ROMÎNE

MANUAL PENTRU CLASA A V-a

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ
BUCUREŞTI — 1960

CHIOSA CLARA GEORGETA
MICIORA IONESCU MARIA ELIZA

GRAMATICA LIMBII ROMÎNE

MANUAL PENTRU CLASA a V-a

Aprobat de Ministerul Învățământului
cu nr. 32505/1956

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ
BUCUREŞTI – 1960

FONETICA

SUNETE ȘI LITERE

Oamenii se înțeleg între ei cu ajutorul vorbirii sau al scrisului. În vorbire, ca și în scris, ei folosesc *propoziții*. Propozițiile sînt alcătuite din unul sau mai multe cuvinte.

Astfel propoziția:

Întîiul meu salut de pionier
Voios ți-l dărui ție, scumpă țară!

este alcătuită din cuvintele: *întîiul meu*, *salut de*, *pionier*, *voios* etc. — fiecare avînd înțelesul său, diferit de al celorlalte.

Dacă analizăm cuvîntul *pionier*, constatăm că el este alcătuit din șapte sunete și anume: *p*, *i*, *o*, *n*, *i*, *e*, *r*. Cuvîntul *de* este alcătuit din două sunete *(d* și *e)*, iar cuvîntul *-l* (de fapt *îl*, *pe el)* dintr-unul singur *(-l)*. Aceste sunete, cu ajutorul cărora se formează cuvintele, sînt cele mai mici unități folosite în vorbire.

Sunetele vorbirii alcătuiesc cuvintele, cu ajutorul cărora oamenii se înțeleg între ei.

Studiul ajutător al gramaticii, care se ocupă cu sunetele vorbirii, se numește f o n e t i c ă.

Fiecare limbă folosește un anumit număr de sunete, care, îmbinate în diferite feluri, formează cuvintele acelei limbi. Astfel, în cuvinte deosebite

găsim adeseori aceleași sunete, doar altfel înșiruite. De pildă, în cuvintele: *sar*, *ars*, *ras*, cele trei sunete *a*, *r*, *s*, așezate în altă ordine, formează cuvinte cu înțeles deosebit: *s-a-r—sar*; *r-a-s—ras*. De obicei însă, cuvintele se deosebesc între ele prin mai multe sunete, sau prin toate sunetele din care sînt formate. Deși posedă un număr mic de sunete, o limbă are mii de cuvinte.

În scris, sunetele sînt redate prin *litere*. În mod obișnuit, pentru fiecare sunet avem cîte o literă.

Trebuie să deosebim însă sunetele de litere. *Sunetele* se pronunță și deci *se aud*, pe cînd *literele* se scriu și *se văd*. Cînd citim cu glas tare, rostim sunetele reprezentate în scris prin litere.

Literele *sînt semnele care reprezintă în scris sunetele.*

Toate literele folosite pentru scrierea sunetelor, așezate într-o anumită ordine, formează *alfabetul*.

Observație

Cuvîntul alfabet vine de la numele literelor *a* și *b* din alfabetul grecesc — *alfa* și *beta*.

Alfabetul limbii române cuprinde următoarele 27 de litere: *a*, *ă*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *h*, *i*, *î*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *o*, *p*, *r*, *s*, *ș*, *t*, *ț*, *u*, *v*, *x*, *z*.

Și în limba noastră, fiecare literă, citită separat, are un nume: litera *a*, litera *be* etc.

Dăm mai jos numele fiecărei litere:

A, a = a	D, d = de	H, h = ha
Ă, ă = ă	E, e = e	I, i = i
B, b = be	F, f = fe	Î, î = î
C, c = ce	G, g = ghe	J, j = je

K, k = ca	P, p = pe	Ț, ț = țe
L, l = le	R, r = re	U, u = u
M, m = me	S, s = se	V, v = ve
N, n = ne	Ș, ș = șe	X, x = ics
O, o = o	T, t = te	Z, z = ze

În general, fiecare literă a alfabetului corespunde unui sunet. Totuși, sînt unele excepții. Astfel, literele *c* și *g* reprezintă alte sunete în cuvintele: *car*, *gard*, decît în: *cer*, *cină*, *ger*, *ginere*.

Observăm că înainte de *a*, *o*, *u*, *l*, *r* etc. *c* și *g* se pronunță altfel decît înainte de *e*, *i*, cînd se aude *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, în loc de *c*, *g*.

Grupele de cîte două litere *ch* și *gh* (*c* și *g* urmate de *h*) înainte de *e*, *i* redau cîte un singur sunet: *chem*, *chin*, *ghem*, *ghicitoare*.

Litera *x* redă în pronunțare două sunete: *c* și *s* sau *g* și *z*. Așa, în cuvintele: *mixt*, *fix*, *Alexe*, pronunțăm *cs*, dar în cuvintele: *exemplu*, *examen* rostim *gz*.

Observație

Unele litere ale alfabetului limbii române se deosebesc între ele numai prin semne așezate deasupra lor sau sub ele. De exemplu: *a-ă*, *i-î*, *s-ș*, *t-ț*. Dacă semnul respectiv lipsește, înțelesul cuvîntului se poate schimba: *par*, *păr*; *fin*, *fîn*; *nas*, *naș*; *turcă*, *țurcă* etc.

Exerciții

1. Cîte litere și cîte sunete sînt în următoarele cuvinte:

chem, *fix*, *privighetoare*, *Gheorghe*, *axă*, *ghicitoare*, *exemplu*, *Gherghina*, *Alexe*.

2. Explicați oral pronunțarea literelor *c* și *g* din cuvintele următoare:

acar, *cine*, *cenușă*, *ghicitoare*, *gard*, *ochelari*, *început*, *gene*, *ancoră*, *rece*, *închipuire*, *înghețat*, *genunchi*, *ureche*, *gospodărie*, *ager*, *înghemuit*, *ciripit*, *pereche*, *colț*, *ghem*, *unghie*, *oacheș*, *lungime*.

3. Așezați cuvintele de mai sus în coloane deosebite, după felul cum se pronunță *c* și *g*.

4. Copiați, în ordine alfabetică, cuvintele:

drag, *sat*, *nostru*, *Ozana*, *frumos*, *curgător*, *limpede*, *cristal*, *oglindi*, *mîhnire*, *cetate*, *veac*, *tata*, *mama*, *frați*, *surori*, *băieți*, *tovarăși*, *copilărie*, *zile*, *ger*, *iarnă*, *desfăta*, *gheață*, *săniuș*, *vara*, *sărbătoare*, *cînta*, *chiui*, *dumbrăvi*.

5. Dați exemple de nume de localități din țara noastră și așezați-le în ordine alfabetică.

VOCALE, CONSOANE

Dacă observăm cu atenție pronunțarea fiecărui sunet, vom deosebi două mari categorii:

1. Unele sunete se rostesc mai ușor, cu gura deschisă, deoarece aerul care iese din plămîni nu întîlnește în calea sa nici o piedică. Acestea sînt *vocalele*, și anume: *a*, *ă*, *e*, *i*, *î*, *o*, *u*.

Vocalele se pronunță singure, fără ajutorul altor sunete.

2. Alte sunete se rostesc mai greu, deoarece aerul care iese din plămîni întîlnește în calea sa o piedică: limba, dinții sau buzele. Acestea sînt *consoanele*, și anume:

b, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *ș*, *t*, *ț*, *v*, *x*, *z*.

Consoanele nu se pot rosti, de obicei, izolate. Pentru a le pronunța, le însoțim de o vocală: *be*, *de*, *le*, *pe*.

Exercițiu

Subliniați cu o linie vocalele și cu două linii consoanele din propozițiile de mai jos:

a) Crestele munților par aprinse.

(A. Vlahuță)

b) Lizuca se simți puțintel înfricoșată.

(M. Sadoveanu)

c) Cîrd de fete și neveste de la sat aduc merinde.

(V. Alecsandri)

d) Omul muncitor e ca un pom roditor.

(Folclor)

e) Bunicul stă pe prispă. Se gîndește. La ce se gîndește? La nimic.

(B. Șt. Delavrancea)

Silaba

Cuvintele pot fi alcătuite din unul sau mai multe sunete pronunțate la un loc. Atunci cînd le rostim ele se pot despărți, în chip firesc, în grupuri de sunete.

De pildă, în versurile lui Alecsandri:

Văd o pasăre voioasă
Apucînd spre răsărit
Și o rază luminoasă
Și un nour aurit

cuvîntul *văd* este alcătuit din trei sunete: vocala *ă* și consoanele *v* și *d*, care se pronunță toate într-un singur grup. Rostim cuvîntul *văd* cu o singură deschidere de gură.

Cuvîntul *o* este format dintr-un singur sunet, vocala *o*, care se rostește singură.

Cuvîntul *luminoasă* este alcătuit din nouă sunete, care se rostesc în patru grupe, adică deschidem de patru ori gura pentru a le pronunța: *lu-mi-noa-să*.

Sunetul sau grupul de sunete care se rostește cu o singură deschidere de gură se numește s i l a b ă.

Observație

A silabisi un cuvînt înseamnă a-l pronunța rar, în așa fel încît să se audă, distinct, fiecare silabă.

În fiecare silabă trebuie, neapărat, să existe *o vocală*. O silabă poate fi formată:

a) dintr-o singură vocală:

Începe *a* ninge.
Soarele *e* sus.
A-e-rul *e* rece.

b) dintr-o vocală și una sau mai multe consoane:

la, *în*, *de*, *ce* (o vocală și o consoană);

sus, *des*, *alb*, *e-lev*, *cas-tel* (o vocală și două consoane);

gînd, *crin*, *plec*, *frig* (o vocală și trei consoane);

strop, *clonț*, *fruct*, *strîmb* (o vocală și patru sau mai multe consoane).

Așadar ca să avem o silabă este nevoie de o vocală care poate forma silaba fie singură, fie însoțită de consoane.

Observație

La sfîrșitul unor cuvinte ca: *pomi*, *frați*, *livezi*, *mari*, *dușmani*, *vechi*, *joci*, *i* se aude foarte slab, de aceea nu poate forma silabă.

Cuvintele: *pomi*, *frați*, *mari*, *vechi*, *joci* se pronunță cu o singură deschidere de gură, deci avem o singură silabă. În cuvintele: *dușmani*, *livezi* sînt două silabe: *duș-mani*, *li-vezi*, deoarece există numai cîte două vocale: *-i* de la sfîrșitul cuvintelor nu poate forma silabă.

În schimb, în cuvinte ca: *acri*, *dubli*, *intri*, *negri*, *-i* de la sfîrșitul cuvîntului e vocală și, deci, formează silabă: *a-cri*, *du-bli*, *in-tri*, *ne-gri* etc.

Exercițiu

După ce ați aflat cîte vocale sînt în fiecare cuvînt, spuneți din cîte silabe sînt formate cuvintele de mai jos:

albi, *mici*, *zăpezi*, *lupi*, *luni*, *daruri*, *slabi*, *socri*, *coli*, *iezi*, *cuscri*, *pîini*, *toți*, *hărți*, *bulgări*.

DESPĂRȚIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

Cuvintele alcătuite din mai multe silabe se despart cînd ajungem cu scrisul lor la sfîrșitul unui rînd și o parte a cuvîntului trebuie să fie trecută în rîndul următor. Despărțirea corectă a cuvintelor în silabe se face după anumite reguli.

1. Cuvintele: *Dunăre*, *școală*, *orașe*, *gramatică*, *stradă*, *lunecuș*, *figuri*, *subiect* se despart în silabe astfel: *Du-nă-re*, *școa-lă*, *o-ra-șe*, *gra-ma-ti-că*, *stra-dă*, *lu-ne-cuș*, *fi-guri*, *su-biect*

La despărțirea în silabe, afară de faptul că în fiecare silabă trebuie să existe o vocală, că *-i* de la sfîrșitul unor cuvinte *(figuri)* nu formează silabă, am ținut seama și de faptul că o consoană

aflată între două vocale trebuie să treacă în silaba următoare.

Deci prima regulă pentru despărțirea corectă a cuvintelor în silabe este:

Consoana aflată între două vocale trece, întotdeauna, în silaba următoare.

Observație

Regula aceasta se aplică, bineînțeles, și la cuvintele care au un sunet reprezentat prin două litere *(ch* și *gh* înainte de *e* sau *i)*. Cuvintele ca: *echer*, *neghină*, vor trebui deci despărțite în felul următor: *e-cher*, *ne-ghi-nă*. Deoarece grupurile de două litere *gh*, *ch*, reprezintă un singur sunet, ele trec în silaba următoare.

2. Cuvintele: *lectură*, *barcă*, *departe*, *căldură*, *faptă*, *limbă* se despart în silabe astfel: *lec-tu-ră*, *bar-că*, *de-par-te*, *căl-du-ră*, *fap-tă*, *lim-bă*. La despărțirea în silabe a acestor cuvinte am ținut seama ca în fiecare silabă să existe o vocală și ca grupul de două consoane aflat între vocale să se despartă astfel: prima consoană să treacă în silaba dinainte, iar a doua consoană în silaba următoare.

A doua regulă pentru despărțirea cuvintelor în silabe este:

Două consoane alăturate, așezate între vocale, se separă de obicei trecînd prima consoană în silaba dinainte, iar cealaltă în silaba următoare.

Observații

a) Fac excepție de la această regulă grupurile formate dintr-o consoană și *l* sau *r*, care nu se despart, ci trec în silaba următoare: *ta-blă*, *ca-pră*, *ne-gru*, *a-cru*, *fa-clă*, *a-flu*.

b) Grupul *rl* nu se poate pronunța împreună în limba română, de aceea în cuvintele *burlan*, *mierlă*, *gîrlă*, *cîrlan*, *surlă*, despărțirea în silabe urmează regula generală: *bur-lan*, *mier-lă*, *gîr-lă*, *cîr-lan*, *sur-lă*.

3. Cuvintele: *cinste*, *control*, *castron*, *umblu*, *instruit*, *intru*, *aspru* se despart astfel: *cin-ste*, *con-trol*, *cas-tron*, *um-blu*, *in-stru-it*, *in-tru*, *as-pru*.

Trei sau mai multe consoane alăturate, așezate între vocale trec: prima în silaba dinainte, iar celelalte două (sau trei) în silaba următoare.

Observație

Regula de mai sus nu se aplică la grupul de consoane *ct*, *ț*, care nu se pot pronunța împreună în limba română. Cuvintele: *funcție*, *punctuație*, *funcționar*, *punctat* se despart astfel: *func-ți-e*, *punc-tu-a-ți-e*, *func-ți-o-nar*, *punc-tat*.

Exerciții

1. Despărțiți în silabe cuvintele următoare și explicați de ce le-ați despărțit așa:

muncă, *fabrică*, *titlu*, *lucru*, *smochini*, *sălbatic*, *albastru*, *printre*, *cumplit*, *destrăma*, *ocroti*, *asprime*, *îndrăznet*, *înnora*, *untdelemn*.

2. Copiați textul de mai jos. Despărțiți cuvintele în silabe.

Vrei programă, lămurit?
Stăi puțin să caut...
Cucul un solist vestit,
De printre-alte țări venit,
Va cînta din flaut.

Cîntăreața dulce-n grai,
Cea numită „perla
Cîntăreților din mai"
Dulce va doini din nai
Multe doine mierla.

(*G. Coșbuc*, Concertul primăverii).

MORFOLOGIA

PARȚILE DE VORBIRE

Cucoșul supărat de asta nu se lasă, ci se ia după trăsură, spunînd neîncetat:

Cucurigu, boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!

(I. Creangă, Punguța cu doi bani*)*

Dacă cercetăm acest text, observăm că este alcătuit din mai multe feluri de cuvinte. Unele denumesc ființe și lucruri, altele denumesc lucrări, altele arată un număr etc.

Pentru a le putea studia, cuvintele au fost împărțite în mai multe categorii sau *părți de vorbire*.

Astfel:

— cuvintele: *cucoșul*, *boieri* numesc ființe; cuvintele: *punguța*, *bani* numesc lucruri.

Cuvintele care denumesc ființe, lucruri etc. se numesc substantive.

— părticelele: *-l*, *-a* puse la sfîrșitul unor substantive (cucoș*ul*, pungu*ța*) servesc pentru a lămuri mai bine înțelesul acestor cuvinte.

Părticelele de vorbire care se alătură unor substantive etc. spre a le da un anumit înțeles se numesc articole.

— cuvintele: *supărat*, *mari* arată însușiri ale ființelor sau lucrurilor (ce fel de cucoș? — *supărat*; ce fel de boieri? — *mari*).

Cuvintele care arată însușiri ale ființelor, lucrurilor etc. se numesc adjective.

— cuvîntul *asta* înlocuiește (ține locul) un nume *purtarea* (boierului).

Cuvintele care țin locul numelor de ființe, lucruri etc. se numesc pronume.

— cuvîntul *doi* arată numărul unor obiecte (cîți bani? — *doi*).

Cuvintele care arată numărul ființelor, lucrurilor etc. se numesc numerale.

— cuvintele: *se ia*, *se lasă*, *spunînd*, *dați* arată diferite lucrări.

Cuvintele care arată lucrarea sau starea unei ființe, a unui lucru se numesc verbe.

— cuvîntul *neîncetat*, arată felul cum se face lucrarea, modul; alte cuvinte arată locul unde se face lucrarea *(aici*, *sus)*, sau timpul cînd se face lucrarea *(azi*, *mîine)*.

Cuvintele care arată modul, locul sau timpul lucrării se numesc adverbe.

— cuvintele: *de*, *după*, *cu* leagă părțile secundare de propoziție de alte cuvinte.

Cuvintele care leagă părți secundare de propoziție de cuvintele pe care le lămuresc se numesc prepoziții.

— cuvîntul *ci* leagă două propoziții; alte cuvinte leagă două părți de propoziție de același fel (de exemplu „Iedul cel mare *și* cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau“ — cuvîntul *și* leagă două atribute).

Cuvintele care leagă părți de propoziție de același fel sau două propoziții se numesc conjuncții.

— cuvîntul *cucurigu* imită cîntecul cucoşului; alte cuvinte exprimă o simţire (de ex. „*Valeu*, cumătră, talpele mele“ — exprimă durerea).

Cuvintele care exprimă o simţire sau imită sunete ori zgomote se numesc i n t e r j e c ţ i i.

Aşadar sînt zece feluri de cuvinte sau *părţi de vorbire*:

1. **Substantivul**
2. **Articolul**
3. **Adjectivul**
4. **Pronumele**
5. **Numeralul**
6. **Verbul**
7. **Adverbul**
8. **Prepoziţia**
9. **Conjuncţia**
10. **Interjecţia**

Partea gramaticii care studiază felul părţilor de vorbire se numeşte m o r f o l o g i e.

SUBSTANTIVUL ŞI ARTICOLUL

DEFINIŢIA SUBSTANTIVULUI

Peste *pîrău* se auzi deodată limpede *ciocănelul* de *argint* bătînd de trei ori în *fereastra pămîntenilor*.

Făclioara se arăta iar în *negura pîrăului*. Şi *prichindeii* rămaşi, ridicînd *soborul* de sub *răchită*, zîmbiră cu *prietenie duduii Lizuca* şi se traseră iar spre *peştera* lor fermecată. *Uşa* tainică se deschise la *apropierea* lor, apoi se închise nesimţit în urmă-le. *Licuricii* se stînseră. *Jivinele* se traseră în *întunecimea sihlei*. *Paserile* fîlfîiră spre *stele*. Şi *Lizuca*, cu *ochii* închişi, auzi lîngă ea pe *Patrocle* lătrînd cu mînie de trei ori.

(*M. Sadoveanu*, Dumbrava minunată)

Cuvintele: *pămîntenilor*, *prichindeii*, *licuricii*, *jivinele*, *paserile*, *Lizuca*, *Patrocle* etc. sînt nume de oameni, animale, păsări, insecte etc.;

cuvîntul *răchită* este un nume de plantă;

cuvintele: *pîrău*, *ciocănelul*, *fereastra*, *făclioara*, *peştera*, *uşa*, *stelele*, *ochii*, *noaptea*, *dumbrava* etc. sînt nume de lucruri, corpuri cereşti, părţi ale corpului, împărţiri ale timpului etc.;

cuvintele: *prietenie*, *mînie* sînt nume de sentimente;

cuvîntul *argint* este numele unei materii (substanţe);

cuvîntul *apropierea* este numele unei acţiuni;

cuvintele: *negura*, *întunecime* sînt nume ale unor fenomene.

Alte cuvinte numesc însuşiri, ca: *înţelepciune*, *cumînţenie*, *vitejie*, *putere*, *sănătate*.

Observaţie

În gramatică numele de fiinţe, plante, lucruri, materii, acţiuni, fenomene, sentimente, însuşiri etc. poartă numele de *obiecte*; acest cuvînt are deci — în gramatică — un înţeles mai larg decît în vorbirea obişnuită.

Partea de vorbire cu care numim fiinţe, plante, lucruri, materii, acţiuni, fenomene, sentimente, însuşiri (denumite în gramatică obiecte) se numeşte s u b s t a n t i v.

Exerciţii

1. Găsiţi substantivele din textul dat şi arătaţi ce numeşte fiecare din ele.

Şi cum mergea pe marginea unei vîlcele, iepuraşul se opri o clipă să se odihnească. Atunci, de la spate, se ridică, albă şi ea, ca de gheaţă, luna. Stelele păliră; pădurea, copacii, tufele îşi dezbrăcară deodată umbra. Iar iepuraşul împietri de groază: chiar lîngă el, se întinse pe pămînt o arătare cu două coarne grozave. După clipa de spaimă, iepuraşul se destinse ca o coardă şi o

zbughi la goană, se prăvăli în vale, veni de-a dura ca un bulgăre, se sculă și iar se rostogoli pînă jos; apoi o luă de-a dreptul tăind cîmpul.

Se opri tocmai în stuhăria iazului. Acolo, de-abia suflînd, se ghemui cu ochii închiși... să nu-și mai vadă umbra. (*Em. Gîrleanu*, Fricosul)

2. Completați tabloul de mai jos cu încă cinci substantive corespunzătoare coloanelor respective.

Substantive

Nume de oameni	Nume de animale, păsări, insecte	Nume de plante	Nume de lucruri	Nume de substanțe	Nume de fenomene	Nume de sentimente	Nume de însușiri	Nume de acțiuni
copil elev	lup cuc	plop ghiocel	carte deal	fier cărbune	căldură dezgheț	dor durere	sănătate cumințenie	muncă alergătură

3. Alcătuiți o compunere cu titlul „În pădure". Scoateți substantivele pe coloane, după cum arată nume de plante, animale, insecte etc.

SUBSTANTIVE COMUNE ȘI PROPRII

a) Te slăvim, **Romînie**, pămînt părintesc.
(Imnul de stat al R.P.R.)

b) Aici, în *locul* acesta liniștit, retras, a descălecat... primul nostru *voievod*, **Radu-Negru**, care s-a scoborît din **Făgăraș** pe *matca* **Dîmboviței** și-a venit să-ntemeieze „*țară* nouă" dincoace de **Carpați**.
(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

c)... acolo, între noi, ne-a citit **Harap-Alb** al lui *moș* **Creangă**.
(*M. Sadoveanu*, Domnu' Trandafir).

Substantivele: *pămînt*, *locul*, *voievod*, *matca*, *țară*, *moș* sînt nume care se dau tuturor obiectelor de același fel.

Substantivele care denumesc toate obiectele de același fel se numesc substantive comune.

Substantivele: *Romînie*, *Radu-Negru*, *Făgăraș*, *Dîmboviței*, *Carpați*, *Harap-Alb*, *Creangă* sînt nume care se dau numai unor obiecte, spre a le deosebi de altele de același fel.

Substantivele care denumesc numai anumite obiecte, spre a le deosebi de altele de același fel, se numesc substantive proprii.

Substantivele proprii se scriu totdeauna cu literă mare (majusculă).

Sînt substantive proprii, deci se scriu cu literă mare:

numele de persoane: *I*on, *E*lena, *C*reangă, *E*minescu, *C*oșbuc;

numele date unor animale: *G*rivei, *A*zor, *D*uman, *J*oian;

numirile geografice: *E*uropa, *A*sia (continente); *S*uedia, *C*oreea (țări); *O*ltul, *D*unărea (ape); *C*araimanul, *C*eahlăul (munți); *B*ucurești, *C*luj (localități);

numele de opere literare, de ziare, reviste etc.: *D*umbrava minunată, *S*tigletele (de M. Sadoveanu), *C*e te legeni; *P*ovestea codrului (de M. Eminescu), *S*cînteia, *C*ravata roșie, *C*ontemporanul.

Se scriu, de asemenea, cu literă mare, cuvintele care denumesc:

un eveniment istoric: *M*area *R*evoluție *S*ocialistă, *U*nirea *P*rincipatelor;

numele sărbătorilor: 7 *N*oiembrie, 1 *M*ai, 23 *A*ugust;

numele de instituții sau de organizații importante: *P*artidul *M*uncitoresc *R*omîn, *U*niunea *T*ineretului *M*uncitor;

numele titlurilor: *E*rou al *M*uncii *S*ocialiste;

numele decorațiilor: *S*teaua *R*epublicii, *O*rdinul *M*uncii.

Exerciții

1. Răspundeți la întrebările de mai jos. Oral, explicați folosirea majusculei.

— Cu ce țări se învecinează țara noastră?

— Care sînt apele și munții mai importanți din Republica Populară Romînă?

— Care sînt orașele mai importante din țara noastră?

— Ce ziare și reviste se citesc la voi acasă?

— Ce scriitori romîni cunoașteți? Care dintre scrierile lor v-au plăcut mai mult?

— Ce cărți din biblioteca clasei voastre ați citit?

— Despre ce oameni de știință și inventatori romîni ați auzit vorbindu-se?

— Despre care erou al clasei muncitoare din țara noastră ați auzit vorbindu-se? Ce faptă a lui cunoașteți?

— Cînd se sărbătorește ziua muncii?

— Ce decorații se pot da celor mai vrednici oameni ai muncii din țara noastră?

2. Alcătuiți o compunere cu titlul „Doresc să-mi cunosc patria". Folosiți substantivele proprii; subliniați-le.

GENUL SUBSTANTIVELOR

Irinuca era o **femeie** nici tînără nici tocmai bătrînă; avea *bărbat* și o **fată**... (care) se ducea cu *tată*-său în *munte*... și lucra toată **săptămîna** ca un bărbat pentru nimica toată; doi *oameni* cu doi *boi*, la vreme de **iarnă**, abia își puteau scoate **mămăliga**. Ba la mulți se întîmpla de veneau **sîmbătă noapte** cîte cu un **picior** frînt sau cu boii stîlciți, și aceasta le era **cîștig** pe deasupra.

(*I. Creangă*, Amintiri din copilărie)

Substantivele: *bărbat*, *tată* etc. numesc ființe de sex bărbătesc. Ele pot fi însoțite la singular de *un* și la plural de *doi*. În aceeași categorie intră toate substantivele care pot primi *un* la singular și *doi* la plural; de ex. *munte* (*un* munte—*doi* munți), *copac* (*un* copac—*doi* copaci).

Substantivele care pot primi *un* la singular și *doi* la plural sînt substantive de genul masculin.

Substantivele: *Irinuca*, *femeie*, *fată* numesc ființe de sex femeiesc. Ele pot fi însoțite la singular de *o* și la plural de *două*. În aceeași categorie intră toate substantivele care pot primi *o* la singular și *două* la plural; de ex.: *săptămînă* (*o* săptămînă — *două* săptămîni), *iarnă* (*o* iarnă— *două* ierni), *mămăligă* (*o* mămăligă — *două* mămăligi), *noapte* (*o* noapte — *două* nopți).

Substantivele care pot primi *o* la singular și *două* la plural sînt substantive de genul feminin.

Substantivele: *picior*, *cîștig* pot fi însoțite la singular de *un* (*un* picior, *un* cîștig) ca substantivele masculine, iar la plural de *două* (*două* picioare, *două* cîștiguri), ca substantivele feminine.

Substantivele care pot primi *un* la singular și *două* la plural sînt substantive de genul neutru.

Așadar, substantivele în limba romînă pot fi de genul **masculin, feminin** sau **neutru**.

Masculin
- singular: **un** bărbat, tată, om, munte, bou.
- plural: **doi** bărbați, tați, oameni, munți, boi.

Feminin { singular: **o** femeie, fată, săptămînă, iarnă, noapte.
plural: **două** femei, fete, săptămîni, ierni, nopți.

Neutru { singular: **un** picior, cîștig.
plural: **două** picioare, cîștiguri.

Exerciții

1. Despărțiți foaia caietului în trei coloane. Așezați substantivele de mai jos în coloane, potrivit genului (masculin, feminin, neutru):

bucurie, cărăbuș, cazma, creion, cui, dinte, întrecere, nume, ochi, perdea, privighetoare, rîu, scaun, stejar, tată, teatru, uzină, vizitiu, zi.

2. Dați cîte două exemple de substantive pentru fiecare gen. Alcătuiți cu ele propoziții.

3. Copiați textul. Subliniați cu o linie substantivele masculine, cu două linii substantivele feminine și cu trei linii substantivele neutre.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrămile mamei sale, mîndră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgele rupte de la gîturile fetelor de împărați, își puse-n brîul verde un fluier de doine și altul de hore și, cînd soarele era de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă...

(*M. Eminescu*, Făt-Frumos din lacrimă)

NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR

Un *cîntec* străbate **orașe** și **sate**
Prieteni, *viața*-i cu noi.

Hai, *umăr* la umăr, tu *soră*, tu *frate*,
Nu vrem să mai fie *război*.

(*Eug. Frunză*, Imn al partizanilor păcii din R.P.R.)

Fiecare din substantivele: *cîntec*, *viață*, *umăr*, *soră*, *frate*, *război* numește un singur obiect.

Fiecare din substantivele: *orașe*, *sate*, *prieteni* numește mai multe obiecte.

Substantivul care numește un singur obiect e la numărul s i n g u l a r, iar substantivul care numește mai multe obiecte e la numărul p l u r a l.

Substantivele (de orice gen ar fi) au de obicei o formă pentru numărul singular și o altă formă pentru numărul plural.

De exemplu:

Masculin
- singular: *pionier* —
  Întîiul meu salut de *pionier*
  Voios ți-l dărui ție, scumpă țară.
  (*M. Breslașu*, Cîntec de pionier)
- plural: *pionieri* —
  Vorbind despre vacanța noastră ieri,
  Ne-am adunat vreo șase *pionieri*.
  (*Eug. Frunză*, În vacanță)

Feminin
- singular: *luptă* —
  Copii, să fim vrednici de *lupta* de azi
- plural: *lupte* —
  De marile *lupte* purtate
  (*M. Banuș*, Cîntecul patriei)

Neutru

singular: *tractor* —
Sosește-n sat, azi, cel dintîi *tractor*

(*M. Beniuc*, Mirare)

plural: *tractoare* —
În față, în rîndul întîi, se aflau cele trei *tractoare*.

(*Eus. Camilar*, Primele brazde)

Există, totuși, și substantive — puține la număr — care au și la singular și la plural aceeași formă. Iată cîteva exemple: *pui* (un *pui* — doi *pui*), *unchi* (un *unchi* — doi *unchi*), *ochi* (un *ochi* — doi *ochi*), *nume* (un *nume* — două *nume*).

Exerciții

1. Copiați tabelul de mai jos și completați-l cu formele de plural ale fiecărui substantiv. Subliniați terminațiile de singular și de plural ale substantivelor.

Masculin		Feminin		Neutru	
Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
stejar		apă		sat	
codru		carte		lucru	
pui		basma		căpăstru	
cîine		stea		cui	
scatiu		zi		pronume	
tată		cutie		dulap	

2. Analizați fiecare substantiv din textul care urmează arătînd felul lui (comun, propriu), genul (masculin, feminin, neutru) și numărul (singular, plural).

Urc încet, cu binișorul,
Pe pojghițele de gheață,
Să nu-mi lunece piciorul.
Greu urcușul. Dar se-nvață.
Doar mi-ar fi rușine-n viață
Să-mi aleg numai ușorul,
Și să zic că nu-mi știu țara,
Cu Sinaia și Bușteni,
Decît vara, numai vara,
Niciodată-n timpul iernii.
Nu mă las eu pradă lenii!

(*N. Cassian*, Micul turist)

3. Răspundeți oral la întrebările de mai jos:
— Ce este substantivul? (exemple)
— Ce sînt substantivele comune; ce sînt substantivele proprii? (exemple)
— Cum se deosebesc — în scris — substantivele comune de cele proprii?
— Care sînt genurile substantivului și cum le putem cunoaște? (exemple)
— Cîte numere poate avea un substantiv și ce arată fiecare număr? (exemple)

CAZUL SUBSTANTIVELOR

1. *Bunicul* stă pe prispă.
2. Ochii *bunicului* au rămas ca odinioară: blînzi și mîngîietori.
3. Copiii pun fel de fel de întrebări *bunicului*.
4. Ei își iubesc mult *bunicul*.
5. *Bunicule*, unde se duc rîndunelele?

Substantivul *bunicul* îndeplinește — în fiecare din propozițiile de mai sus — altă funcțiune: subiect (1), atribut (2), complement (3, 4). El își

schimbă forma *(bunicul, bunicului)*, după funcţiunea pe care o îndeplineşte în propoziţie.

Formele diferite pe care le ia substantivul — potrivit funcţiunii sale în propoziţie — se numesc c a z u r i.

În limba romînă există cinci cazuri şi anume: *nominativul, genitivul, dativul, acuzativul* şi *vocativul.*

În propoziţia 1, substantivul *bunicul* îndeplineşte funcţiunea de subiect *(cine* stă pe prispă? — *bunicul).*

Substantivul care îndeplineşte în propoziţie funcţiunea de subiect şi răspunde la întrebarea cine? sau ce? **pusă predicatului este în cazul n o m i n a t i v.**

În propoziţia 2, substantivul *bunicului* îndeplineşte funcţiunea de atribut *(ai cui* ochi? — *ai bunicului).*

Substantivul care îndeplineşte în propoziţie funcţiunea de atribut şi răspunde la întrebarea al cui? a cui? ai cui? sau ale cui? **pusă substantivului pe care-l lămureşte este în cazul g e n i t i v.**

În propoziţia 3, substantivul *bunicului* îndeplineşte funcţiunea de complement *(cui* pun întrebări? — *bunicului).*

Substantivul care îndeplineşte în propoziţie funcţiunea de complement şi răspunde la întrebarea cui? **pusă unui verb este în cazul d a t i v.**

În propoziţia 4, substantivul *bunicul* îndeplineşte funcţiunea de complement *(pe cine* iubesc? — *pe bunicul).*

Substantivul care îndeplineşte în propoziţie funcţiunea de complement şi răspunde de obicei la întrebarea pe cine? sau ce? **pusă unui verb este în cazul a c u z a t i v.**

Observaţie

Tot în cazul acuzativ stau şi substantivele care, avînd funcţiunea de complement, răspund la întrebările: *cu cine? cu ce? despre cine? despre ce? la cine? pentru cine? pentru ce? unde? cînd? cum?* etc. (puse unui verb).

Substantivele în cazul acuzativ pot fi însoţite de prepoziţii ca: *pe, cu, din, în, la, prin, spre* etc.

Substantivele însoţite de aceste prepoziţii sînt în cazul acuzativ şi pot îndeplini în propoziţie funcţiunea de complement sau atribut.

De exemplu:

Se scutură *din salcîmi* (de unde se scutură? — din salcîmi — *complement — în acuzativ cu prepoziţie)* o ploaie *de miresme* (ce fel de ploaie? de miresme — *atribut — în acuzativ cu prepoziţie).*

Cînd un substantiv însoţit de prepoziţie se află în cazul acuzativ, acest caz poartă, în gramatică, numele de *acuzativ cu prepoziţie.*

În propoziţia 5, substantivul *bunicule* nu îndeplineşte nici o funcţiune gramaticală, nu răspunde la nici o întrebare, nu are nici o legătură gramaticală cu celelalte cuvinte din propoziţie; el arată o chemare.

Substantivul care arată o chemare este în cazul v o c a t i v.

În cele cinci propoziţii de mai înainte, cuvîntul *bunicul* a fost trecut prin toate cazurile.

Trecerea unei părţi de vorbire prin toate cazurile, la singular şi plural, se numeşte d e c l i n a r e.

Observaţie

Oriunde s-ar găsi aşezat — în cuprinsul unei propoziţii — substantivul în cazul vocativ se desparte de restul propoziţiei prin virgulă.

De exemplu:

Bunicule, unde se duc rîndunelele? (vocativul la începutul propoziției)
Unde se duc rîndunelele, bunicule? (vocativul la sfîrșitul propoziției)
Unde se duc, bunicule, rîndunelele? (vocativul între părțile propoziției)

Tabloul cazurilor

Numele cazului	Funcțiunea în propoziție	Întrebări la care răspunde
Nominativ (N)	subiect	cine? ce?
Genitiv (G)	atribut	al cui? a cui? ai cui? ale cui?
Dativ (D)	complement	cui?
Acuzativ (A)	complement (sau atribut)	pe cine? ce? cu cine? cu ce? la cine? la ce? pentru cine? pentru ce? unde? cînd? cum?
Vocativ (V)		

Exerciții

1. Declinați — în propoziții, la singular și la plural — substantivele: *școlarul*, *cartea*.

2. Arătați ce funcțiune îndeplinește în propoziție, la ce întrebare răspunde, și în ce caz e fiecare dintre substantivele din textele de mai jos:

a) ...Venea, mare, venea
stăpînul
moșiilor
și domnul
cîmpiilor
(Folclor)

b) la mai stai ca să-ți vorbesc,
Pagubele să-ți plătesc,
pagubele
cu tăișul,
faptele cu ascuțișul!
(Folclor)

c) Codrul se cutremura,
ulmi și brazi
se clătina,
fagi și paltini
se pleca,
fruntea
de i-o răcorea,
mîna de i-o săruta.
(Folclor)

d) Închina-voi codrilor
ulmilor și fagilor,
brazilor, paltinilor,
că-mi sînt mie frățiori...
(Folclor)

e) Codrule, cu rîuri line,
Vreme trece, vreme vine
(*M. Eminescu*, Revedere)

3. Copiați textul și subliniați substantivele în cazul vocativ. Explicați oral punctuația cerută de acest caz.

— De vînzare ți-e găinușa ceea, măi băiete?
— De vînzare, moșule!
— Și cît cei pe dînsa?
— Cît crezi și dumneata că face?
— Ia ad-o-ncoace la moșul s-o drămăluiască!
(*I. Creangă*, Amintiri din copilărie)

4. Copiați textul. Analizați substantivele, după exemplul de mai jos.

De exemplu: Atunci boierul, mirîndu-se în sine de iscusința fetei săracului, îi porunci ca a doua zi să vie cu fata la curtea boierească.
(*P. Ispirescu*, Fata săracului cea isteață)

Substantivul	Întrebarea	Funcțiunea în propoziție	Cazul
boierul	cine?	subiect	nominativ
iscusința	de ce?	complement	acuzativ
fetei	a cui?	atribut	genitiv
săracului	a cui?	atribut	genitiv
fata	cu cine?	complement	acuzativ
curtea	unde?	complement	acuzativ

Moşneagul, cum aude glasul cucoşului, iesă din casă cu bucurie; şi cînd aruncă ochii spre poartă, ce să vadă? Cucoşul său era ceva de spăriet: elefantul ţi se părea purice pe lîngă acest cucoş! Ş-apoi în urma lui veneau cîrduri nenumărate de paseri, care de care mai frumoase şi mai boghete. Moşneagul, văzînd pe cucoş aşa de mare şi de greoi, i-a deschis poarta. Atunci cucoşul i-a zis:

— Stăpîne, aşterne un ţol aici, în mijlocul ogrăzii.

(*I. Creangă*, Punguţa cu doi bani)

ARTICOLUL

ARTICOLUL HOTĂRÎT ŞI NEHOTĂRÎT

Era odată *un* moşneag şi *o* babă; moşneagu*l* avea *o* fată şi baba iar o fată.

(*I. Creangă*, Fata babei şi fata moşneagului)

Substantivele: *un moşneag*, *o babă* numesc fiinţe despre care nu se ştie nimic precis, hotărît.

Substantivele: *moşneagul*, *baba* numesc fiinţe cunoscute, despre care s-a vorbit.

Deşi substantivele sînt aceleaşi, de fiecare dată au un alt înţeles:

— un înţeles neprecis, nehotărît: *un moşneag*, *o babă;*

— un înţeles precis, hotărît: *moşneagul*, *baba.*

Ceea ce dă acestor substantive un anumit înţeles sînt părticelele de vorbire care se pun pe

lîngă substantive: *un* (moşneag), *o* (babă); (moşneagu)*l*, (bab)*a*.

Partea de vorbire care se aşază pe lîngă un substantiv, pentru a-i da un anumit înţeles, se numeşte articol.

Articolele: *un* şi *o*, aşezate înaintea substantivelor (moşneag şi babă), dau acestor substantive un înţeles neprecis, nehotărît.

Articolul aşezat înaintea substantivului şi care dă acestuia un înţeles neprecis se numeşte articol nehotărît.

Articolele: *l* şi *a*, alăturate la sfîrşitul substantivelor (*moşneagul* şi *baba*), dau acestor substantive un înţeles precis, hotărît.

Articolul alăturat la sfîrşitul substantivului, pentru a-i preciza înţelesul, se numeşte articol hotărît.

Substantivele se pot întrebuinţa şi fără articol hotărît sau nehotărît. De exemplu: Despre *moşneag* şi despre *babă* am aflat din povestea lui I. Creangă.

Substantivele: *moşneag* şi *babă* sînt, în acest caz, nearticulate.

Aşadar, substantivele pot fi: fără articol, cu articol nehotărît ori cu articol hotărît.

De exemplu:

Substantive fără articol	Substantive cu articol nehotărît	Substantive cu articol hotărît
fruntaş	*un* fruntaş	fruntaş*ul*
muncă	*o* muncă	munc*a*
cuvînt	*un* cuvînt	cuvînt*ul*

Observație

Articolul este o parte de vorbire care nu poate fi de sine stătătoare: el însoțește totdeauna o altă parte de vorbire și se schimbă o dată cu ea. El se declină împreună cu cuvîntul pe care-l însoțește. Așa, de pildă, nu declinăm articolul nehotărît sau hotărît, ci substantivul însoțit de articolul nehotărît ori de articolul hotărît.

Exerciții

1. Citiți substantivele de mai jos întîi cu articolul nehotărît, apoi cu articolul hotărît.

De exemplu: carte, o carte, cartea.

Substantive masculine: *arici*, *bărbat*, *cărbune*, *erou*, *tată*, *vizitiu*.

Substantive feminine: *curea*, *movilă*, *odaie*, *saca*, *veste*, *zi*.

Substantive neutre: *grai*, *popor*, *pronume*, *rîu*, *trunchi*.

2. Copiați textul. Subliniați cu o linie substantivele fără articol, cu două linii substantivele cu articolul nehotărît și cu trei linii substantivele cu articolul hotărît:

Cine-i?... Ce-i?... Ce-a fost pe-aici?...

Ciripesc cu glasuri mici
Cinteze și pitulici,
Doar un pui de pițigoi
Într-un vîrf de fag pitic
Stă cu penele vîlvoi
Și, făcînd pe supăratul:
— Ce să fie? Nu-i nimic,
A trecut acceleratul.

(G. Topîrceanu, Acceleratul)

Declinarea cu articolul nehotărît

Substantive masculine

Singular

N.	În ogradă se înalță *un nuc*.	(cine se înalță?) *un nuc* (subiect)
G.	Ce umbră deasă dau crengile *unui nuc* bătrîn!	(ale cui crengi?) (ale) *unui nuc* (atribut)
D.	*Unui nuc* bătrîn trebuie să-i tăiem crengile uscate.	(cui să-i tăiem?) *unui nuc* (complement)
A.	Lîngă nucul cel bătrîn, tata a sădit *un nuc* tînăr.	(ce a sădit?) *un nuc* (complement)

Plural

N.	În ogradă se înalță *niște nuci*.	(cine se înalță?) *niște nuci* (subiect)
G.	Ce umbră frumoasă dau crengile *unor nuci* bătrîni!	(ale cui crengi?) (ale) *unor nuci* (atribut)
D.	*Unor nuci* bătrîni trebuie să le tăiem crengile uscate.	(cui să le tăiem?) *unor nuci* (complement)
A.	Lîngă nucii cei bătrîni tata a sădit *niște nuci* tineri.	(ce a sădit?) *niște nuci* (complement)

Tabloul declinării substantivelor masculine cu articol nehotărît

Singular

N.	un	codr*u*, unch*i*,	şcolar, vizitiu,	frate, tată
G.	(al, a, ai, ale) unui	codru, unchi,	şcolar, vizitiu,	frate, tată
D.	unui	codru, unchi,	şcolar, vizitiu,	frate, tată
A.	(pe) un	codru, unchi,	şcolar, vizitiu,	frate, tată,
V.			şcolar, vizitiu,	frate, tată

Plural

N.	nişte (unii)	codr*i*, şcolar*i*, fraţ*i*, unch*i*, vizitii, taţi
G.	(al, a, ai, ale) unor	codri, şcolari, fraţi, unchi, vizitii, taţi
D.	unor	codri, şcolari, fraţi, unchi, vizitii, taţi
A.	(pe) nişte (unii)	codri, şcolari, fraţi, unchi, vizitii, taţi
V.	—	şcolari, fraţi, vizitii, taţi

În declinarea cu articolul nehotărît, substantivul masculin are o singură formă pentru toate cazurile numărului singular şi o singură formă pentru toate cazurile numărului plural.

Unele substantive masculine au şi o formă specială pentru vocativ: *tovarăşe*, *prietene*.

Exerciţiu

Declinaţi în propoziţii — cu articolul nehotărît — substantivele: *muncitor*, *perete*.

Substantive feminine

Singular

N.	*O căprioară* porneşte spre ţancurile de stîncă din zare.	*o căprioară*
G.	Din pieptul *unei căprioare* scapă un muget de durere.	*unei căprioare*
D.	Lupul a pricinuit *unei căprioare* o mare durere.	*unei căprioare*
A.	Vînătorii au găsit în pădure *o căprioară* sfîşiată de lupi.	*o căprioară*
V.	*Căprioaro*, ce sprintenă eşti!	*căprioaro*!

Plural

N.	*Nişte căprioare* pornesc spre ţancurile de stîncă din zare.	*nişte căprioare*
G.	Din pieptul *unor căprioare* scapă un muget de durere.	*unor căprioare*
D.	Lupul a pricinuit *unor căprioare* o mare durere.	*unor căprioare*
A.	Vînătorii au găsit în pădure *nişte căprioare* sfîşiate de lupi.	*nişte căprioare*
V.	*Căprioare*, ce sprintene sînteţi!	*căprioare*!

Tabloul declinării substantivelor feminine cu articol nehotărît

Singular

N. o	casă, floare, stea, cazma, corabie, zi
G. (al, a,ai,ale) unei	case, flori, stele, cazmale, corăbii, zile
D. unei	case, flori,stele, cazmale, corăbii, zile
A. (pe) o	casă, floare, stea, cazma, corabie, zi
V. —	— — — —

Plural

N. niște (unele)	case, flori, stele, cazmale, corăbii, zile
G. (al,a,ai,ale) unor	case, flori, stele, cazmale, corăbii, zile
D. unor	case, flori, stele, cazmale, corăbii, zile
A. (pe) niște (unele)	case, flori, stele, cazmale, corăbii, zile
V. — — — — —	

În declinarea cu articol nehotărît, substantivele feminine au două forme pentru singular: una pentru nominativ și acuzativ, a doua pentru genitiv și dativ. La plural ele au pentru toate cazurile aceeași formă (la fel cu genitivul și dativul singular).

Exercițiu

Declinați în propoziții, cu articol nehotărît, substantivele: *școală*, *carte*, *basma*, *frînghie*.

Substantive neutre

Singular

N.	Înaintea lor se ivi *un lac* limpede și adînc.	*un lac*
G.	Luntrea plutea pe undele strălucitoare *ale unui lac*.	*unui lac*
D.	*Unui lac* i s-a dus vestea pentru puterea tămăduitoare a apei sale.	*unui lac*
A.	Razele lunii luminau *un lac* așezat în mijlocul pădurii.	*un lac*
V.	—	—

Plural

N.	Înaintea lor se iviră *niște lacuri* limpezi și adînci.	*niște lacuri*
G.	Luntrile pluteau pe undele strălucitoare *ale unor lacuri*.	*unor lacuri*
D.	*Unor lacuri* li s-a dus vestea pentru puterea tămăduitoare a apelor lor.	*unor lacuri*
A.	Luna lumina puternic *niște lacuri* așezate în mijlocul pădurii.	*niște lacuri*
V.	—	—

Tabloul declinării substantivelor neutre cu articol nehotărît

Singular

N. *un*	lac, cui, teatru, nume, studiu
G. *(al, a, ai, ale) unui*	lac, cui, teatru, nume, studiu

D. *unui*	lac,	cui,	teatru,	nume, studiu
A. (pe) *un*	lac,	cui,	teatru,	nume, studiu
V. —	—	—	—	—

Plural

N. *niște (unele)*	lacur*i*,	cui*e*,	teatr*e*,	nume, studi*i*
G. *unor*	lacuri,	cuie,	teatre,	nume, studii
D. *unor*	lacuri,	cuie,	teatre,	nume, studii
A. (pe) *niște (unele)*	lacuri,	cuie,	teatre,	nume, studii
V. —	—	—	—	—

În declinarea cu articolul nehotărît, substantivele neutre au o singură formă pentru toate cazurile la singular (ca masculinele) și o singură formă pentru toate cazurile la plural.

O dată cu substantivele (masculine, feminine, neutre) a fost declinat și articolul nehotărît. Iată tabloul declinării lui:

Singular

Masculin și neutru	Feminin
N. — A. *un*	*o*
G. — D. *unui*	*unei*

Plural

Masculin	Feminin și neutru
N. — A. *niște* (unii)	*niște* (unele)
G. — D. *unor*	*unor*

Exerciții

1. Declinați în propoziții — cu articolul nehotărît — substantivele: *steag*, *ecou*, *bici*.

2. Completați cu articolul nehotărît (corespunzător cazului), textele de mai jos:

a) Din cînd în cînd... pasăre zvîcnea în lumina de aur,...iepure roșcat fugea mișcîndu-și urechile ca două degete,... stol de grauri se pierdea în zare, departe, ca ... abur al brazdelor.

(*M. Sadoveanu*, În pădurea Petrișorului)

b) Din stînga de sub curmătura... deal, vine rîul Bahna.

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

c) Pe cînd se gîndea și se plîngea, dînsul auzi... țipăt. Se uită împrejur și văzu... balaur care se încolăcise pe... copac și se urca să mănînce... pui de zgripsor.

(*P. Ispirescu*, Prîslea cel voinic și merele de aur)

Declinarea cu articol hotărît

Substantive masculine

Singular

N. *Calul* lui Harap-Alb era năzdrăvan	(cine?) calu*l* (subiect)
G. Poveștele *calului* l-au scăpat pe Harap-Alb din multe primejdii.	(ale cui?) ale calu*lui* (atribut)

D.	Harap-Alb ceru *calului* să-l ducă în pădurea cerbului.	(cui?) calu*lui* (complement)
A.	Harap-Alb avea *calul* de la tatăl său.	(ce?) calu*l* (complement)
V.	Să mă duci, *calule*, ca vîntul și ca gîndul!	calu*le!*

Plural

N.	*Caii* din basmele poporului sînt năzdrăvani.	(cine?) cai*i* (subiect)
G.	Sfaturile *cailor* acestora prețuiesc cît sfaturile unor prieteni.	(a le cui?) ale cai*lor* (atribut)
D.	În povești se atribuie *cailor* puteri neobișnuit de mari.	(cui?) cai*lor* (complement)
A.	Eroii basmelor își iubesc *caii* ca pe niște tovarăși de lupte și de izbînzi.	(ce?) cai*i* (complement)
V.	*Cailor*, să ne duceți ca vîntul și ca gîndul!	cai*lor*!

Tabloul declinării substantivelor masculine cu articol hotărît

Singular

N.	calu*l*,	codru*l*, frate*le*, unchiu*l*, vizitiu*l*
G. (al,a, ai, ale)	calu*lui*,	codru*lui*, frate*lui*, unchiu*lui*, vizitiu*lui*
D.	calu*lui*,	codru*lui*, unchiu*lui*, frate*lui*, vizitiu*lui*
A. (pe)	calu*l*,	codru*l*, unchiu*l*, frate*le*, vizitiu*l*
V.	calu*le*,	codru*le*, unchiu*le*, frate, vizitiu*le*

Plural

N.	cai*i*,	codri*i*, unchi*i*,	frați*i*, vizitii*i*
G. (al,a,ai,ale)	cai*lor*,	codri*lor*, unchi*lor*	frați*lor*, vizitii*lor*
D.	cai*lor*,	codri*lor*, unchi*lor*,	frați*lor*, vizitii*lor*
A. (pe)	cai*i*,	codri*i*, unchi*i*,	frați*i*, vizitii*i*
V.	cai*lor*,	codri*lor*, unchi*lor*	frați*lor*, vizitii*lor*

În declinarea cu articol hotărît, substantivele masculine au — atît la singular, cît și la plural — două forme (una pentru nominativ-acuzativ; alta pentru genitiv-dativ).

Observații ortografice

1. La singular, substantivele masculine terminate în *consoană* sau *-i* au înaintea articolului hotărît o vocală de legătură, *-u*, care ușurează rostirea cuvintelor. De exemplu: elev-*u*-l, arici-*u*-l; elev-*u*-lui, arici-*u*-lui.

Nu au nevoie de această vocală de legătură substantivele masculine terminate în *-u* (codr*u*) și *-iu* (scat*iu*).

2. Substantivele masculine terminate în *-e* (frat*e*, ere*te*, pere*te*) primesc ca articol hotărît la singular (nom. și acuz.) *-le*: frate*le*, pereteⁱ*le*. La vocativ, ele au aceeași formă ca la nominativul nearticulat.

3. Toate substantivele masculine (nearticulate) se termină la plural în *-i*: școlar*i*, codr*i*, frați, unch*i*.

Dacă se articulează cu articolul hotărît (*-i*), aceste substantive se scriu cu doi *-i* (primul *-i* e terminația pluralului masculin, al doilea *-i* e articolul): școlar*ii*, codr*ii*, frați*ii*, unch*ii*.

4. Substantivele masculine care au rădăcina terminată în *-i* se scriu la plural, forma articulată — cu trei *-i* primul *-i* face parte din rădăcina cuvîntului, al doilea *-i* este terminația de plural, al treilea *-i* este articolul hotărît. Așadar se scrie:

copi*ii*, fi*ii*, vizitii*i*.

Exerciții

1. Declinați, la singular și plural, în propoziții, cu articol hotărît, substantivele: *vultur*, *iepure*.

2. Puneți la plural, apoi articulați cu articol hotărît, substantivele: *barcagiu*, *bragagiu*, *copil*, *fiu*, *geamgiu*, *scatiu*; așezați-le în coloane corespunzătoare, după modelul dat.

Singular nearticulat	Plural nearticulat	Plural articulat cu articolul hotărît
iaurgiu	iaurgii	iaurg*ii*i

Substantive feminine

Singular

N.	*Apa* rîurilor noastre este bogată în pește.	*apa*
G.	Pe malul *apei* sînt lunci frumoase.	*apei*
D.	V. Alecsandri a închinat *apei* Siretului multe versuri frumoase.	*apei*
A.	Și azi mai circulă plute pe *apa* Bistriței.	*apa*
V.	—	—

Plural

N.	*Apele* țării noastre vor alimenta multe hidrocentrale.	*apele*
G.	Am urmărit pe hartă cursul *apelor*.	*apelor*
D.	Poporul nostru a dat *apelor* nume frumoase.	*apelor*
A.	Pe *apele* mari circulă vapoare.	*apele*
V.	—	—

Tabloul declinării substantivelor feminine cu articolul hotărît

Singular

N.	mama, steaua,	floarea, patria,	basmaua, ziua
G. (al,a,ai,ale)	mamei, stelei,	florii, patriei,	basmalei, zilei
D.	mamei, stelei,	florii, patriei,	basmalei, zilei
A. (pe)	mama, steaua,	floarea, patria,	basmaua, ziua
V.	—	—	—

Plural

N.	mamele, basmalele,	florile, patriile	stelele, zilele
G. (al,a,ai,ale)	mamelor, basmalelor,	florilor, patriilor,	stelelor, zilelor

D.	mame*lor*,	flori*lor*,	stele*lor*,
	basmale*lor*,	patrii*lor*,	zile*lor*
A. (pe)	mame*le*,	flori*le*,	stele*le*,
	basmale*le*,	patrii*le*,	zile*le*
V.	mame*lor*!		

În declinarea cu articolul hotărît, substantivele feminine au — atît la singular, cît și la plural — cîte două forme.

Observații ortografice

1. Substantivele feminine terminate la singular în *-ca* și *-a* primesc înaintea articolului hotărît (la nominativ și acuzativ) vocala de legătură *-u*, care ușurează rostirea cuvîntului.

De exemplu: perdea-*u*-a, basma-*u*-a.

Genitiv-dativul singular articulat al substantivelor feminine se formează de la genitiv-dativul singular nearticulat, la care se alipește articolul hotărît (*-i*).

De exemplu:

Singular
- G.—D. nearticulat: (unei) mame, flori, stele, cazmale, zile
- G. — D. articulat: mame*i*, flori*i*, stele*i*, cazmale*i*, zile*i*

Nominativul plural articulat al substantivelor feminine se formează de la pluralul nearticulat, la care se alătură articolul hotărît (*-le*).

De exemplu:

Plural
- N. nearticulat: mame, flori, stele, cazmale, zile
- N. articulat: mame*le*, flori*le*, stele*le*, cazmale*le*, zile*le*

De la regula aceasta se abat substantivele feminine terminate în *-ie*. Ele își formează genitiv-dativul singular articulat, adăugînd articolul hotărît *-i* direct la terminația *-ie*:

Singular
- N. nearticulat: cîmpie, corabie, patrie.
- G.—D. articulat: cîmpie*i*, corăbie*i*, patrie*i*.

Nominativul plural se formează regulat, alipind articolul hotărît (*-le*) la forma nearticulată:

Plural
- N nearticulat: cîmpii, corăbii, patrii
- N. articulat: cîmpii*le*, corăbii*le*, patrii*le*.

Exerciții

1. Declinați, în propoziții, cu articolul hotărît, la singular și plural, substantivele: *școală*, *carte*, *basma*, *poezie*.

2. Formați genitiv-dativul singular, apoi nominativul plural nearticulat și cel articulat al substantivelor feminine:

bancă, *barză*, *bibliotecă*, *coastă*, *colină*, *corabie*, *fată*, *femeie*, *frunză*, *hîrtie*, *idee*, *liniște*, *mierlă*, *pînză*, *rochie*, *sobă*, *scînteie*.

De exemplu:

Forma nearticulată		Forma articulată
Genitiv-dativ singular	Nominativ plural	Nominativ plural
(unei) bănci	(niște) bănci	bănci*le*

3. Explicați ortografierea substantivelor subliniate:

a) Aburii ușori ai *nopții* ca fantasme se ridică
Și plutind deasupra *luncii*, printre *ramuri* se despică.
Rîul luciu se-ncovoaie sub *copaci* ca un balaur
Ce în raza *dimineții* mișcă *solzii* lui de aur.

(*V. Alecsandri*, Malul Siretului)

b) ... într-o *vineri*... intră în curte opt *cai* cu doi *surugii*... Cît te ştergi la ochi, înşiraseră *caii*, cîte doi-doi la trăsură;... într-o clipă eram la capul podului... chiuiau şi plesneau *surugiii* pe ulițele Bucureştiului de ridicau lumea în picioare, *bărbaţi* şi *femei* alergau la uşi şi ferestre ca să vază cine trece.

(*I. Ghica*, O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848)

c) Poarta *şcolii* era la cîţiva *paşi*... cam în locul unde s-a ridicat statuia lui Lazăr. Acolo se aşezau pe vine, în şir, unul lîngă altul, *merarii*, *simigiii* şi *bragagiii* cu tablalele şi panerele lor.

(*I. Ghica*, Nicu Bălcescu)

Substantive neutre

Singular

N.	E plin de oameni *cîmpul*.	*cîmpul*
G.	Miresmele primăvăratice *ale cîmpului*, se ridică de pretutindeni.	*cîmpului*
D.	Pentru a rodi, *cîmpului* îi trebuie şi umezeală şi căldură.	*cîmpului*
A.	Colectiviştii ară *cîmpul* cu tractoare.	*cîmpul*
V.	—	—

Plural

N.	*Cîmpurile* sînt pline de oameni.	*cîmpurile*
G.	Miresmele primăvăratice *ale cîmpurilor* se ridică de pretutindeni.	*cîmpurilor*
D.	Pentru a rodi, *cîmpurilor* le trebuie şi umezeală şi căldură.	*cîmpurilor*
A.	Colectiviştii ară *cîmpurile* cu tractoare.	*cîmpurile*

Tabloul declinării substantivelor neutre cu articolul hotărît

Singular

N.	cîmpu*l*,	cuiu*l*,	teatru*l*, numel*e*
G.	(al, a, ai, ale) cîmpu*lui*,	cuiu*lui*,	teatru*lui*, numel*ui*
D.	cîmpu*lui*,	cuiu*lui*,	teatru*lui*, numel*ui*
A.	cîmpu*l*,	cuiu*l*,	teatru*l*, numel*e*
V.	—	—	—

Plural

N.	cîmpuri*le*, numel*e*	cuiel*e*,	teatrel*e*,
G.	(al, a, ai, ale) cîmpuri*lor*, numel*or*	cuiel*or*,	teatrel*or*,
D.	cîmpuri*lor*, numel*or*	cuiel*or*,	teatrel*or*,
A.	cîmpuri*le*, numel*e*	cuiel*e*,	teatrel*e*,
V.	—	—	—

La declinarea cu articolul hotărît, substantivele neutre au, atît la singular, cît şi la plural, două forme: una pentru nominativ-acuzativ şi alta pentru genitiv-dativ.

Observaţii

1. Şi cînd sînt articulate cu articolul hotărît, substantivele neutre se declină, la singular, ca substantivele masculine iar la plural ca substantivele feminine.

2. La singular, substantivele neutre terminate în consoană sau *-i* primesc înaintea articolului hotărît o vocală de legătură *-u*. De exemplu: lemn-*u*-l, bici-*u*-l.

Exerciții

1. Declinați în propoziții, la singular și plural, substantivele: *rîul*, *numele*.

2. Arătați în ce caz sînt substantivele din textul dat și — dacă sînt articulate — ce fel este articolul.

O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lîngă poartă; și-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cîntece mîndre și senine. Făt-Frumos se sui în luntre și, vîslind, ajunse pînă la scările de marmură ale palatului.

(*M. Eminescu*, Făt-Frumos din lacrimă)

3. Copiați textele de mai jos În locul punctelor puneți terminațiile și articolele hotărîte potrivite:

a) Scump... mai mult păgubește și leneș... mai mult aleargă.

b) Făgăduial... dată e datorie curată.

c) Boal... intră ca prin roat... car...
Și iese ca prin urechi... ac...

d) Prieten... adevărat este acela care te sfătuiește spre bine, iar nu care îți laudă nebunii...

d) Nimeni nu întreabă de cas... frumos... ci de cas... vrednic...

(*Anton Pann*, Povestea vorbii)

4. Puneți în genitiv-dativ singular (cu articol nehotărît, apoi cu articol hotărît) substantivele:

albie, *albină*, *biruință*, *carte*, *cîmpie*, *clasă*, *cutie*, *fabrică*, *felie*, *foaie*, *grădină*, *haină*, *hartă*, *istorie*, *mare*, *pădure*, *pagină*, *peniță*, *poveste*, *tinerețe*, *țară*, *viteție*.

SUBSTANTIVUL

I *Definiție* numește obiecte: ființe; lucruri; acțiuni; fenomene; sentimente; însușiri

II *Felul*
- comune (nume date tuturor obiectelor de același fel)
- proprii (nume date numai unor obiecte)

III *Flexiunea*
- *a)* gen: masculin (un-doi); feminin (o-două); neutru (un-două)
- *b)* număr: singular (un singur obiect); plural (mai multe obiecte)
- *c)* caz: nominativ (subiect); genitiv (atribut); dativ (complement); acuzativ (complement); vocativ —
- *d)* declinarea: articulată; nearticulată

RECAPITULAREA SUBSTANTIVELOR

Exerciții

1. Faceți analiza completă a substantivelor din textul dat:

a) Cînd ramuri s-apleacă foșnind tremurat,
Bătute de vîntul noptatic,
Îți simt răsuflarea, pămînt minunat,
Sărutul adînc, de jeratic.

Și-mi pare c-aud depărtările cum
Se-adună din valuri de stele;
Din zări fermecate în suflet v-adun,
Comori ale patriei mele.

(*Eugen Frunză*, Cînd ramuri s-apleacă)

b) Pădurarul cel bătrîn, Chihaia Nastasă, numai ce-a pus la gură cornul și a buciumat în trei răstimpuri, pînă i-a venit răspuns jalnic și stins din adîncurile înrourate ale codrului. S-au înălțat îndată, în depărtări felurite și alte răsunete care se desfășurau pipăind ponoarele și costișele.

N-a trecut decît scurt răstimp, ș-au prins a răzbi din depărtări chiotele hăitașilor.

(*M. Sadoveanu*, Nicoară Potcoavă)

2. Scoateți substantivele din textul dat și analizați-le după schema de mai jos.

Substantivul	Comun sau propriu	Genul	Numărul	Cazul	Articulat sau nearticulat	Funcțiunea în propoziție

Om aspru care doarme culcat pe-un buzdugan,
Ursan, pletos ca zimbrul, cu pieptul gros și lat,
Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsat,
E scurt la grai, năpraznic, la chip întunecat.
El e de peste Milcov pribeag misterios.
Toți care știu de dînsul spun multe, dar șoptind,
Și cale de o zare îl ocolesc grăbind,
Deși-i place să crească sirepe herghelii,
Răzlețe pe întinsul cîmpiilor pustii.

(*V. Alecsandri*, Dan, căpitan de plai)

2. Puneți în genitiv-dativ plural (cu articol nehotărît, apoi cu articol hotărît) substantivele:

albie, albină, biruință, carte, cîmpie, clasă, cutie, fabrică, felie, foaie, grădină, haină, hartă, istorie, mare, pădure, pagină, peniță, poveste, tinerețe, țară, viteje.

ADJECTIVUL

Chiar acum îl văd înaintea ochilor.

Scund, grăsuliu, cu părul *mărunt* și *încărunțit*, cu barba *ascuțită*, *potrivită* din foarfece, mai mult *albă*, și *albă* ca zăpada cu vîrful ei *netezit*; niște ochi *verzui*, *mici* și *repezi*: o față *gălbuie*, *curată* și fără pic de sînge. Iarna se cocoloșea într-o bundă cu blană *lățoasă*, vara însă îți rămîneau ochii la el...: haină *albăstrie*, pantaloni *negri*, jiletcă de dril *năutiu*, *călcată* și *lustruită*, un lanț de aur *gros* ca pe deget.

(*B. Șt. Delavrancea*, Domnul Vucea)

Cuvintele: *scund*, *grăsuliu*, *mărunt*, *încărunțit*, *ascuțită*, *potrivită*, *albă*, *netezit*, *verzui*, *mici*, *repezi*, *gălbuie*, *curată*, *lățoasă*, *albăstrie*, *negri*, *năutiu*, *călcată*, *lustruită*, *gros* arată însușirile unor obiecte.

Aceste cuvinte însoțesc și determină (lămuresc) numele obiectelor respective (substantivele): *păr încărunțit*; *barbă ascuțită*; *blană lățoasă*.

Partea de vorbire care arată o însușire a unui substantiv se numește adjectiv.

Exercițiu

Copiați textul. Subliniați cu o linie adjectivele și cu două linii substantivele pe care le determină.

a) Soarele a asfințit. Un întuneric greu, amenințător, se lasă din cerul înnorat fără stele. De pretutindeni, mugind, talazurile negre vin ca niște matahale vii și se izbesc de coastele vaporului, care se luptă cu nămeții de apă și-și taie calea dreaptă pe marea învolburată.

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

b) Siretul își mîna apele printre maluri acoperite de lunci. Mănunchiurile de lozii întind desișuri pînă departe ,adăposturi de iarnă lupilor, iar mestecenii firavi, albi și drepți, ca niște lumînări,răsăriți deasupra surpăturilor înalte, își plîng crengile unduioase în undele trecătoare.

(*Em. Girleanu*, Lunca din Mirceşti)

Adjective cu două terminații și cu o terminație

a) Plugul zace-n lan pe coaste, iar un *mîndru* flăcăuaș
Mînă boii la izvoare și îi paște la imaș.

(*V. Alecsandri*, Plugurile)

b) Priviți! cetatea verde se mișcă; se deschide
O *mîndră* copiliță apare, iese, rîde.

(*V. Alecsandri*, Flori de nufăr)

În versurile de mai sus adjectivul *mîndru* arată o însușire a unui substantiv masculin singular (flăcăuaș), iar adjectivul *mîndră*, o însușire a unui substantiv feminin singular (copiliță).

La plural ar trebui să spunem: flăcăuași *mîndri*, copilițe *mîndre*.

Din aceste exemple, vedem că adjectivul *mîndru* își schimbă forma atît la singular, cît și la plural, după genul substantivului pe care îl însoțește: cînd însoțește un substantiv masculin, el are o formă *(mîndru)*, cînd însoțește un substantiv feminin are altă formă *(mîndră)*.

Adjectivele au genul substantivelor pe care le determină.

Adjectivele care determină substantive neutre au la singular forma de masculin (un cîntec *voios*), iar la plural forma de feminin (două cîntece *voioase*).

Cele mai multe adjective au două forme: una pentru masculin şi alta pentru feminin.

De exemplu:

Masculin: prieten *bun*, codru *des*, peşte *argintiu*
Feminin: prietenă *bună*, pădure *deasă*, culoare *argintie*.

Sînt unele adjective care au o singură formă pentru ambele genuri.

De exemplu:

Masculin: elev *cuminte*, pom *verde*, curent *rece*

Feminin: elevă *cuminte*, cîmpie *verde*, apă *rece*.

Observaţie

Adjectivele care se termină în *-e* (*cuminte*, *verde*, *rece* etc.) au o singură formă pentru amîndouă genurile. Aceste adjective se numesc *adjective cu o singură terminaţie*.

Exerciţii

1. Arătaţi genul adjectivelor date mai jos. Explicaţi cum aţi recunoscut genul lor:

creion negru, *fir subţire*, *carte frumoasă*, *rîu limpede*, *rochie nouă*, *om bun*, *haină subţire*, *muncitor harnic*, *cinste mare*, *fereastră îngustă*, *caiet mare*, *poiană largă*, *apă limpede*, *întîmplare minunată*, *copac subţire*, *stîncă neagră*, *floare mirositoare*, *sat mare*, *copil vesel*, *ochi limpede*.

2. Arătaţi de ce gen sînt adjectivele din textul dat.

Bate vînt de primăvară,
Blînd şi dulce, peste ţară

Neaua sură din cîmpie
Se topeşte, se subţie.

. . . . . .

Dar pe urmă creşte-n soare
Crîngul viu, frunzişul mare,
Nu mai e copacul veşted,
Poartă cuşmă verde-n creştet,
Mîneci verzi pe crengi—puzderii —
Gata-i haina primăverii!

(*N. Cassian*, Haina primăverii)

3. Copiaţi adjectivele de mai jos. Celor cu două terminaţii, adăugaţi-le (în paranteză) şi forma de feminin; pe cele cu o singură terminaţie, subliniaţi-le.

De exemplu: albastru (albastră); repede; mîndru (mîndră) etc.

albastru, auriu, cald, evidenţiat, folositor, fierbinte, fraged, galben, greu, greoi, iute, limpede, mîndru, moale, mititel, nou, roşu, repede, rău, silitor, tare.

4. Copiaţi textul. Subliniaţi cu o linie adjectivele cu o terminaţie şi cu două linii adjectivele cu două terminaţii.

Era un copilaş palid şi mărunţel şi tîra pe pămînt reavăn nişte ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochi trişti învăluiţi ca-ntr-o umbră cenuşie şi-şi scoase cu anevoie din cap pălărioara veche pleoştită ca o ciupercă. Îmi dădu bună ziua c-un glas moale în care parcă suna o suferinţă timpurie; apoi, acoperindu-se, înălţă deasupra oilor toiegelul alb, îndemnîndu-le spre crîng.

(*M. Sadoveanu*, Un om năcăjit)

Ne urcăm pe brîie *înguste* de piatră ; jos sub noi, la adîncimi *ameţitoare*, urlă vîltorile Oltețului... La *slaba* lumină ce joacă pe pereții *umezi* și *întunecoși* ai peșterii vedem o bogăție *uimitoare* de stalactite și stalagmite, ciucuri *mari* de piatră...

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

Adjectivele: *slabă*, *uimitoare* însoțesc și determină substantivele la numărul singular *(lumină, bogăție)*.

Adjectivele: *înguste*, *ameţitoare*, *umezi*, *întunecoși*, *mari* însoțesc și determină substantivele la numărul plural *(brîie, adîncimi, pereți, ciucuri)*.

Adjectivele sînt la singular ori la plural, după cum substantivele pe care le însoțesc și le determină sînt la singular sau la plural.

Adjectivele au totdeauna numărul substantivelor pe care le însoțesc.

De exemplu:

Singular: Om *învățat*, țară *mîndră*, popor *viteaz*

Plural: Oameni *învățați*, țări *mîndre*, popoare *viteze*.

Adjectivele au deci o formă pentru singular și o altă formă pentru plural.

Exerciții

1. Arătați care e forma de plural a adjectivelor:

acră, adînc, căldicică, drag, dragă, folositor, frumos, gol, grea, greoaie, îngust, mititică, moale, negru, nou, nouă, romînesc, sărat, sătul, tineresc, treaz, tulbure, ud, veche.

2. Arătați cîte terminații au, de ce gen și număr sînt adjectivele din textul de mai jos:

De la fereastra ei, cum sta așezată pe un scaun nalt, Anișoara vedea, pe o latură a grădinii, o șură veche de paie din ograda curții. În vîrful șurii aceleia o pereche de berze sosi și în acest an în cuibul de vreascuri subțiri și negre. Erau o pereche de berze bătrîne, musafiri vechi la curtea boierească. În fiecare an veneau, scoteau pui, și, spre toamnă, cînd sufla cel dintîi vînt rece, pribegeau spre țărmuri calde. Cînd înfloreau livezile ei erau iar în cuibul vechi și tocau în ciocurile roșii dimineața și seara...

(*M. Sadoveanu*, Povestea cu privighetoarea)

CAZUL ADJECTIVELOR

Fram avea un *culcuș* **bun**, **adăpostit** pe cît se poate de viscol. Se temea să nu înceapă iarăși *noaptea* **cumplită**... nu știa că soarta lor, a *urșilor* **albi** e să călătorească pe insulele de gheață, de colo-colo...

(*Cezar Petrescu*, Fram, ursul polar)

Adjectivele: *bun*, *adăpostit* însoțesc substantivul *culcuș* care e în cazul acuzativ (complement în propoziție).

Adjectivul *cumplită* însoțește substantivul *noaptea* care este în cazul nominativ (subiect în propoziție).

Însoțind un substantiv, adjectivul are nu numai același gen și număr ca substantivul, dar este și în același caz cu acesta.

Deci, adjectivele *bun* și *adăpostit* sînt în cazul acuzativ pentru că substantivul pe care-l determină *(culcuș)* este în cazul acuzativ;
adjectivul *cumplită* e în cazul *nominativ* ca și substantivul pe care-l însoțește *(noaptea);*
adjectivul *albi* e în cazul *genitiv* ca și substantivul determinat *(urșilor).*

Adjectivele se găsesc totdeauna în același caz cu substantivele pe care le determină.

Potrivirea de gen, număr și caz dintre adjective și substantivul determinat se numește **acord.**

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care-l determină.

Exercițiu

Arătați genul, numărul și cazul adjectivelor din textul dat și explicați cum le-ați stabilit.

a) La colț în umbră, micul vizitiu
Așteaptă un tramvai întîrziat;
El, și căluțul lui, doi bieți fîrtați,
Bătuți de vînt și ploi,
Ce bine se-nțeleg ei amîndoi!

Pe după gît el i-a trecut un braț;
Și fruntea și-a-ngropat-o-n coama
Tovarășului credincios și blînd...

(*Șt. O. Iosif*, Doi prieteni)

b) Salut voios și recunoscător
partidului, ocrotitor părinte,
el ce ne-arată calea tuturor
și m-a-nvățat să spun: Tot înainte!

Tot înainte, dîrz și hotărît
pe drumul tras de vajnicii tovarăși,
cravata roșie ce-o port la gît
vreau zi de zi și ceas de ceas s-o merit iarăși!

Cu suflet oțelit și cuget treaz,
cinstesc învățătoarea ei culoare;
e înroșită-n sîngele viteaz
vărsat sub steagul clasei muncitoare!

(*M. Breslașu*, Cîntec de pionier)

Observații ortografice

1. Adjectivele (nearticulate) de genul masculin se termină la plural în *-i* (ca substantivele masculine):

buni, cumințI, mîndri, vechi

Dacă primesc articol hotărît, aceste adjective se scriu cu doi *i* (primul *i* este terminația pluralului, al doilea *i* este articolul), adică:

bunii, cumințII, mîndrii, vechii

2. Adjectivele masculine terminate în *-iu* se scriu la plural — forma articulată — cu trei *i* (primul *i* face parte din rădăcina cuvîntului, al doilea *i* e terminația de plural, al treilea *i* este articolul hotărît):

Singular nearticulat: argintiu zglobiu
Plural nearticulat: argintii zglobii
Plural articulat: argintiii zglobiii

3. Adjectivele feminine terminate la singular în *ie* se scriu la plural forma nearticulată, cu doi *i* (primul *i* face parte din rădăcina cuvîntului, al doilea i este terminația de plural a adjectivului). De exemplu:

Forma nearticulată	singular:	pust*ie*	roș*ie*
	plural:	pust*ii*	roș*ii*

Forma articulată la plural a acestor adjective se obține prin alăturarea articolului hotărît *-le* la forma nearticulată.

Deci se va scrie:

Plural articulat: pustiile, roșiile

Exerciții

1. Scrieți pluralul nearticulat, apoi pluralul articulat al adjectivelor:

alburiu, *cenușiu*, *castaniu*, *arămiu*, *fumuriu*, *durduliu*, *propriu*, *străveziu*, *ruginiu*, *timpuriu*.

2. Copiați textul dat și faceți analiza adjectivelor după modelul de mai jos.

De exemplu:... părea că-i colțul *ascuțit* al stîncii *încremenite* acolo de veacuri.

(*Emil Gîrleanu*, Vulturul)

Adjectivul	Subst. pe care îl însoțește	Cîte terminații	Gen	Număr	Caz	Articol
ascuțit	colțul	două	neutru	sing.	nom.	neart.
încremenite	stîncii	două	fem.	sing.	gen.	neart.

S-a ridicat, deodată, din prăpastia întunecoasă, umedă, a munților falnici. Și doritor de lumină, în această dimineață scăldată de soare, a întins

aripile, ca o flamură, deasupra brazilor bătrîni. S-a înălțat mai întîi drept în sus, ca o săgeată, a străbătut văzduhul răcoros, apoi a rămas acolo; s-a legănat în aer, îmbătat de plăcerea să fluture la înălțimea uriașă, a plecat capul și a privit în jos. Pe cîmpiile luncii, satele împrăștiate, ca grăunțele, scoteau sclipiri repezi ca a prundișului spălat de apă... I se păru că lunca aceasta frumoasă, încîntătoare, peste care primăverile se așternu cu spuză de flori, e a lui, a lui singur.

(*Emil Gîrleanu*, Vulturul)

ADJECTIVUL

I. *Definiția*

II. *Felul* — cu două terminații / cu o terminație

III. *Flexiunea* — acordul cu subst. determinat în: gen, număr, caz

RECAPITULAREA ADJECTIVULUI

Exerciții

1. Copiați textul, scoateți adjectivele și substantivele pe care le determină și analizați-le potrivit schemei de mai jos:

Adjectivul	Substantivul pe care îl determină	Cîte terminații	Gen	Număr	Caz	Articol

Ori încotro te-i uita, vezi colori felurite ca un întins curcubeu și tabloul cel mai încîntător

farmecă vederea. Stînci prăpăstioase, munți uriași a căror vîrfuri mîngîie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gîrle a căror limpede apă lin curge printre cîmpiile înflorite, pîraie repezi care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele amenințătoare stînci de piatră ce plac vederii și o spăimîntează totodată. Apoi în tot locul dai de rîuri mari cu nume armonioase, a căror unde port aurul. În pîntecele acestor munți, zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa.

(*N. Bălcescu*, Istoria romînilor sub Mihai-vodă Viteazul)

2. Într-o scurtă compunere, descrieți anotimpul care vă place mai mult. Oral, analizați adjectivele folosite în compunere.

PRONUMELE

... Am avut trei pîni întregi și tot ca *ale tale* de mari, după cum știi... Acum însă *noi* am mîncat degeaba și banii pentru pîne îi avem în pungă cu prisos: *eu* trei lei și *tu* doi lei; *fiecare* după numărul pînilor ce-am avut. Mai dreaptă împărțeală decît *aceasta* nu cred că se mai poate...

(*I. Creangă*, Cinci pîni)

Cuvintele: *ale tale*, *noi*, *eu*, *tu*, *fiecare*, *aceasta* țin locul unor ființe *(noi, eu, tu, fiecare)* sau unor lucruri *(ale tale, aceasta)*.

De exemplu: *ale tale* ține locul substantivului *pîni*, arătînd totodată cui aparțineau acele pîni — persoanei căreia i se adresează cel care vorbește.

Noi, *eu*, *tu* țin locul celor doi călători care discută între ei.

Fiecare ține locul oricărui dintre cei doi tovarăși de drum.

Aceasta ține locul substantivului *împărțeală*, arătînd că e vorba de socoteala pe care a făcut-o mai înainte călătorul cu trei pîini.

Toate aceste cuvinte sînt *pronume*.

Partea de vorbire care ține locul unui substantiv se numește p r o n u m e.

Pronumele sînt de mai multe feluri:

a) personale (de ex. *noi*, *eu*, *tu*)
b) posesive (de ex. *ale tale*)
c) demonstrative (de ex. *aceasta*)
d) nehotărîte (de ex. *fiecare*)

Observație

Ținînd locul unor substantive, pronumele — de orice fel — pot îndeplini în propoziție aceleași funcțiuni ca și substantivele.

De exemplu, în propoziția: *noi mergem la teatru*, pronumele *noi* are funcțiunea de subiect.

PRONUMELE PERSONAL

Eu mă duc în pădure. Dar *voi* încuiați ușa după *mine*. Cînd voi veni *eu*, am să *vă* dau de știre. Pot să am nădejde în *voi*?

Iezii închid ușa după *dînsa* și trag zăvorul.

. . . . . .

Asta nu-i mămuca. Glasul *ei* nu-i așa de gros. Ascultați-*mă* și pe *mine*. Nu mă potrivesc *eu vouă*. Bocește *el* și bocește pînă *îl* apucă leșin. Dar ce era să *le* facă? Vina nu era *a lui*.

Pronumele *eu*, *voi*, *mine*, *vă*, *ei*, *mă*, *vouă*, *el*, *îl*, *le*, *a lui* înlocuiesc substantivele şi arată persoane deosebite.

Pronumele *eu*, *mine*, *mă* înlocuiesc numele persoanei care vorbeşte (capra, cînd le vorbeşte iezilor, sau iedul cel mic, cînd vorbeşte cu fraţii lui).

Pronumele *voi*, *vă*, *vouă* înlocuiesc numele persoanelor cu care se vorbeşte (iezii, cu care vorbeşte capra, fraţii între ei).

Pronumele *ei* (glasul *ei*), *el*, *îl*, *le* (fraţilor), *a lui* înlocuiesc numele persoanelor despre care se vorbeşte: glasul *ei* (al mămucăi) nu e aşa de gros (vorbeşte iedul cel mic despre capra, care nu-i cu dînşii); boceşte *el* (iedul) pînă *îl* (pe ied) apucă leşin (ne povesteşte autorul despre iedul cel mic).

Pronumele *dînsa* din propoziţie: (Iezii închid uşa după *dînsa*) înlocuieşte substantivul *capra* şi are acelaşi înţeles ca pronumele *ea* (Iezii închid uşa după *ea*).

Pronumele care arată diferitele persoane se numesc pronume personale.

Pronumele personal are forme deosebite pentru cele 3 persoane, la singular şi la plural.

— persoana I (care vorbeşte); *eu* la singular, *noi* la plural;

— persoana a II-a (cu care se vorbeşte); *tu* la singular, *voi* la plural;

— persoana a III-a (despre care se vorbeşte); *el*, *ea* la singular; *ei*, *ele* la plural, sau *dînsul*, *dînsa* la singular; *dînşii*, *dînsele* la plural.

Cînd zicem *eu*, *tu*, *noi*, *voi* nu e nevoie să arătăm genul, deoarece e de faţă persoana care vorbeşte sau cu care se vorbeşte şi i se cunoaşte genul.

La persoana a III-a spunem însă *el*, *ei* pentru persoane de genul masculin şi *ea*, *ele* pentru persoane de genul feminin.

Pronumele personal de persoana a III-a *el*, *ea*, *ei*, *ele* poate ţine locul şi unor substantive care arată nume de lucruri, nu numai nume de fiinţe.

De exemplu: *Răstoarnă apoi sarmalele şi i le pune dinainte.*

Pronumele *le* din propoziţia a doua ţine locul substantivului *sarmalele* din prima propoziţie (*pe ele*, le pune lupului dinainte).

Pronumele *dînsul*, *dînsa*, *dînşii*, *dînsele* se întrebuinţează, mai ales, pentru a înlocui substantive care numesc fiinţe şi, îndeosebi, oameni.

Substantivele de genul neutru se înlocuiesc la singular cu pronumele masculin, iar la plural cu pronumele feminin de persoana a III-a.

De exemplu: **Tractorul** *este o unealtă perfecţionată*, *cu* **el** *se ară întinderi mari*. **Tractoarele** *au pornit la lucru*, **ele** *ară cîmpul*.

DECLINAREA PRONUMELUI PERSONAL

Pronumele personal se declină. El are forme diferite pentru cele cinci cazuri. Ca şi la substantive, formele pronumelui personal la fiecare caz (afară de vocativ) corespund funcţiunii (rolului) pe care o are pronumele în propoziţie: subiect, atribut, complement.

Pronumele personal se declină în felul următor:

Singular

Persoana I

N.	*Eu* citesc o carte frumoasă.	*eu*
G.	—	—
D.	*Mie mi*-a dat un coleg o carte care *îmi* place.	*mie, mi, îmi*
A.	*Pe mine mă* încîntă cărțile frumoase.	*pe mine, mă*
V.	—	—

Persoana a II-a

N.	*Tu* ai citit multe cărți.	*tu*
G.	—	—
D.	*Ție îți* plac poveștile pe care *ți* le spune bunica.	*ție, ți, îți*
A.	*Pe tine te* atrag excursiile în munți.	*pe tine, te*
V.	*Tu*, ascultă ce-ți spun!	*tu*

Persoana a III-a masculin

N.	*El* este întîiul la învățătură.	*el*
G.	Purtarea *lui* este foarte bună.	(al, a, ai, ale) *lui*
D.	*Lui îi* poți cere sfatul; *i* l-am cerut și eu.	*lui, i, îi*
A.	De aceea, *l*-am ales *pe el* și *îl* ascultăm cu toții.	*pe el, l, îl*
V.	—	—

Persoana a III-a feminin

N.	*Ea* țese la mai multe războaie.	*ea*
G.	Mîna *ei* parcă zboară.	(al, a, ai, ale) *ei*
D.	*Ei îi* place să muncească, *i*-a plăcut întotdeauna.	*ei, i, îi*
A.	*Pe ea* n-*o* vezi niciodată lenevind.	*pe ea, o*
V.	—	—

Plural

Persoana I

N.	*Noi* am lucrat o hartă a R.P.R.	*noi*
G.	—	—
D.	*Nouă ne*-a plăcut excursia și *ni* s-au dat în timpul ei multe explicații folositoare.	*nouă, ne, ni*
A.	*Pe noi ne*-a îndrumat tot timpul tovarășul profesor.	*pe noi, ne*

Persoana a II-a

N.	*Voi* faceți o gazetă nouă de perete.	*voi*
G.	—	—
D.	*Vouă vi* se pare ușor, fiindcă *vă* place să desenați.	*vouă, vă, vi*
A.	*Pe voi vă* admiră colegii.	*pe voi, vă*
V.	*Voi*, dragi copii, fiți modești!	*voi*

Persoana a III-a masculin

N.	*Ei* pleacă în excursie.	*ei*
G.	Excursia *lor* va dura trei zile.	(al, a, ai, ale) *lor*

D. *Lor li* s-a făcut rost de echipament; la plecare diriginții *le*-au fixat programul excursiei. *lor, le, li*

A. *Pe ei îi* însoțește și-*i* conduce tovarășul instructor. *pe ei, îi, i*

V. — —

Persoana a III-a feminin

N. *Ele* adună cărți pentru bibliotecă. *ele*

G. Biblioteca *lor* va avea 50 de volume. (ai, a, ai, ale) *lor*

D. *Lor li* s-a recomandat ce cărți să cumpere; profesoarele *le*-au adus și ele cîteva cărți. *lor, le, li*

A. Profesoara *le* ajută și *pe ele* ca de obicei. *pe ele, le*

V. — —

Observații

a) Pronumele personal nu are formă de genitiv la persoana I și a II-a (singular și plural).

b) Numai persoana a II-a are formă de vocativ, pentru că numai persoanei cu care vorbim ne putem adresa. Persoana I nu are formă de vocativ, deoarece nu ne putem chema pe noi, iar persoana a III-a, de asemenea, nu are formă de vocativ, deoarece nu putem chema o persoană căreia nu ne adresăm direct sau nici nu este de față.

FORMELE ACCENTUATE ȘI NEACCENTUATE ALE PRONUMELOR PERSONALE

Toate pronumele personale au, la cazurile *dativ* și *acuzativ*, mai multe forme.

D. *Ei îi* place să muncească, *i*-a plăcut întotdeauna.

A. *Pe tine te* atrag cărțile de povești.

În exemplele de mai sus se vede încă o dată că, la dativ, de pildă, pronumele feminin de persoana a III-a singular are trei forme: *ei*, *i* și *îi*, iar pronumele personal de persoana a II-a singular are două forme: *(pe) tine* și *te*.

Aceste forme se împart în două categorii:

		Singular		*Plural*	
		Forme accentuate	Forme neaccentuate	Forme accentuate	Forme neaccentuate
persoana I	D. *mie*	*mi, îmi*	*nouă*	*ne, ni*	
	A. *pe mine*	*mă*	*pe noi*	*ne*	
persoana a II-a	D. *ție*	*ți, îți*	*vouă*	*vă, vi*	
	A. *pe tine*	*te*	*pe voi*	*vă*	
persoana a III-a masculin	D. *lui*	*i, îi*	*lor*	*le, li*	
	A. *pe el*	*l, îl*	*pe ei*	*i, îi*	
persoana a III-a feminin	D. *ei*	*i, îi*	*lor*	*le, li*	
	A. *pe ea*	*o*	*pe ele*	*le*	

Pronumele neaccentuate sînt cuvinte scurte, de o singură silabă, sau care uneori nici nu formează silabă. Ele se rostesc adeseori împreună cu cuvîntul dinaintea sau din urma lor.

De exemplu:

Scoate-*mă* că-*mi* arde inima...
Așa *mi*-a ars și *mie* inima...

(*I. Creangă*, Capra cu trei iezi)

În exemplele de mai sus forma neaccentuată *mi* se pronunță împreună cu cuvintele învecinate *(că-mi, mi-a)* și în scris se leagă de acestea prin liniuță. Formele neaccentuate sînt așezate de cele mai multe ori lîngă verbe. Dacă verbul începe cu o vocală și pronumele se găsește chiar lîngă verb, formele neaccentuate se leagă totdeauna de verb prin liniuță. De exemplu:

Nouă *ne*-a plăcut excursia.

În această propoziție, forma neaccentuată de dativ a pronumelui personal de persoana I (*ne*), fiind așezată chiar lîngă un verb care începe cu o vocală (*a* plăcut), se leagă în scris prin liniuță de acesta (*ne*-a plăcut).

De asemenea, cînd sînt așezate imediat după verb, formele neaccentuate se leagă de acesta prin liniuță.

De exemplu: scoate-*mă*, credeți-*ne* etc.

Formele neaccentuate *îmi*, *îți*, *îi*, *îl* nu se leagă de verb prin liniuță, chiar cînd acesta începe cu o vocală. Vom scrie deci: mie *îmi* ajunge, ție *îți* aduce, lui *îi* aruncă (dar: mie *mi*-ajunge, ție *ți*-aduce, lui *i*-aruncă).

Exerciții

1. Copiați textul și analizați, după modelul dat, pronumele personale. Explicați oral ortografierea formelor neaccentuate.

Pron. pers.	Persoana	Numărul	Genul	Cazul	Forma accentuată sau neaccentuată
ne	I	plural		acuz.	neaccentuată

Nu, domnu' nostru nu ne-a învățat niciodată din pricină că se temea de cei mari. Îi era drag să ne învețe, și parcă eram copiii lui, — asta am simțit-o totdeauna, cît am fost sub supravegherea lui.

Se supăra rar și nu ne spunea decît două vorbe. Asta-i era mînia cea mai mare: „Măi, domnule!".

Nouă ne venea să intrăm în pămînt, cînd zicea: „Măi, domnule!" și se uita urît la noi.

(*M. Sadoveanu*, Domnu' Trandafir)

2. Subliniați formele neaccentuate ale pronumelor personale din textul de mai jos.

D-apoi să avem iertare, luminarea voastră, că acesta mi-i flăcăul despre care v-am spus mai deunăzi că m-a trimis la măria voastră dacă vă mai aduceți aminte.

— Și el are să-mi facă podul?...

— Hai, ie-ți porcul de-aici și ieși afară! Și dacă pînă mîne dimineață n-a fi podul gata, moșnege, are să-ți steie capul unde-ți stau tălpile. Înțelesu-m-ai?

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

4. Alcătuiți propoziții cu pronume personale (forme accentuate și neaccentuate). Subliniați pronumele.

PRONUMELE POSESIV

Aceea a fost, poate, cea mai fericită zi din viața mea. Eram mare, — aduceam parale în casă, bucurie la *ai mei*, eu, cu munca mîinilor mele...

(*A. Vlahuță*, Pictorul Grigorescu)

În textul de mai sus pronumele *ai mei* (aduceam... bucurie la *ai mei*) ține locul familiei

pictorului N. Grigorescu și, totodată, ține și locul povestitorului care avea (poseda) acea familie.

Dacă am zice: Aducea bucurie la *ai săi*, *ai săi* ar însemna: mama și frații pictorului.

Ai mei, *ai săi* sînt *pronume posesive*.

Pronumele care înlocuiește numele unui obiect posedat și totodată și pe acela al posesorului se numește pronume posesiv.

Pronumele posesiv are întotdeauna înainte articolul posesiv: *al*, *a*, *ai*, *ale*.

De exemplu: *Ai mei* pierduți sînt pașă, toți;

G. Coșbuc, El-Zorab)

Pronumele posesiv are forme deosebite după persoană, după gen, după numărul posesorilor și al obiectelor posedate.

De exemplu:

1. *Al meu* l-ai hîrbuit de tot.

(*I. Creangă*, Dănilă Prepeleac)

2. Am avut trei pîini întregi și tot ca *ale tale* de mari...

(*I. Creangă*, Cinci pîini)

3. Mai bine că *al nostru* nu poate vorbi și nu-l duce capul ca pe alții, la atîtea iznoave.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

4. Poate ai zice că și rățele de pe apă sînt *ale voastre*!

(*I. Creangă*, Dănilă Prepeleac)

1. *Al meu* arată că este vorba de un singur posesor (fratele lui Dănilă Prepeleac) și un singur obiect posedat (carul).

2. *Ale tale* arată că este un singur posesor *(tu)* și mai multe obiecte posedate (trei pîini).

3. *Al nostru* arată că sînt mai mulți posesori *(noi)* și un singur obiect posedat (purcelul).

4. *Ale voastre* arată că sînt mai mulți posesori *(voi)* și mai multe obiecte posedate (rațele).

Diferitele forme pe care le iau pronumele posesive (după persoană, gen, numărul posesorilor și al obiectelor posedate) se pot urmări în tabloul de mai jos:

Tabloul formelor pronumelui posesiv

Un posesor

		Pers. I	*Pers. II*	*Pers. III*
Un obiect posedat	M. și N.	al meu	al tău	al său
	F.	a mea	a ta	a sa
Mai multe obiecte posedate	M.	ai mei	ai tăi	ai săi
	F. și N.	(ale) mele	(ale) tale	(ale) sale

Mai mulți posesori

Pers. I	*Pers. II*	*Pers. III*
al nostru	al vostru	al lor
a noastră	a voastră	a lor
ai noștri	ai voștri	ai lor
ale noastre	ale voastre	ale lor

Observație

Pronumele *(ai) noștri*, *(ai) voștri* se scriu totdeauna cu un singur *i*.

Exerciții

1. Găsiți și analizați pronumele posesive din textele de mai jos:

a) Din vorbă în vorbă, copiii se făcură stăpîni pe obrajii bunicului.

— Partea asta este a mea.

— Și partea asta, a mea!

— Mustața asta este a mea.

— Și asta, a mea!...

La barbă se-ncurcară. Bunicul îi împăcă zicîndu-le:

— Pe din două...

Și după ce o împărțiră frățește, începu lauda:

(*B. Șt. Delavrancea*, Bunicul

b) „Al tău? Acel care-l crescu
Iubindu-l, cine-i: eu ori tu?
De dreapta cui ascultă el,
Din leu turbat făcîndu-l miel?
Al tău? O, pașă, nu!

(*G. Coșbuc*, El-Zorab)

PRONUMELE DEMONSTRATIV

Frații, înainte de a se despărți, se înțeleseră astfel: *acela* care se va întoarce mai întîi și va găsi cuțitul ruginit să nu mai aștepte pe *celălalt*.

Găsind cuțitul curat, fratele Greuceanului se puse să-l aștepte pe *acesta*.

În propozițiile de mai sus, cuvîntul *acela* ține locul substantivului *fratele*, cuvîntul *(pe) celălalt* ține locul substantivului *(pe) fratele* înțelegîndu-se

prin aceasta al doilea frate, iar cuvîntul *(pe) acesta* ține locul substantivului *Greuceanu*.

Toate aceste trei cuvinte, care țin locul unor substantive, sînt *pronume*.

Aceste pronume, pe lîngă că țin locul unor substantive, mai arată și apropierea sau depărtarea (în loc sau în timp) la care se găsesc obiectele față de vorbitor.

Pronumele care arată apropierea sau depărtarea unui obiect față de vorbitor, se numește pronume demonstrativ.

Pronumele demonstrativ care arată ființe sau lucruri situate în apropiere sînt: *acesta* la masculin singular și *aceasta* la feminin singular.

Pronumele demonstrative care arată ființe sau lucruri îndepărtate de vorbitor sînt: *acela* la masculin singular și *aceea* la feminin singular.

Afară de aceste pronume, mai există și forme compuse ale pronumelui demonstrativ: *celălalt*, *cealaltă*, *același*, *aceeași*.

Observație

La feminin singular pronumele demonstrativ de depărtare se scrie *aceea* (cu doi *e*), iar la masculin plural *aceia* (cu *i*).

De exemplu: *Aceea* era eleva cea nouă.

Aceia au plecat în excursie.

Exerciții

1. Găsiți și analizați oral pronumele demonstrative din textul următor:

Împăratul a dat de știre prin crainicii săi în toată lumea că oricine s-ar afla să-i facă, de la casa aceluia și pînă la curțile împărătești un pod de aur... aceluia îi dă fata. Iară... cine n-a izbuti să facă podul, aceluia pe loc îi și taie capul. Apoi, măi babă, ce zici, bune vești sînt acestea?

.....

Bune-s și acestea, măi babă; da bună ar fi și aceea, cînd ar avea cineva un fecior care să facă podul...

Și cum sfătuiau bătrînii ei în de ei despre acestea, numai iacă se aude sub vatră:

— Tată și mamă! Eu îl fac.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

2. Copiați textul și subliniați pronumele demonstrative.

a) Dar pescarii cunosc o lege, cum că nu se prind niciodată două știuci în aceeași zi și în același loc.

b) Însă lelea Ileana a primit vestea asta a lui Alecuț, amestecată între celelalte ..., cu destulă liniște.

c) Oaspetele acesta al nostru e flămînd și trudit; poate și-a veni în fire după aceea.

d) — Lele Ileană, a zis acesta aspru, atîta durere ai dumneata pentru lumea sărmană din care faci parte?

(*M. Sadoveanu*, Nada Florilor)

RECAPITULAREA PRONUMELUI

I. Personal

Pers. 1	sg. *eu* pl. *noi* (n-are genitiv și vocativ)
Pers. a II-a	sg. *eu* pl. *voi* (n-are genitiv)
Pers. a III-a	sg. m. *el*; f.: *ea*; *dînsul*, *dînsa* pl. m. *ei*; f.: *ele*; *dînșii*, *dînsele* (n-are vocativ)

Pronumele personale au la dativ și acuzativ forme accentuate și neaccentuate.

II. Posesiv

un posesor și un lucru posedat	pers. I m. *al meu*, f. *a mea* pers. a II-a m. *al tău*, f. *a ta* pers. a III-a m. *al său*, f. *a sa*
un posesor și mai multe lucruri posedate	pers. I m. *ai mei*, f. *ale mele* pers. a II-a m. *ai tăi*, f. *ale tale* pers. a III-a *ai săi*, f. *ale sale*
mai mulți posesori și un lucru posedat	pers. I m. *al nostru*, f. *a noastră* pers.a II-a m. *al vostru*, f. *a voastră* pers. a III-a m. *al lor*, f. *a lor*
mai mulți posesori și mai multe lucruri posedate	pers. I m. *ai noștri*, f. *ale noastre* pers. a II-a m. *ai voștri*, f. *ale voastre* pers. a III-a m. *ai lor*, f. *ale lor*

III. Demonstrativ

de apropiere	sg. m. *acesta*, f. *aceasta* pl. m. *acești*, f. *acestea*
de depărtare	sg. m. *acela*, f. *aceea* pl. m. *aceia*, f. *acelea*

Exerciții

1. Găsiți pronumele din textele de mai jos și așezați-le pe categorii după tabelul dat.

Personal	Posesiv	Demonstrativ

a) Mama o frîngea cu mîinile ei tremurătoare, în nouă părți, după numărul fraților și surorilor mele. Lucrul acesta se petrecea de cîteva ori pe an. Îmi reamintesc cum mîncam bucățica de pîine.

. . . . . .

Îmi spuneam „să am eu o jimblă întreagă" și toată copilăria n-am avut-o. Acum te-am auzit pomenind ceva despre mama ta, despre sat, și nu știu cum mi-au venit în cap copiii tăi nesățioși după lapte, poate ca mine atunci, după jimblă. Și te-am întrebat: i-ai săturat vreodată?

(*Al. Sahia*, Uzina vie)

b) — Fără îndoială, răspunse împărăteasa, eu nu greșesc niciodată. În afară de asta, am dovedit totdeauna că mila mea pentru voi e nemărginită și nu v-am jertfit decît atunci cînd mi-a fost foame. Așijderea eu acum vă arăt scăparea. Rămîne numai de văzut cine se duce să aducă un grăunte de foc.

Paserile cele mici începură a țîrîi cu entuziasm.

— Ești împărătească, ai putere asupra văzduhului, singură poți răzbate la cer.

Pajura clătină din cap și le privi cu milă.

— Se poate una ca asta? cloncăni ea. Cum să rămîie lumea fără stăpînire?

— Atunci cine se duce? întîmpină corbul.

(*M. Sadoveanu*, Stigletele)

2. Găsiți și analizați pronumele din textul de mai jos potrivit schemei date.

Pronumele din text	Felul pronumelui	Pronume sau adjectiv pron.	Pers.	Gen	Număr	Caz
eu	personal	—	I	fem.	sg.	N.

— Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat... Acest împărat este tatăl meu. Noi eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari una îi răspunse că îl iubește ca mierea, alta ca zahărul. Eu îi zisei că îl iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decît aceasta. Tata s-a supărat pe mine și m-a gonit din casă.

(*P. Ispirescu*, Sarea în bucate)

NUMERALUL

Doi oameni, cunoscuți unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. Unul avea în traista sa *trei* pîini și celălalt *două* pîini.

(*I. Creangă*, Cinci pîini)

Cuvintele *doi*, *trei*, *două* arată un număr. Ele sînt *numerale*.

Aceste numerale arată un număr hotărît de obiecte; *doi* oameni, *trei* pîini, *două* pîini și răspund la întrebarea *cîți* sau *cîte*? De exemplu:

cîți oameni? — *doi*
cîte pîini? — *trei*
cîte pîini? — *două*

Partea de vorbire care arată un număr hotărît de obiecte (şi răspunde la întrebarea cîţi? sau cîte?) se numeşte numeral cardinal.

Numeralele cardinale sînt: *un—unul*, *o—una*, *doi—două*, *trei*, *patru*, *cinci* etc., *sută*, *mie*, *milion* etc.

FELURILE NUMERALELOR

NUMERALUL CARDINAL

1. — Acum, cîte fac la un loc *şase* bucăţi şi cu *nouă* bucăţi?

— *Cincisprezece* bucăţi, domnule judecător.

(*I. Creangă*, Cinci pîni)

2. ...moşneagul de-o *sută* de ani şi baba de *nouăzeci*.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

3. — Ei? Şi le-aţi numărat, coane Fănică?... Ei? Aşa e? *Patruzeci şi patru* (de steaguri)

(*I. L. Caragiale*, O scrisoare pierdută)

Cuvintele subliniate *şase*, *nouă*, *cincisprezece*, *o sută*, *nouăzeci*, *patruzeci şi patru* sînt toate numerale cardinale.

Numeralele cardinale de la *unsprezece* pînă la *douăzeci* se formează din numeralele *unu*, *doi*, *trei*, *patru*, *cinci* etc. după care urmează cuvîntul *spre*, apoi numeralul *zece*. Aceste numerale se scriu într-un cuvînt:

11 — unsprezece
12 — doisprezece (douăsprezece)
13 — treisprezece

14 — paisprezece
15 — cincisprezece
16 — şaisprezece
17 — şaptesprezece
18 — optsprezece
19 — nouăsprezece

Numeralele *douăzeci*, *treizeci*, *patruzeci* etc. sînt alcătuite din numeralele *două*, *trei*, *patru* etc. după care urmează numeralul *zeci*. Aceste numerale se scriu într-un cuvînt:

20 — douăzeci
30 — treizeci
40 — patruzeci
50 — cincizeci
60 — şaizeci
70 — şaptezeci
80 — optzeci
90 — nouăzeci

Celelalte numerale, de la *douăzeci* înainte, sînt alcătuite din numeralele care exprimă zecile, cuvîntul *şi* urmat de numeralul care exprimă unităţile. Cuvintele care intră în alcătuirea acestor numerale se scriu separat:

21 — douăzeci şi unu (douăzeci şi una)
32 — treizeci şi doi (treizeci şi două)
43 — patruzeci şi trei
54 — cincizeci şi patru
65 — şaizeci şi cinci
76 — şaptezeci şi şase
87 — optzeci şi şapte
98 — nouăzeci şi opt
300 — trei sute
5000 — cinci mii

Fiecare număr exprimat de numeralul cardinal poate fi scris cu litere sau cu cifre arabe.

Exercițiu

Copiați textele de mai jos. Scrieți numeralele cardinale cu litere.

a) ...socotesc ei ce socotesc, boierul cu vechilul și-l scot dator cu 2 fălci de arat, 1 de prașilă și 30 de zile cu palma.

(*A. Vlahuță*, Socoteala)

b) Iar între-ai noștri și vrăjmași
Erau cel mult 80 de pași;
Dar noi lăsam cu palma locul.
....
30 de pași mai au nizamii
Au 15, 10 acum.

(*G. Coșbuc*, Povestea căprarului)

c) ... încep să socotesc măgarii și boii în cai, pe prețul Micului, adică pe 200 de lei. Adun 25 de măgari cu 15 boi, înmulțesc suma cu 200 de lei și mă întorc spre profesor. El se uitase în jos și nu văzuse nimic din socoteala mea.

Tușesc bine și strig:

— 8000, domnule!

(*B. Șt. Delavrancea*, Domnul Vucea)

NUMERALUL ORDINAL

În *prima* noapte, păzi mărul *întîiul* fecior al împăratului; în *a doua* noapte, făcu de strajă *al doilea* fecior; iar în noaptea *a treia*, *al treilea*, mezinul, care a și prins pe hoțul merelor de aur.

Cuvintele *prima*, *întîiul*, *a doua*, *al doilea*, *a treia*, *al treilea* sînt numerale. Ele exprimă, numărînd, locul pe care-l ocupă un obiect într-un șir și răspund la întrebarea *al cîtelea*? sau *a cîta*?

— *întîiul* fecior	(*al cîtelea* fecior?)
— *al doilea* fecior	(*al cîtelea* fecior?)
— *prima* noapte	(*a cîta* noapte?)
— *a doua* noapte	(*a cîta* noapte?)

Numeralul care exprimă — prin numărare — ordinea sau locul pe care-l ocupă un obiect într-un șir și răspunde la întrebarea al cîtelea? sau a cîta? **se numește n u m e r a l o r d i n a l.**

Numeralele *întîia*, *întîiul* arată că obiectele numărate în șirul de obiecte ocupă locul întîi.

Numeralele *a doua*, *al doilea* arată că obiectele numărate în șirul de obiecte ocupă locul al doilea.

Numeralele *a treia*, *al treilea* arată că obiectele numărate în șirul de obiecte ocupă locul al treilea.

Între aceste numerale perechi există o deosebire de formă. Unele numerale numără obiecte de genul masculin.

întîiul fecior,
al doilea fecior,
al treilea fecior;

altele numără obiecte de genul feminin:

întîia noapte,
a doua noapte,
a treia noapte.

Așadar numeralele ordinale se schimbă după gen.

Afară de *întîiul—întîia (primul-prima)*, celelalte numerale ordinale se formează din numeralul cardinal căruia i se pune înainte articolul genitival *al* (masc.), *a* (fem.), iar la sfîrșit terminația *-lea* (masculin) sau *-a* (feminin):

Masculin	Feminin
al doi*lea*	*a* dou*a*
al trei*lea*	*a* trei*a*
al patru*lea*	*a* patr*a*
al cinci*lea*	*a* cinc*ea*

Exerciții

1. Folosiți în propoziții numeralele ordinale (masculin și feminin) formate din numeralele cardinale: 4,7, 9, 12, 20, 52, 365.

2. Formați propoziții cu numeralele ordinale:

primul, al treilea, al nouălea, al cincisprezecelea, al douăzeci și patrulea, al treizecilea, al cincizeci și cincilea (folosite la masculin și feminin).

Observații ortografice

a) Numeralele ordinale se scriu cu litere ori cu cifre latine:

cifre arabe	cifre latine	litere
1	I	primul (întîiul), prima (întîia)
2	II	al doilea, a doua
3	III	al treilea, a treia
4	IV	al patrulea, a patra
5	V	al cincilea, a cincea
6	VI	al șaselea, a șasea

cifre arabe	cifre latine	litere
7	VII	al șaptelea, a șaptea
8	VIII	al optulea, a opta
9	IX	al noulea, a noua
10	X	al zecelea, a zecea
11	XI	al unsprezecelea
12	XII	al doisprezecelea
14	XIV	al paisprezecelea
15	XV	al cincisprezecelea
16	XVI	al șaisprezecelea
19	XIX	al nouăsprezecelea
20	XX	al douăzecilea
24	XXIV	al douăzeci și patrulea
26	XXVI	al douăzeci și șaselea
30	XXX	al treizecilea
38	XXXVIII	al treizeci și optulea
39	XXXIX	al treizeci și noulea
40	XL	al patruzecilea
45	XLV	al patruzeci și cincilea
47	XLVII	al patruzeci și șaptelea
49	XLIX	al patruzeci și nouălea
60	LX	al șaizecilea
70	LXX	al șaptezecilea
80	LXXX	al optzecilea
90	XC	al nouăzecilea
100	C	al o sutălea
500	D	al cincisutelea
1000	M	al o mielea

b) Aceste cifre, folosite în cuprinsul unui text, se scriu:

Masculin: al II-lea, al V-lea, al XIV-lea

Feminin: a III-a, a V-a, a XVI-a

Dar numeralul ordinal *întîi*, *întîia* se scrie invariabil: I.

Exerciții

1. Răspundeți în scris la următoarele întrebări:

— În ce clasă ești?

— Al cîtelea (a cîta) ești înscris (ă) în catalogul clasei?

— Al cîtelea (a cîta) ai fost anul trecut pe tabloul promovaților (promovatelor) clasei?

— În ce secol trăim noi?

— În ce secol au trăit marii scriitori M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale?

2. Găsiți numeralele ordinale din textele de mai jos; analizați-le.

a) La primul etaj era biblioteca și sala de lectură... Am urcat la al doilea etaj. Prima sală era pentru șah.

(*Al. Sahia*, U.R.S.S. azi)

b) Cea dintîi grijă a băiatului, cînd s-a ridicat de la pămînt, a fost că caute să-și adune de pe jos foile caietului... A doua zi cînd m-am dus la școală, l-am găsit în ușa clasei a patra.

(*I. Ghica*, Nicu Bălcescu)

3. Scrieți numeralele cardinale cu cifre arabe, și numeralele ordinale cu cifre latine:

Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care romînii, sub povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al șaisprezecelea. Povestirea mea va cuprinde numai opt ani (o mie cinci sute nouăzeci și trei — o mie șase sute unu)...

(*N. Bălcescu*, Istoria romînilor sub Mihai-vodă Viteazul)

RECAPITULAREA NUMERALULUI

Analizați numeralele cardinale și ordinale din textul dat:

Iată această tablă care cuprinde șaizeci și patru de căsuțe, în două culori alternative. În fața ei se așază doi oameni, unul de o parte și altul de alta. Fiecare își rînduiește pe două linii piesele sale: împărat, sfetnici, călăreți, soldați de rînd. Unul are șaisprezece bucăți, celălalt tot șaisprezece... Atunci află că cer un bob de grîu pentru cea dintîi căsuță a acestei table de joc, două boabe pentru a doua căsuță, patru pentru a treia, opt pentru a patra și tot așa, dublînd numerele pînă în a șaizeci și patra căsuță.

(*M. Sadoveanu*, Divanul persian)

VERBUL

Iată *vin* cosașii veseli, *se pun rînd*. Sub a lor coasă,
Cîmpul ras *rămîne* verde ca o apă luminoasă.
Unii brazdele *răstoarnă*, în căpiți alții le-*adună*.
Le *clădesc* apoi în stoguri și cu stuh le *încunună*.

(*V. Alecsandri*, Cositul)

Cuvintele *vin*, *se pun rînd (se rînduiesc)*, *răstoarnă*, *adună*, *clădesc*, *încunună* arată acțiuni; ele sînt verbe.

Verbele exprimă acțiuni care sînt în desfășurare *(vin*, *se pun rînd*, *răstoarnă*, *adună* etc.) sau stări *(rămîne)*.

Partea de vorbire care arată o acțiune sau o stare se numește v e r b.

Tufe de pomușoară și de agrișe *dau* înăuntrul curții adăpost păsărilor mele.

Căci *am* păsări multe și felurite. De aici, din portița încununată cu iederă, hai să le *privim*. *Ai auzit* cucurigul? *Răsare* soarele.

(*Em. Gîrleanu*, În curtea mea)

Verbele *am*, *ai auzit*, *răsare*, arată acțiunea unei singure ființe sau a unui singur lucru (eu, tu, soarele).

Verbele *dau*, *privim* arată acțiunea mai multor lucruri sau ființe *(tufe, noi)*.

Verbele își schimbă forma după cum arată că acțiunea e făcută de una sau mai multe ființe ori lucruri (tufa *dă*, tufele *dau*; eu *privesc*, noi *privim*).

Cînd arată acțiunea unei singure ființe sau unui singur lucru, verbul este la numărul s i n g u l a r. Cînd arată acțiunea mai multor ființe sau m a i multor lucruri, verbul este la numărul p l u r a l.

Verbele arată de obicei, prin formele pe care le iau în vorbire, și cine face acțiunea.

În propoziția *Căci am păsări multe și felurite*, acțiunea verbului *am* este făcută de cel care vorbește, *persoana I*.

În propoziția: *Ai auzit cucurigul?* acțiunea verbului *ai auzit* este făcută de cel cu care vorbim, *persoana a II-a*.

În propozițiile: *Răsare soarele* și *Tufe de pomușoară și de agrișe dau înlăuntrul curții adăpost păsărilor mele*, acțiunea verbelor *răsare* și *dau* este făcută de cel sau cei despre care se vorbește, *persoana a III-a*.

Verbele își schimbă forma după cum acțiunea este săvîrșită de persoana I, a II-a sau a III-a (de exemplu: eu *am*; tu *ai*; el, ea *are*; noi *privim*; voi *priviți*; ei, ele *privesc)*.

Fiecare persoană poate să fie la numărul singular sau la plural. În vorbire, recunoaștem persoana verbului *după înțeles* și *după terminație*, așa încît nu este absolut necesar ca pronumele personal să însoțească verbul.

Exercițiu

Subliniați verbele din textele de mai jos. Arătați la ce număr și la ce persoană sînt.

a) Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la dumneata pe acasă? Că mi-aduc aminte că l-am întîlnit odată prin zmeuriș și mi-a spus că dac-ai vrea dumneata să-i dai un băiat să-l învețe cojocărie.

Și din vorbă-n vorbă, din una-n alta, ajung pîn-acasă la cumătra.

— Ia poftim, cumătre, zice ea... șezi colea și să ospătezi oleacă din ceea ce ne-a dat dumnezeu!

(*I. Creangă*, Capra cu trei iezi)

b) — Pînă acuși n-am înțeles că s-ar ocupa cu de astea, a zis Cristea.

— Are limbă lungă, boierule.

Trei-Nasuri l-a privit țintă pe morar:

— Atunci, mă Ghiță, să i-o scurtăm.

— Și e prea dîrz, boierule.

— Dacă e prea dîrz, să-l frîngem.

Domnul Cristea a clătinat din cap cu îndoială.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

— *Primiți*, vă rog, oameni buni, această mică mulțămită de la mine, pentru că mi-*ați dat* de mîncare la nevoie; *veți cinsti* mai încolo un pahar de vin sau *veți face* cu banii ce *veți pofti*.

(*I. Creangă*, Cinci pîni)

Acțiunile verbelor din fraza de mai sus se petrec la timpuri diferite: *primiți* arată o acțiune care se petrece chiar în momentul vorbirii (cînd călătorul se adresează celor care-i dăduseră de mîncare), în **prezent**; *ați dat* arată o acțiune care s-a petrecut înainte de momentul vorbirii (călătorii mîncaseră și acum cel de-al treilea îi răsplătea), în **trecut**; iar *veți cinsti*, *veți face*, *veți pofti*, arată că acțiunile acestor verbe se vor petrece după momentul vorbirii (după ce cei doi se vor despărți de călătorul străin și vor folosi banii cum vor voi), în **viitor.**

Verbul poate arăta o acțiune la timpuri diferite la *prezent*, la *trecut*, și la *viitor*.

Formele pe care le iau verbele pentru a arăta cînd se petrece acțiunea se numesc t i m p u r i .

Există trei timpuri *prezent*, *trecut* și *viitor*.

PREZENTUL

Dar ninsoarea *încetează*, norii *fug*, doritul soare
Strălucește și *dezmiardă* oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care *trece* peste văi....
În văzduh voios *răsună* clinchete de zurgălăi.

(*V. Alecsandri*, Iarna)

Verbele: *încetează*, *fug*, *strălucește*, *dezmiardă*, *trece*, *răsună*, exprimă acțiuni care se petrec în momentul vorbirii; ele sînt la timpul *prezent*.

Forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acțiunea se petrece în momentul vorbirii se numește timpul p r e z e n t .

TRECUTUL

Au ieșit de la odaie și moș Ion Triglea și Chița Trigloaia... *S-au adunat* și oameni care *slujeau* la conacul lui Trei-Nasuri...

Mitrea *își aminti* de toamna cînd *zăcuse* ticălos sub șopron și-l *îngrijise* și-l *descîntase* baba Chița.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

Verbele *au ieșit*, *s-au adunat*, *slujeau*, *își aminti*, *zăcuse*, *îngrijise*, *descîntase*, arată acțiuni care s-au petrecut mai de mult, înainte de momentul vorbirii; aceste verbe sînt toate la timpul *trecut*.

Forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acțiunea s-a petrecut înainte de momentul vorbirii se numește timpul t r e c u t.

Spre deosebire de timpul prezent, care arată un singur moment, acela al vorbirii, timpul trecut poate fi mai apropiat sau mai depărtat de prezent.

Astfel, în fraza *Mitrea* **își aminti** *de toamna cînd* **zăcuse** *ticălos sub șopron*, cele două verbe: *își aminti* și *zăcuse* arată două acțiuni care, amîndouă, s-au petrecut în trecut, dar în momente diferite: Mitrea *zăcuse* datorită bătăii jandarmului, înainte de a pleca în armată și de a merge la război, iar *își aminti* arată o acțiune trecută, dar mai apropiată de prezent, adică de timpul cînd se

face povestirea întîmplărilor. În fraza: **S-au adunat** *și oamenii care* **slujeau** *la conacul lui Trei-Nasuri*, există o deosebire între verbele *s-au adunat* și *slujeau*: primul arată o acțiune trecută, al doilea tot o acțiune trecută, dar care nu apare terminată, ca cealaltă.

Există deci mai multe nuanțe de trecut, care se exprimă prin diferitele forme pe care le ia verbul.

Imperfectul

Boier Cristea *cădea*; îl *înțepa* cu o poruncă ascuțită Alior, și atunci *se punea* întîi în genunchi apoi în brînci, apoi cu răsucită trudă în picioare. După zece pași *cădea* iar. Nea Ghiță *își purta* capul ca o povară străină. *Îngenunchea* și el arcuindu-se ca un vierme... *Curgea* din ei apă sîngerată. Palmele lui Trei-Nasuri *erau* numai răni și bășici.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

Verbele: *cădea*, *înțepa*, *se punea*, *cădea*, *își purta*, *îngenunchea*, *curgea*, *erau* arată o acțiune situată în trecut însă neterminată, în curs de desfășurare.

Imperfectul *arată o acțiune trecută, dar neterminată.*

Observație

Cuvîntul *imperfect* înseamnă nedesăvîrșit, neterminat.

Exerciții

1. Subliniați verbele la timpul imperfect, din textul de mai jos:

Călărașii sileau la drum, sub biciul de foc al viscolului. Roienele mai mici le treceau în două, trei sărituri voinicești, iar pe unde spulberase

vîntul zăpada, unul din ei comanda: „*Marș, marș*“ și cizmele lor răpăiau în cadență pe pămîntul înghețat. Frunțile lor erau tot o sudoare. Viscolul se întețea din ce în ce și nu te lăsa să vezi nici pînă la zece pași. Pe alocuri nu se mai cunoșteau nici șanțurile șoselei.

(*C. Sandu-Aldea*, Doi călărași)

2. Schimbați în textul de mai jos verbele de la timpul prezent la timpul imperfect:

Toamnă! Pădurea fumegă. Negurile se lasă perdeluind zările. Păserile se rotesc în înalt, se deșiră, iar se strîng și iar se răresc, apoi își aleg călăuzele, le pun în frunte și-n vîrf de săgeată călătoresc.

(*Em. Gîrleanu*, Nedespărțite)

Perfectul

Eu *am apucat* vremea de pomină cînd *s-au sculat* satele, de-*au ars* conacele. Stăpînirea *trimise* pe moldoveni să înăbușe și să detune pe-ai noștri. Iar pe mine mă *concentrară* și mă *trimiseră* cu regimentul în părțile Moldovei.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

Verbele: *am apucat*, *s-au sculat*, *au ars* arată o acțiune trecută și terminată. Verbele *trimise*, *concentrară*, *trimiseră* arată tot o acțiune trecută și tot terminată.

Perfectul *arată o acțiune trecută și terminată.*

Între aceste două grupe de verbe există totuși deosebiri: *am apucat*, *s-au sculat*, *au ars* sînt compuse din două forme verbale (*am* și *apucat*, *au* și *sculat*, *au* și *ars*), pe cînd: *trimise*, *concentrară*,

trimiseră, sînt alcătuite doar dintr-o singură formă verbală.

Timpul perfect poate fi deci de două feluri: *perfectul simplu* şi *perfectul compus*.

Verbele: *trimise*, *concentrară*, *trimiseră* sînt la perfectul simplu; iar verbele *am apucat*, *s-au sculat*, *au ars* sînt la perfectul compus.

Exerciţiu

Copiaţi textul de mai jos, subliniaţi verbele la perfectul simplu şi la perfectul compus şi în dreptul fiecăruia, în paranteză, puneţi forma corespunzătoare; de perfect simplu la cele de perfect compus şi de perfect compus la cele de perfect simplu.

De exemplu: Cărăbuşul se făcu *(s-a făcut)* mai mic decît era...

Cărăbuşul se făcu mai mic decît era, ţinîndu-şi sufletul: „Acuma chiar c-am păţit-o!" Cînd ajunse curcanul în dreptul cucoşului, se înroti; îşi roşi mărgelele şi îşi dădu capul pe spate; iar cucoşul scoase pieptul în afară, se înălţă în picioare, şi forfecă aripele de cîteva ori în pămînt: îşi dădeau bineţe. Cucoşul s-a dus, curcanul se feri parcă să nu calce cărăbuşul, cînd îl ajunse şi acesta, bietul, suflă „Bine c-am avut noroc!" Dar deodată de după gard, sări mare, cu coada cît soarele la răsărit un păun. Pasărea se legăna o clipă, apoi îşi strînse coada, şi zbură în drum.

(*Em. Gîrleanu*, Sărăcuţul...)

Mai mult ca perfectul

Oaspeţii de năpraznă s-au adunat, aşteptînd rînduiala ce *se vestise*...

— Viitorul e al tău... suspină Cocor şi zîmbi şi el nenumăratelor icoane pe care le *adunase* din rătăcirile lui prin ţara nouă a socialismului.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

Verbele: *se vestise*, *adunase* arată o acţiune trecută şi terminată înaintea unei alte acţiuni trecute *(s-au adunat*, *suspină*, *zîmbi)* exprimată prin verbe la timpul perfect compus sau la perfectul simplu.

Într-adevăr, mai de mult *se vestise* că în Malu se va face o nouă rînduială, şi numai după aceea *s-au adunat* ţăranii săraci.

De asemenea, verbul *adunase* exprimă o acţiune trecută petrecută înainte de acţiunea exprimată de celelalte verbe: *(suspină*, *zîmbi)*.

Mai mult ca perfectul *arată o acţiune trecută şi terminată înaintea altei acţiuni trecute şi terminate.*

Exerciţii

Subliniaţi verbele la timpul *mai mult ca perfect*, din textele de mai jos:

a) Într-o dimineaţă se sperie. În tot copacul rămăsese numai ea! Ramurile goale se loveau unele de altele, tremurînd de frig. Deasupra, cerul cu nori greoi ca de bumbac; în largul lui, stoluri întregi de paseri plecau în şir; atunci băgă de seamă că şi cuiburile rîndunelelor rămăseseră goale.

Un fior o străbătu şi se gîndi la pasărea pe care nu o văzuse de cîteva zile. În clipele acestea... vederea prietenei pe care o adăpostise atîta i-ar fi fost de ajutor.

(*Em. Gîrleanu*, Frunza)

b) Atunci Miai se urcase în otcă şi luase vîslele. Ea văzuse pe faţa lui oboseala drumului

greu și o apucase mila că-l vede trudindu-se iar. Și zisese:

— Lasă-mă pe mine.

Dar el, cu ochii la un ostrov în mijlocul cețurilor, răspunsese:

— Uite, într-acolo să cîrmești.

Depărtîndu-se de țărm nu-l mai văzuseră.

Dar se auzea iarăși tînguirea sălbatică a lupilor.

Miai găsise o salcie rămasă singură, potopită de apă, și legase parîma de edec de crengile ei scorburoase. Se lăsa întunericul... Miai se culcase în fundul bărcii și adormise.

(*P. Dumitriu*, O sută de kilometri)

VIITORUL

„Condica noastră *se va duce* la așezămîntul dreptății", încredințau pe necăjiții oameni, tovarășii lui Mitrea Cocor.

(*M. Sadoveanu*, Mitrea Cocor)

Verbul *se va duce* arată o acțiune care urmează să se desfășoare mai tîrziu (față de momentul vorbirii); este la timpul *viitor*.

Viitorul *arată o acțiune care se va săvîrși de acum înainte.*

Observație

Timpul viitor mai poate fi exprimat și cu alte forme ale verbului.

Astfel se poate spune: *Are să se aucă*, în loc de *se va duce* sau *o să se ducă*, *s-o duce*, *s-or duce*, tot în loc de *se va duce*, *se vor duce*.

Exerciții

1. Subliniați verbele la timpul viitor din textul de mai jos:

Nu vor grăi cu tine blînd,
Te-or înjura cu toți pe rînd
Și te vor bate-odorul meu,
Și te-or purta și mult și greu;
Lăsa-te-vor flămînd!
Și te vor duce la război,
Să mori cu cel crescut de noi!...

(*G. Coșbuc*, El-Zorab)

2. Puneți la viitor verbele date în paranteză la timpul prezent.

...Pe șina proaspătă, s-a scos încă o locomotivă...
—... *(oprește)* într-o gară, *(pleacă)* din ea și *(merge)* în alta. La mine la țară există gară. Auzi, există gară. *(Ies)* mama și ai mei și *(întreabă)*: ce-o fi lucrat de mîna lui Bozan din toate astea? Eu îi *(înștiințez)* că am dat lustrul, că tot trupul ei a fost cărat de mine cu podul rulant din inima cuptorului, în ghearele laminoarelor. Le *(scriu)* o scrisoare lungă....

(*Al. Sahia*, Uzina vie)

TABLOUL TIMPURILOR VERBULUI

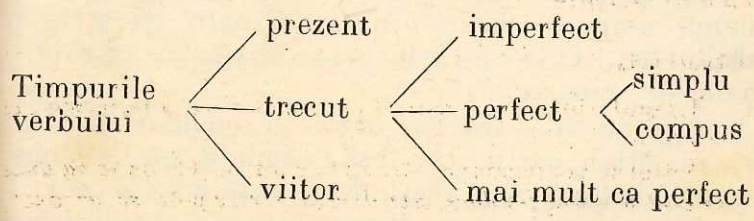

Exercițiu

Copiați textul; subliniați verbele și arătați, oral, timpul, numărul și persoana.

a) Într-o bună zi, în gospodăria babei Mărgărinta, în viața noastră tihnită, s-a abătut un dușman. A venit pe-un vînt rău.

Abia mă sculasem și ieșisem la soare. Găsii în dosul casei pe baba Mărgărinta și pe Irinuța rupîndu-și mîinile și văicărindu-se. M-am înspăimîntat. Am rămas uitîndu-mă la ele cu ochii măriți. Înțelegeam că mă aflu în fața unei nenorociri. Manca mea mă văzu gata să plîng și găsi de cuviință să-mi împărtășească și mie întîmplarea cea grozavă.

— Vai de mine, Iliuță, strigă ea repede. Mi-a luat hultanul găina cea mare, neagră. O știi cît era de frumoasă! Și matale îți era dragă!

(*M. Sadoveanu*, Hultanul)

b) Mulțimea se tălăzui în strigăte de aprobare, înăbușite de soarele care ardea peste capetele lor. Palid, rezemat de colțul uzinei, Bozan privea înmărmurit la spectacolul acesta, care se desfășura pentru el...

Din spatele fabricii apărură soldații.

— Vine armata, strigă Rogoz, dar lucrul acesta nu spune nimic. Nu vom părăsi curtea și nici în uzină n-are să intre nimeni. Gloata își strînse rîndurile... O salvă de focuri se dezlănțui în zăpușala de moarte.

Nimeni n-a înțeles dacă în oameni sau în soare. Masa compactă, însă, deodată s-a desfăcut în zeci de bucăți, năpustindu-se asupra soldaților...

Trupul uzinei nu mai zguduia pămîntul.

Murise. Adevărata ei viață se sfărîmase în afară de ziduri.

(*Al. Sahia*, Uzina vie)

MODURILE

Ion Creangă *a scris* povești frumoase.

M. Eminescu l-a îndemnat *să scrie*.

Elevii *ar scrie* corect, dacă *ar fi* atenți.

Scrie cu grijă orice temă!

A scrie corect este un lucru necesar pentru oricine.

A pătat caietul, *scriind* în grabă.

Temele *scrise* trebuie recitite și corectate.

Elevii au *de scris* o temă la gramatică.

Urmărind verbul *a scrie* în propozițiile și frazele de mai sus, se poate observa că acțiunea nu se face de fiecare dată în același chip. De aceea există deosebiri și între formele pe care le ia verbul în fiecare din exemplele de mai sus: *să scrie*, *ar scrie*, *scriind*, *de scris* etc.

Formele pe care le iau verbele, pentru a arăta în ce fel se îndeplinește acțiunea se numesc m o d u r i.

MODURILE PERSONALE

Modul indicativ

În una din zile, baba *oftă* din greu și *zise* moșneagului:

... De cînd *sîntem* noi, încă nu ne-*a zis* nimeni: tată și mamă!

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Verbele: *oftă*, *zise*, *sîntem*, *a zis* arată acțiuni pe care povestitorul ni le prezintă ca sigure, reale. Aceste acțiuni se petrec fie în momentul vorbirii *(sîntem)*, fie în trecut *(zise, a zis, oftă)*, fie mai tîrziu, în viitor *(va zice)*. Aceste verbe sînt la modul *indicativ*.

Modul **indicativ** *arată acțiuni sigure, reale.*

Exercițiu

Găsiți verbele la modul indicativ, din textul de mai jos. Oral, arătați la ce timpuri sînt.

Cum venise pe lume, nici el nu-și dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn adînc și parcă era de cînd pămîntul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Și mult își muncise gîndul: cum răsărise și al cui era? Mic cît un fir de linte, mișca piciorușele fragede și ocolea, pe de margini frunzișoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieși de subt umbra răcoroasă și dădu buzna afară în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atîta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc, și îndrăzni: deschise ochișorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfîrșit bine-bine, și privi în sus. Se făcuse mai mititel decît fusese. Cu cîtă strălucire, ce adînc și albastru se dezvelea cerul!

(*Em. Gîrleanu*, Gîndăcelul)

Modul conjunctiv

Să-i fi zis toată lumea că-i urît și obraznic, ea ținea una și bună, că băiet ca băietul ei nu mai este altul! Numai de un lucru era baba cu inima jignită — că nu putea *să* le *zică* tată și mamă.

I. Creangă, Povestea porcului)

Verbele: *să zică*, *să fi zis* arată acțiuni realizabile, adică este posibil ca ele să se petreacă. Acțiunea se poate petrece în prezent *(să zică)* sau în trecut *(să fi zis)*. Verbele *să zică*, *să fi zis*, sînt formate cu ajutorul conjuncției *să*. Ele sînt la modul *conjunctiv*.

Modul **conjunctiv** *arată acțiuni posibile realizabile.*

Exercițiu

Găsiți verbele la modul conjunctiv din textul următor:

„La Nicopole văzut-ai cîte tabere s-au strîns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Cînd văzui a lor mulțime, cîtă frunză, cîtă iarbă,
Cu o ură ne-mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dînșii să trec falnic, fără pas,
Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedic de-un moșneag?“
„De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rînd, el este domnul Țării Romînești.

(*M. Eminescu*, Scrisoarea III)

Modul condițional — optativ

De-*am avea* pîne și sare pentru noi, da nu să-l mai îndopi și pe dînsul cu bunătăți... Cînd *m-aș potrivi* eu babei la toate cele, apoi *aș lua* cîmpii!

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Verbele: *am avea*, m-*aș potrivi*, *aș lua* arată acțiuni dorite *(am avea)* sau a căror realizare depinde de o condiție—*aș lua* cîmpii — în cazul cînd m-*aș potrivi* babei. Ele sînt la modul *condițional-optativ*.

Modul **condițional-optativ** *arată acțiuni dorite sau a căror realizare depinde de o anumită condiție.*

Exerciții

Copiați textul și subliniați verbele la modul condițional-optativ.

...cîrdul de gîște se înșiră una după alta, ca și cînd cea din capăt ar fi înghițit un mosor de sfoară al căreia capăt l-ar fi hăpăit, pe rînd, toate celelalte.

Dincolo, lîngă teuca cu apă, sînt rațele... Mișcînd mereu din ciotul cozii, la dreapta și la stînga, ca și cînd dînsa le-ar îndemna și îndrepta trupul încotro s-apuce, știa numai să-și desfacă lopățelele pliscului, să se linciurească cu apă...

Colo, subt tufișul cela de agrișe, sînt cloștele. Înfoiate, gata să sară în capul oricui s-ar apropia, ele scurmă mereu, ca și cînd ar căuta o comoară.

(*Em. Girleanu*, În curtea mea)

Modul imperativ

—Tată, *nu te înfricoșa*, că eu sînt!... Ci *trezește* pe mama și *du-te* la împăratul de-i *spune* că eu îi fac podul...

— Hai, *ia*-ți porcul de aici și *ieși* afară!

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Verbele: *nu te înfricoșa*, *trezește*, *du-te*, *spune* arată sfatul, rugămintea, îndemnul pe care porcul le adresează moșneagului.

Verbele: *ia*-ți și *ieși* arată porunca împăratului. Ele sînt la modul *imperativ*.

Modul **imperativ** *arată acțiuni care exprimă o rugăminte, un îndemn, o poruncă.*

Verbele la modurile *indicativ*, *conjunctiv*, *condițional-optativ* și *imperativ* arată acțiuni îndeplinite de oricare dintre cele trei persoane: I, a II-a, a III-a (afară de verbele la modul imperativ, deoarece îndemnul, porunca etc. nu pot fi adresate decît persoanei a II-a, cu care vorbim), la numărul singular sau plural.

Aceste moduri se numesc moduri *personale*.

Verbele la modurile personale se schimbă, deci, după persoană, număr și timp.

Exerciții

1. Copiați textul și subliniați verbele la modul imperativ.

Măi tătare, ține-ți calul,
Măi tătare, strînge-i frîul,
Măi tătare, lasă malul,
Nu cerca a trece rîul.
.....
Măi tătare, dă-ne pace,
Măi tătare, stăi nu trece!

(*V. Alecsandri*, Tătarul)

2. Alcătuiți un regulament al bibliotecii clasei, folosind verbe la modul imperativ.

MODURILE NEPERSONALE

Modul infinitiv

Într-o zi fiind Irinuca dusă în sat și avînd obicei *a ședea* uitată ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra?

(*I. Creangă*, Amintiri din copilărie)

Verbul *a ședea* arată numele acțiunii fără ca aceasta să fie legată de o anumită persoană; acest verb este la modul *infinitiv*. De obicei verbele la modul infinitiv se construiesc cu *a* pus înaintea verbului *(a duce, a muta, a lucra* etc.*)*.

Modul **infinitiv** *arată numele acțiunii.*

Observație

Pentru a numi orice verb, se folosește forma lui de infinitiv. De exemplu: *a munci, a cînta, a lupta* etc.

Exercițiu

Subliniați verbele la modul infinitiv din textul următor:

Mihai, fără a pierde vreme, caută a se folosi de acest neînsemnat ajutor și de reîmbărbătarea oștilor sale, ca să zmulgă biruința de la vrăjmași... Sinan-pașa, văzînd retragerea romînilor, luase inimă și vrea a-i desface și a-i reschira de tot. Spre acest sfîrșit, în capul rezervei sale, el umbla a trece podul spre a-i izbi pe ai noștri în frunte... Mihai atunci se așează cu ceata de curînd sosită la capul podului spre a întîmpina pe Sinan... și Albert Kiraly așază cele două tunuri, ce redobîndise de la turci într-o bună poziție și stă gata de a trăzni pe dușmani, de ar îndrăzni a trece podul. Sfîrșind aceste pregătiri, Mihai cugeta întru inima sa că împrejurarea cere neapărat vreo faptă eroică spre a descuraja pe turci și a îmbărbăta pe ai săi. El hotărăște atunci a se jertfi ca altădată și a cumpăra biruința cu primejdia vieții sale...

(*N. Bălcescu*, Istoria romînilor sub Mihai-vodă Viteazul)

Modul gerunziu

Iară nemernica drumeață *lăcrimînd* îl petrecea cu ochii în zbor, *mergînd* spre fîntîna ce-i arătase el.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Verbele: *lăcrimînd, mergînd* arată *împrejurările* în care se face acțiunea: *modul* în care drumeața îl petrecea *(lăcrimînd)* și *timpul* cînd îl petrecea *(mergînd)*. Ele sînt la modul *gerunziu*.

Verbul la modul gerunziu determină un alt verb.

Modul **gerunziu** *arată, de obicei, împrejurarea în care se petrece o altă acțiune.*

Exercițiu

Copiați textul și subliniați verbele la modul gerunziu.

Care cu poveri de muncă
Vin încet și scîrțîind;
Turmele s-aud mugind,
Și flăcăii vin pe luncă
Hăulind,
.....
Și cu poala prinsă-n brîu,
Vin cîntînd, în stoluri, fete.
De la grîu.

(*G. Coșbuc*, Noapte de vară)

Modul participiu

Un bordei ca vai de el, niște țoale *rupte, așternute* pe lăiți, și atîta era tot.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Cuvintele: *rupte*, *așternute* sînt de fapt verbe care arată acțiunea suferită de un obiect (țoalele erau *rupte*, erau *așternute* pe lăiți). Aceste cuvinte stau, însă, pe lîngă un substantiv și se schimbă după număr și gen, ca orice adjectiv. Ele sînt la modul *participiu*.

Modul **participiu** *arată acțiunea suferită de un obiect.*

Exercițiu

Copiați textul și subliniați verbele la participiu.

V-aduc un zvon de bucurie
din largul inimii cules,
salut învăpăiat să fie
acestui imn de omenie,
acestui luminat Congres!
. . . . . .
Și-n sala mîndru-mpodobită
cu oameni și cu steaguri vii,
îmi pare că zăresc unită
întreaga oaste nesfîrșită,
șiraguri multe, mii de mii...

(*D. Deșliu*, Cuvîntul poetului la un congres de pace)

Modul supin

În sfîrșit, moșneagul se duce la tîrg, tîrguiește el ce are *de tîrguit*...

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

Verbul *de tîrguit* arată scopul acțiunii verbului *tîrguiește*.

Modul **supin** *arată scopul unei acțiuni.*

Verbele la modul supin au aceeași formă ca la participiu, cu deosebirea că înaintea verbului la supin stă totdeauna o vorbă de legătură (prepoziție): *de tîrguit*, *de mers*, *la dus* etc. Forma de supin a verbului, spre deosebire de participiu, nu se schimbă.

Exercițiu

Copiați textul și subliniați verbele la supin.

Miai mergea cu bărbia în piept, încovoiat înainte sub greutatea frînghiei. Cîteodată fluiera încetișor ori își cînta singur. Dar de ce treceau ceasurile... se lăsă de fluierat și de cîntat. Îi trebuia putere numai pentru mers și tras edecul și o economisea.

(*P. Dumitriu*, O sută de kilometri)

Verbele la modurile: *infinitiv*, *gerunziu*, *participiu* și *supin* nu indică persoana care face lucrarea, ele nu au decît o singură formă (afară de participiu, care se schimbă, ca și adjectivul, după număr și gen). De aceea, aceste moduri se numesc moduri *nepersonale*.

TABLOUL MODURILOR

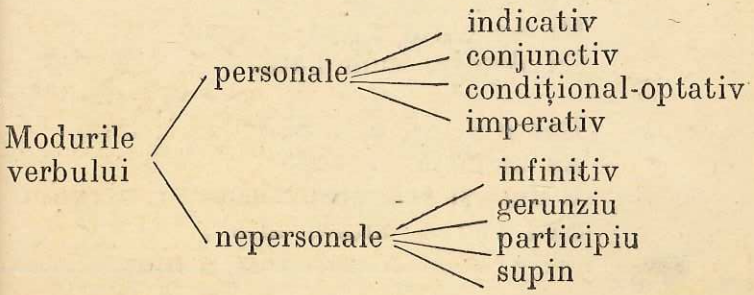

Exerciții

1. Găsiți verbele din textele de mai jos și arătați la ce moduri sînt.

a) Bătrînul se opri, mirîndu-se.

Dincoace de brazdă, în iarba tunsă, sta, țeapăn întinsă, o știucă lungă de un cot. Se zvîrlise din apă peste brazdă, și nu se mai putuse întoarce îndărăt. Măcar că era cea mai mare știucă din balta lui Iftode, pierise. Ar fi fost mai bine să mă fi nimerit eu la vreme, chiar fără bunic, s-o ajut să treacă în domeniile ei și ea să-mi lepede la mal un solz și să-mi spuie din plisc vorbele de basm...

Peștele mort știam că nu-i bun de mîncat.

(*M. Sadoveanu*, Nada Florilor)

b) Într-un tîrziu, neridicînd
De jos a ta privire:
„Eu simt că voi muri-n curînd
Că nu-mi mai sînt în fire...

Mai știu și eu la ce gîndeam?
Aveți și voi un frate...
Mi s-a părut c-aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n-a fost el!...Să-l văd venind
Aș mai trăi o viață
E dus, și voi muri dorind
Să-l văd o dată-n față".

(*G. Coșbuc*, Mama)

2. Scoateți, în coloane separate, verbele la moduri personale și cele la moduri nepersonale, din textul de mai jos.

Pe drumul de costișă ce duce la Vaslui
Venea un om, cu jale zicînd în gîndul lui:
„Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă...
Aș vrea să zbor, și rana din pulpă nu mă lasă!"
Și bietul om, slab, palid, avînd sumanul rupt
Și o cămeșă ruptă bucăți pe dedesupt,
Pășea trăgînd piciorul încet, dar pe-a lui față
Zbura ca o lumină de glorie măreață.

(*V. Alecsandri*, Sergentul)

CELE PATRU CONJUGĂRI

Datoria elevilor este de *a învăța* cît mai bine.

Încep *a cădea* primii fulgi de zăpadă.

A scrie regulat temele înseamnă a fi disciplinat în muncă.

Ghioceii încep *a înflori* înainte de topirea zăpezii.

În propozițiile de mai sus, verbele: *a învăța*, *a cădea*, *a scrie*, *a înflori* sînt la modul infinitiv. Aceste verbe au la infinitiv terminații deosebite:

a învăța	se termină în *-a*
a cădea	se termină în *-ea*
a scrie	se termină în *-e*
a înflori	se termină în *-i*
a coborî	se termină în *-î*

În limba romînă, verbele au la infinitiv una din aceste terminații, astfel că putem împărți verbele, după terminațiile lor, în patru grupe

mari — care se numesc *conjugări*. Aceste terminații se numesc *caracteristici* ale conjugării.

Verbele care se termină la infinitiv în *-a* sînt de conjugarea I (de exemplu *a aduna*, *a chema*, *a cerceta*, *a umbla*, *a apăra*, *a cînta*, *a lua* etc.).

Verbele care se termină la infinitiv în *-ea* sînt de conjugarea a II-a (de exemplu *a vedea*, *a avea*, *a ședea*, *a bea*, *a tăcea* etc.).

Verbele care se termină la infinitiv în *-e* sînt de conjugarea a III-a (de exemplu *a duce*, *a merge*, *a zice*, *a spune*, *a trece*, *a geme* etc.).

Verbele care se termină la infinitiv în *-i* sau în *-î* sînt de conjugarea a IV-a (de exemplu *a povesti*, *a citi*, *a dovedi*, *a primi*, *a ști*, *a hotărî*, *a doborî*, *a urî*, *a izvorî* etc.).

Verbele se schimbă după *mod*, *timp*, *număr* și *persoană*.

Schimbarea verbelor după mod, timp, număr și persoană se numește conjugare.

Observînd formele: *aduna*, *adun*, *adunase*, *adunînd* deosebim o parte care de obicei nu se schimbă *(adun)* numită **rădăcina** verbului, și o parte schimbătoare: *-a*, *-ase*, *-înd*, numită **terminație**.

Ca să putem conjuga corect un verb, este nevoie să știm din ce conjugare face parte, deoarece terminațiile pe care verbele le capătă în timpul conjugării depind de caracteristica conjugării, adică de terminația verbului la infinitiv.

Exerciții

1. Așezați verbele, care urmează, în patru coloane separate, potrivit caracteristicilor celor patru conjugări.

a vedea, *a veni*, *a ieși*, *a întreba*, *a arăta*, *a zări*, *a pierde*, *a acoperi*, *a trage*, *a ține*, *a vîrî*, *a afla*, *a începe*, *a spune*, *a vrea*, *a putea*, *a aștepta*, *a porni*, *a cunoaște*, *a sălta*, *a lua*, *a uita*, *a umple*, *a chiui*, *a repezi*, *a da*, *a tîrî*, *a cuceri*.

2. Găsiți verbele din textul de mai jos, puneți-le la infinitiv și arătați de ce conjugare sînt.

. . . . . .

Nici nu m-așezasem bine,
Stam cu pușca subsuoară...
Cînd deodată lîngă mine
Se oprește-o căprioară.

Stă și-ascultă imobilă...
Eu atunci — mă știți cum sînt —
M-a cuprins un fel de milă:
Am oftat... și-am tras în vînt.

Cînd văzu că „umplutura"
Trece fără s-o atingă,
Ea și-a-ntins la pușcă gura
Ș-a-nceput, așa, s-o lingă!

(*G. Topîrceanu*, La vînătoare)

VERBELE AUXILIARE

Ieri *am terminat* de citit „Harap-Alb".

Mîine *voi începe* să citesc „Amintiri din copilărie".

Mi-*ar fi plăcut* să le citești și tu.

În alcătuirea verbelor din propozițiile de mai sus sînt folosite verbele: *a avea* (în perfectul com-

pus: am *terminat)*; *a voi* (în viitorul: voi *începe)*, *a fi* (în condiționalul-optativ: ar fi *plăcut)*.

Deoarece cu ajutorul lor se formează unele timpuri (și moduri) verbele: *a fi*, *a voi*, *a avea* se numesc *verbe* **ajutătoare** sau **auxiliare**.

Observație

Ca auxiliar (ajutînd la formarea perfectului compus) verbul *a avea* are forme speciale *(am, ai, a, am, ați, au)*.

Conjugarea verbului **a fi**

Modul indicativ

Prezent		Imperfect	
sînt	sîntem	eram	eram
ești	sînteți	erai	erați
este	sînt	era	erau

Perfect simplu		Perfect compus	
fui, fusei	furăm, fuserăm	am fost	am fost
fuseși	furăți, fuserăți	ai fost	ați fost
fu, fuse	fură, fuseră	a fost	au fost

Mai mult ca perfect

fusesem	fuseserăm,	fusesem
fuseseși	fuseserăți,	fuseseți
fusese	fuseseră,	fusese

Viitor

voi fi	vom fi
vei fi	veți fi
va fi	vor fi

Modul conjunctiv

Prezent		Perfect	
să fiu	să fim	să fi fost	să fi fost
să fii	să fiți	să fi fost	să fi fost
să fie	să fie	să fi fost	să fi fost

Modul condițional-optativ

Prezent		Perfect	
aș fi	am fi	aș fi fost	am fi fost
ai fi	ați fi	ai fi fost	ați fi fost
ar fi	ar fi	ar fi fost	ar fi fost

Modul imperativ

(Afirmativ) fii, fiți (Negativ) nu fi, nu fiți

Modul infinitiv

a fi

Modul gerunziu

fiind

Modul participiu

fost, fostă

Modul supin

(de) fost

Observații

I. Formele de conjunctiv *(să fi* — pentru toate persoanele la numărul singular și plural) și de condițional-optativ *(aș fi, ai fi, ar fi* etc.) servesc la alcătuirea conjunctivului perfect și a condiționalului-optativ perfect ale tuturor verbelor.

II. Persoana I singular și plural, persoana a II-a și a III-a plural la indicativul prezent se scriu cu *î (sînt, sîntem, sînteți).*

III. La prezentul indicativului verbul *a fi* are și forme scurte. Acestea sînt:

la pers. I sg.: *îs, s* (Eu *îs* acasă. Nu-*s* acasă);

la pers. a III-a sg.: *e, îi, i* (El *e* acasă, ea nu-*i* acasă. *Îi* plecată);

la pers. a III-a pl.: *îs, s* (Ei *îs* aici, nu-*s* plecați).

IV. Forma *fi* de la infinitiv, viitor, conjunctiv prezent și perfect, condițional-optativ prezent și perfect, imperativ negativ se scrie cu un singur *i*.

V. Formele de imperativ singular afirmativ și de persoana a II-a a conjunctivului prezent se scriu cu doi *i* (fii).

Conjugarea verbului a avea

Modul indicativ

Prezent		Ca auxiliar pentru formarea perfectului compus:	
am	avem	am	am
ai	aveți	ai	ați
are	au	a	au

Imperfect		Perfect simplu		
aveam	aveam	avui,	avusei	avurăm, avuserăm
aveai	aveați	avuși,	avuseși	avurăți, avuserăți
avea	aveau	avu,	avuse	avură, avuseră

Perfect compus		Mai mult ca perfect	
am avut	am avut	avusesem	avuseserăm
ai avut	ați avut	avuseseși	avuseserăți
a avut	au avut	avusese	avuseseră

Viitor

voi avea	vom avea
vei avea	veți avea
va avea	vor avea

Modul conjunctiv

Prezent		Perfect	
să am	să avem	să fi avut	să fi avut
să ai	să aveți	să fi avut	să fi avut
să aibă	să aibă	să fi avut	să fi avut

Modul condițional-optativ

Prezent		Perfect	
aș avea	am avea	aș fi avut	am fi avut
ai avea	ați avea	ai fi avut	ați fi avut
ar avea	ar avea	ar fi avut	ar fi avut

Modul imperativ

(afirmativ)	ai, aibi aveți	(negativ)	nu avea nu aveți

Modul infinitiv

a avea

Modul gerunziu

având

Modul participiu

avut, avută

CONJUGAREA VERBELOR

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a
a cinta	a tăcea	a face	a povesti a coborî

Modul indicativ

Prezent

cînt	tac	fac	povestesc	cobor
cînţi	taci	faci	povesteşti	cobori
cîntă	tace	face	povesteşte	coboară
cîntăm	tăcem	facem	povestim	coborîm
cîntaţi	tăceţi	faceţi	povestiţi	coborîţi
cîntă	tac	fac	povestesc	coboară

Imperfect

cîntam	tăceam	făceam	povesteam	coboram
cîntai	tăceai	făceai	povesteai	coborai
cînta	tăcea	făcea	povestea	cobora
cîntam	tăceam	făceam	povesteam	coboram
cîntaţi	tăceaţi	făceaţi	povesteaţi	coboraţi
cîntau	tăceau	făceau	povesteau	coborau

Perfect simplu

cîntai	tăcui	făcui	povestii	coborîi
cîntaşi	tăcuşi	făcuşi	povestişi	coborîşi
cîntă	tăcu	făcu	povesti	coborî
cîntarăm	tăcurăm	făcurăm	povestirăm	coborîrăm
cîntarăţi	tăcurăţi	făcurăţi	povestirăţi	coborîrăţi
cîntară	tăcură	făcură	povestiră	coborîră

Perfect compus

am cîntat	am tăcut	am făcut	am povestit am coborît
ai cîntat	ai tăcut	ai făcut	ai povestit ai coborît
a cîntat	a tăcut	a făcut	a povestit a coborît
am cîntat	am tăcut	am făcut	am povestit am coborît
aţi cîntat	aţi tăcut	aţi făcut	aţi povestit aţi coborît
au cîntat	au tăcut	au făcut	au povestit au coborît

Observaţie

Perfectul compus se alcătuieşte din prezentul auxiliarului *a avea* şi participiul verbului de conjugat.

Mai mult ca perfect

cîntasem	tăcusem	făcusem	povestisem coborîsem
cîntaseşi	tăcuseşi	făcuseşi	povestiseşi coborîseşi
cîntase	tăcuse	făcuse	povestise coborîse
cîntaserăm	tăcuserăm	făcuserăm	povestiserăm coborîserăm
cîntaseraţi	tăcuseraţi	făcuseraţi	povestiseraţi coborîseraţi
cîntaseră	tăcuseră	făcuseră	povestiseră coborîseră

Viitor

voi cînta	voi tăcea	voi face	voi povesti voi coborî
vei cînta	vei tăcea	vei face	vei povesti vei coborî
va cînta	va tăcea	va face	va povesti va coborî
vom cînta	vom tăcea	vom face	vom povesti vom coborî
veți cînta	veți tăcea	veți face	veți povesti veți coborî
vor cînta	vor tăcea	vor face	vor povesti vor coborî

Observație

Viitorul se alcătuiește din prezentul auxiliarului *a voi* și infinitivul verbului de conjugat.

Modul conjunctiv

Prezent

să cînt	să tac	să fac	să povestesc să cobor
să cînți	să taci	să faci	să povestești să cobori
să cînte	să tacă	să facă	să povestească să coboare
să cîntăm	să tăcem	să facem	să povestim să coborîm
să cîntați	să tăceți	să faceți	să povestiți să coborîți
să cînte	să tacă	să facă	să povestească să coboare
I	II	III	IV

Perfect

să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît
să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît
să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît
să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît
să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît
să fi cîntat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi povestit să fi coborît

Observație

Perfectul conjunctivului se alcătuiește din forma *să fi* (la toate persoanele, singular și plural) și participiul verbului de conjugat.

Modul condițional-optativ

Prezent

aș cînta	aș tăcea	aș face	aș povesti aș coborî
ai cînta	ai tăcea	ai face	ai povesti ai coborî
ar cînta	ar tăcea	ar face	ar povesti ar coborî
am cînta	am tăcea	am face	am povesti am coborî
ați cînta	ați tăcea	ați face	ați povesti ați coborî
ar cînta	ar tăcea	ar face	ar povesti ar coborî

Observație

Prezentul condiționalului se alcătuiește din auxiliarul: *aș, ai, ar, am, ați, ar* și infinitivul verbului de conjugat.

Perfect

aș fi cîntat aș fi tăcut aș fi făcut aș fi povestit aș fi coborît
ai fi cîntat ai fi tăcut ai fi făcut ai fi povestit ai fi coborît
ar fi cîntat ar fi tăcut ar fi făcut ar fi povestit ar fi coborît
am fi cîntat am fi tăcut am fi făcut am fi povestit am fi coborît
ați fi cîntat ați fi tăcut ați fi făcut ați fi povestit ați fi coborît
ar fi cîntat ar fi tăcut ar fi făcut ar fi povestit ar fi coborît

Observație

Perfectul condiționalului se alcătuiește din forma de condițional prezent a verbului *a fi* și participiul verbului de conjugat.

Modul imperativ

Afirmativ

cîntă taci fă povestește coboară
cîntați tăceți faceți povestiți coborîți

Negativ

nu cînta nu tăcea nu face nu povesti nu coborî
nu cîntați nu tăceți nu faceți nu povestiți nu coborîți

Observații

I. Forma de imperativ negativ la pers. a II-a singular este cea de infinitiv.

II. Verbul *a duce* are la imperativ afirmativ forma *du.*

Modul infinitiv

a cînta a tăcea a face a povesti a cobori

Modul gerunziu

cîntînd tăcînd făcînd povestind coborînd

Modul participiu

cîntat tăcut făcut povestit coborît
cîntată tăcută făcută povestită coborîtă

Modul supin

(de) cîntat (de) tăcut (de) făcut (de) povestit (de) coborît

Observație

Se scriu cu doi *i* unele verbe de conjugarea I, la pers. a II-a a prezentului indicativului, ca *apropii, împrăștii, sperii, sfîșii* etc.; verbele *vii, ții, scrii*; verbele de conjugarea a IV-a pers. I a perfectului simplu: *venii, dormii, povestii, citii* etc.

RECAPITULAREA VERBULUI

Verbul

Conjugarea { I : a
a II-a : ea
a III-a : e
a IV-a : i, î

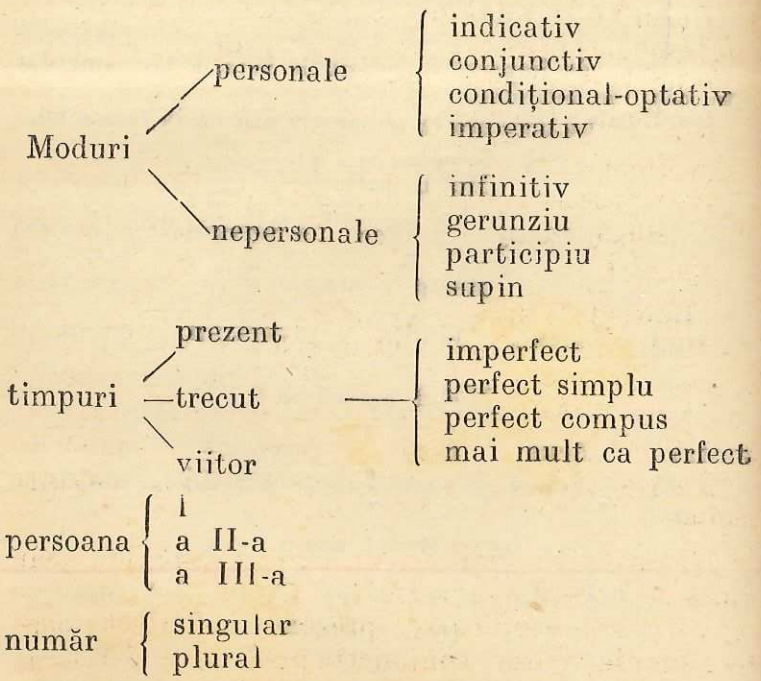

Exerciții

1. Găsiți verbele din textul de mai jos și analizați-le după următorul model:

Verbul	Conj. (mod. inf.)	Mod	Timp	Număr	Persoană
răspunde	III (a răspunde)	indicativ	prezent	singular	III

La o mojicie atîta de mare,
Vițelul răspunde că va aștepta;
Dar unchiul se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lîngă el trece făr-a se uita.

Cu mîhnire toate băiatul le vede,
Însă socotește că unchiu-a orbit,
Căci fără-ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăși prea de dimineață
Să-i găsească vreme la dînsul veni,
O slugă ce-afară îl vedea că-ngheață,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

„Boierule", zise, „așteaptă afară
Ruda dumitale al doamnei vaci fiu".
— „Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară;
N-am astfel de rude și nici voi să-l știu!"

(*Gr. Alexandrescu*, Boul și vițelul)

2. Conjugați următoarele verbe la modurile și timpurile indicate:

a) *a merge* (indicativ: perfect simplu, mai mult ca perfect, gerunziu).

b) *a veni* (indicativ: prezent, imperfect, perfect simplu, viitor; conjunctiv prezent; imperativ).

c) *a poposi* (indicativ: prezent și imperfect; conjunctiv prezent; imperativ).

d) *a ști* (indicativ: prezent; conjunctiv: prezent; gerunziu).

e) *a chema* (indicativ: imperfect, mai mult ca perfect; condițional-optativ: prezent și perfect).

EXERCIȚII RECAPITULATIVE

Faceți analiza morfologică a părților de vorbire din textul de mai jos:

a) Cu vîrful briceagului, trei firimituri cît grăuntele de păpușoi, numai trei firimituri... uscate,

pline de colb... N-am mîncat icre așa de bune de cînd sînt!... Nenorocitule, îți mănînci conștiința și gloria ta de monitor!

— Banca a șaptea!... Cum a mers Mogîldea?

— Bine, domnule!

— Ce notă i-ai pus la geografie?

— Prima.

— Ce spui, frate? la ieși, Mogîldea, la hartă, să văd și eu minunea asta!

(*A. Vlahuță*, Mogîldea)

b) Pe spinarea unui bivol, mare, negru, fioros,
Se plimba o coțofană
Cînd în sus și cînd în jos.

Un cățel trecînd pe-acolo s-a oprit mirat în loc:

— Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam așa de prost
Să ia-n spate pe oricine...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe și pe mine!

Cugetînd așa se trage îndărăt să-și facă vînt,
Se pitește la pămînt
Și deodată-zdup! — îi sare
Bivolului în spinare...

Ce s-a întîmplat pe urmă nu e greu de-nchipuit.

(*G. Topîrceanu*, Bivolul și coțofana)

ADVERBUL

DEFINIȚIA ADVERBULUI

Ciocănitoarea se cațără cu ghearele de trunchiul unui mesteacăn și-l ciocănește *de jos pînă sus*. Apoi trece la alt copac și la altul... Și ciocănașul bate *mereu*, se duce, se șterge din ochii mei. *De-abia* se *mai* aude, *departe*.

(*Em. Gîrleanu*, Cioc! cioc! cioc!)

Cuvintele: *de jos pînă sus*, *apoi*, *mereu*, *de-abia*, *departe* etc. însoțesc și arată însușirile (caracteristicile) unei acțiuni sau stări exprimate prin verbe.

ciocănește	— de unde?	— *de jos*
ciocănește	— pînă unde?	— *pînă sus*
trece	— cînd?	— *apoi*
bate	— cum?	— *mereu*
se aude	— cum?	— *de-abia*
se aude	— unde?	— *departe*

Cuvintele acestea arată *împrejurările* (cînd? și unde?) în care se desfășoară o acțiune, exprimă *caracteristicile* (cum?) unei acțiuni.

Aceste cuvinte nu se declină nici nu se conjugă (deci nu-și schimbă forma după număr, gen, caz, mod, timp și persoană).

Partea de vorbire care arată o caracteristică a unei acțiuni, stări etc. se numește a d v e r b.

Adverbele, exprimînd caracteristicile acțiunilor, arată: *modul*, *timpul*, *locul* desfășurării acțiunii.

Exerciții

1. Găsiți adverbele din textul de mai jos. Arătați la ce întrebare răspunde fiecare adverb.

— Cred, măria-ta, că nici eu n-am fost așa de săc, între cei de-o samă cu mine. Dar de cum am ajuns acasă, goană și prigoană pe capul meu, din partea boierului...

Întîi și-întîi a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină și să mă aducă la sapă de lemn. Și aceștia, ca oameni fără judecată și pizmași, făceau toate chipurile satanicești... cum să deie vitișoarele mele măcar de-un pas pe moșia boierească, ș-apoi, sub cuvînt că au făcut stricăciune, să mi le poată ucide fără nici o cruțare. Și astăzi împușcă-i porcii; mîine, vacile și boii; poimîine căișorii; în altă zi ie-i oile dinapoi cu grămada și du-le la curte...

(*I. Creangă*, Ion Roată și Vodă Cuza)

2. Găsiți adverbele din textele de mai jos. Arătați cuvîntul pe care-l determină.

a) Cine se scoală de dimineață departe ajunge.
Ce poți face astăzi, nu lăsa pe mîine.
Dacă risipești meiul, anevoie îl aduni.
Încet, încet, departe ajungi.

b) Mijește de ziuă. Departe, în zare, se deslușește, ușoară dunga de lumină a zorilor; întîi e ca o dîră de zăpadă, apoi, încetul cu încetul, se preface într-un întins de apă care-și înalță o margine tot mai sus... Pe urmă, oglinda aburită... pare că răsfrînge un foc depărtat, se face lucie, poala cerului prinde ființă parcă și lumina începe să se cearnă

peste pămînt, ușoară ca un colb de argint. Departe, cine știe unde, se văd dealurile, mai încoace cîmpul, aproape, satul și chiar în față își desface stîlpii din umbră casa de la cealaltă margine a ogrăzii.

(*Em. Gîrleanu*, Cucoșul)

PREPOZIȚIA

DEFINIȚIA PREPOZIȚIEI ȘI ROLUL EI ÎN VORBIRE

La mijloc *de* codru des
Toate păsările ies,
Din huceag *de* aluniș
La voiosul luminiș
Luminiș *de lîngă* baltă...

(*M. Eminescu*, La mijloc de codru...)

Cuvintele: *la*, *de*, *din*, *de*, *la*, *de lîngă* leagă complementele și atributele de cuvintele pe care le lămuresc.

Astfel cuvîntul:
la leagă complementul *mijloc* de verbul *ies* (unde ies? **la** mijloc)
de leagă atributul *codru* de substantivul *mijloc* (care mijloc? **de** codru)
din leagă complementul *huceag* de verbul *ies* (de unde ies? **din** huceag)
de leagă atributul *aluniș* de substantivul *huceag* (care huceag? **de** aluniș)
la leagă complementul *luminiș* de verbul *ies* (unde ies? **la** luminiș)
de lîngă leagă atributul *baltă* de substantivul *luminiș* (care luminiș? **de lîngă** baltă)

Așadar, cuvintele acestea leagă între ele cuvinte cu rol gramatical diferit: atributul cu substantivul său, complementul cu verbul său.

Partea de vorbire care leagă atributele sau complementele de cuvintele pe care le lămuresc se numește prepoziție.

Prin urmare, prepozițiile nu au nici o funcțiune în propoziție, dar se folosesc pentru a arăta legăturile sau raporturile dintre diferitele părți ale propoziției.

Unele prepoziții sînt exprimate printr-un singur cuvînt: *cu*, *de*, *din*, *dinspre*, *dintre*, *fără*, *în*, *între*, *la*, *lîngă*, *pînă*, *pe*, *pentru*, *spre*, *sub* etc. Alte prepoziții sînt alcătuite din două sau mai multe cuvinte: *de după*, *de la*, *de pe*, *de prin*, *de pe la*, *de sub*, *fără de*, *pe la*, *pînă la* etc.

Exercițiu

Găsiți prepozițiile din textul dat și arătați ce legături stabilesc (între ce părți de propoziție):

a) Din fundul lor, apa limpede ca lacrima izvora suflînd și împrăștiind ușoare pîlnii de năsip. Bulbucii argintii se înălțau tremurînd pînă la lumina luciului. Iar prin gura deschisă a scorburilor apa năvălea gîlgîind, prin prundișor și humă, spre pîrău.

(*M. Sadoveanu*, La Mestecănei)

b) Dar pe coastă la urcuș
Din căsuța lui de humă
A ieșit un greieruș,
Negru, mic, mujat în tuș
Și pe-aripi pudrat cu brumă.

(*G. Topîrceanu*, Balada unui greier mic)

c) Ea își înfigea furca cu caierul de in în brîu și începea să tragă și să răsucească un fir lung și subțirel. Eu mă culcam pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfîrîia pe la urechi. Mă uitam la cer printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.

(*B. Șt. Delavrancea*, Bunica)

CONJUNCȚIA

DEFINIȚIA CONJUNCȚIEI ȘI ROLUL EI ÎN VORBIRE

Dar Genarul om nalt *și* puternic avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, *iar* calul Genarului nechează cu vocea lui de bronz:

—Ce e? îl întreabă Genarul... ți s-a urît cu binele?

— Nu mi s-a urît cu binele, *ci* de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

— Trebuie *să* ne grăbim mult *ca să*-i ajungem?

(*M. Eminescu*, Făt-Frumos din lacrimă)

În textul de mai sus, cuvintele: *și*, *iar*, *ci*, *să*, *ca să* sînt folosite pentru a lega între ele:

— cuvinte (*înalt* și *puternic*) cu aceeași funcțiune în propoziție (atribute);

— propoziții:

1. Motanul miaună dintr-un cap, *iar* calul Genarului nechează.
2. Nu mi s-a urît cu binele, *dar* de tine-i rău.
3. Trebuie *să* ne grăbim.
4. Să ne grăbim *ca să*-i ajungem.

Aceste cuvinte se numesc *conjuncții.*

Partea de vorbire care leagă două propoziții sau două cuvinte cu aceeași funcțiune în propoziție se numește conjuncție.

Conjuncția se aseamănă cu prepoziția, fiindcă amîndouă leagă între ele cuvintele care alcătuiesc propozițiile. Conjuncția se deosebește de prepoziție prin aceea că leagă numai cuvinte care îndeplinesc *aceeași funcțiune* în propoziție. De exemplu:

subiecte: — Joacă *fete* și *băieți*
Hora-n bătătură.

(*Șt. O. Iosif*, Cîntec de primăvară)

atribute: — Cu părul nins, cu ochii *mici*
Și *calzi* de duioșie ·
Aieve parcă-o văd aici
Icoana firavei bunici

(*Șt. O. Iosif*, Bunica)

complemente: *De frica* zapciului
Și *de groaza* birului,
Uitai *drumul* satului
Și *coarnele* plugului.

(Folclor)

Sînt conjuncții cuvintele: *și*, *iar*, *dar*, *însă*, *ci*, *sau*, *ori*, *nici*, *așadar*, *deci*, *că*, *să*, *ca să*, *dacă*, *deși*, *fiindcă*, *pentru ca* etc.

Exerciții

1. Citiți cu atenție textul dat. Găsiți conjuncțiile și arătați dacă leagă părți de propoziție sau propoziții.

a) Cu acul ne-a crescut pe toți biata mamă, și o dată n-am auzit-o plîngîndu-se, ori blestemînd, ori spunînd vreo vorbă rea. S-a trudit sărăcuța de ea, s-a învățat singură să citească și să scrie, ca să ne poată învăța pe noi puțină carte.

(*A. Vlahuță*, Pictorul N. I. Grigorescu)

b) Lizuca știa că sălciile acestea sînt oameni și dihănii înțeleniți de veacuri vechi de o vrajă. Le privea cu sfială și le asculta... Drumul celor doi tovarăși mai întîrzie o vreme lîngă o adunare liniștită de gîngănii mărunte și roșii, punctate cu negru.

— Patrocle, acestea-s vacile-domnului, zise fetița.

— Știu, dar haide să mergem...

... Era în juru-le tăcere și singurătate.

Nu se auzea nici lătrat de cîne, nici chemare de pasere.

(*M. Sadoveanu*, Dumbrava minunată)

2. Copiați textul. Subliniați cu o linie conjuncțiile și cu două linii prepozițiile.

— Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare; dar de la vorbă și pînă la faptă este mare deosebire. Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n-ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneați dinioarea, că de acum toți au să ieie parte la sarcini, de la vlădică pînă la opincă. Bine-ar fi, dacă-ar fi așa, cucoane, căci la război înapoi și la pomană năvală, parcă nu prea vine la socoteală...

(*I. Creangă*, Ion Roată și Unirea)

INTERJECȚIA

DEFINIȚIA INTERJECȚIEI

1. — **Bravo**, măi Todirică! strigă Vasile Pînzaru. Ți-am pus nota zece!

(*M. Sadoveanu*, La săniuș)

2. — **Uraa!!!** strigarăm atunci amîndoi, cu o nespusă veselie.

(*A. Odobescu*, Tigrul păcălit)

3. **Of!** mămucă, **of!**

(*I. Creangă*, Capra cu trei iezi)

4. **Uf!** că mult mai am de suit, doamne!

(*Em. Gîrleanu*, Gîndăcelul)

5. **Ssst!** Uite-o...

(*Em. Gîrleanu*, Cioc! cioc! cioc!)

6. Tîrziu, cucoșul trîmbiță prelung: **cucurigu!**

(*M. Sadoveanu*, Hultanul)

7. Băiatul s-a ferit repede-n lături și o dată: **bîldîbîc** și **zdrong** Cănuță într-o parte cît colo și sarcina din spinare într-alta.

(*I. L. Caragiale*, Cănuță om sucit)

Cuvintele: *bravo*, *uraa*, *of*, *uf* arată anumite stări sufletești:

bravo! = admirație
uraa! = entuziasm
of, of! = durere
uf! = nerăbdare

Cuvîntul *ssst* exprimă manifestarea unei dorințe sau voințe: aceea de a se face liniște.

Cuvintele: *cucurigu*, *bîldîbîc* și *zdrong* imită anumite sunete ori zgomote: *cucurigu!* imită cîntecul unui cocoș, *bîldîbîc* imită zgomotul făcut prin căderea unui corp în apă, iar *zdrong* spargerea unui obiect de sticlă.

Partea de vorbire care exprimă o simțire puternică sau imită sunete ori zgomote se numește interjecție.

Sînt interjecții cuvintele: *a! ah! alo! așa! auleu! bravo! buf! bum! cotcodac! cucurigu! dii! ei! ei! hăis! hii! hm! ho! marș! miau! na! o! of! oh! pac! pic-pic! pîs! pliosc! pss! pst! scîrț! sfîr! sst! tiii! trosc! țțț! uf! vai! valeu! zău! zbîrr!*

Observație

Alelei, fecior de om viclean ce te găsești! Tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. *Ei*, că bine mi te-am căptușit.

(*I. Creangă*, Povestea lui Harap-Alb)

Cuvintele: *alelei! ei!* sînt interjecții. Ele nu depind de nici o parte a propoziției și nu îndeplinesc nici o funcțiune în propoziție.

Din acest punct de vedere ele seamănă cu vocativul și, de aceea, întocmai ca vocativul, se despart totdeauna de celelalte cuvinte din propoziție prin semnul exclamării *(Alelei! fecior de om viclean)* sau prin virgulă *(Ei, că bine mi te-am căptușit)*.

Exerciții

1. Găsiți interjecțiile din textele de mai jos. Arătați ce exprimă fiecare dintre ele.

a) Broscuței nu-i vine să creadă... într-un avînt de recunoștință, ea, cea dintîi, taie tăcerea dimineții:

— Oac!

(*Em. Gîrleanu*, Mărinimie)

b) Carul apropiindu-se de vulpe, țăranul ce mîna boii o vede și, crezînd că-i moartă cu adevărat, strigă la boi:

„Aho! aho!“ Boii se opresc...

„Bre! Da cum naiba a murit vulpea asta aici?! Tiii... ce frumoasă cațaveică am să fac nevestii mele din blana istui vulpoi...“

Apoi strigă la boi: „Hăis, Joian, cea, Bourean!“ Boii pornesc.

(*I. Creangă*, Ursul pîcîlit de vulpe)

2. Copiați textele de mai jos. Subliniați cu o linie interjecțiile care exprimă stări sufletești, și cu două linii interjecțiile care imită sunete sau zgomote. În dreptul fiecărei interjecții (în paranteză) explicați sensul ei.

a) Alelei, pui de păgîni,
Nu veniți încoace?

(*Șt. O. Iosif*, Gruia)

b) Ce faci rață, gălăgie?
Stai tu că-ți arăt eu ție!
Ea-i dă zor cu „mac-mac-mac“,
Eu la geam, ce pot să-i fac?
Tocmai dam să mă cobor
Cînd aud-asurzitor —
„Cu-curigu!“... și cocoșul.

(*C. Theodorescu*, Sora mică)

c) O, ce cuminți și-așteaptă rîndul
Copiii toți din grupa mea

(*C. Theodorescu*, Vrem cai frumoși)

EXERCIȚII RECAPITULATIVE

Analizați adverbele, prepozițiile, conjuncțiile și interjecțiile din textul dat:

a) — Uite, mamă, Chiorpecul dracului ce mi-a făcut!...

— Doamne, parcă l-am învățat eu — zicea mama cu părere de bine — am să-l cinstesc, zău așa, cînd l-oi întîlni; că ședzi lipcă unde te duci și scoți sufletul cu obrăzniciile tale, ușernic ce ești!

Dacă auzeam așa, mă spălam binișor pe la gură și-mi căutam de nevoie...

(*Ion Creangă*, Amintiri din copilărie)

b) Și cîrnind pe o cărare mai merg ei oleacă înainte, pînă ce ajung într-o poiană și numai iacă că dau de o fîntînă cu ghizdele de stejar și cu un capac deschis în lături. Fîntîna era adîncă și nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară de coborît pînă la apă.

— Ei! Ei! spînule, acum să te văd cît ești de vrednic, zise fiul craiului. Spînul atunci zîmbește puțin și, coborîndu-se în fîntînă, umple întîi ploșca și-o pune în șold. Apoi, mai stînd acolo în fund pe scară, aproape de fața apei, zice:

— Ei da ce răcoare-i aici... îmi vine să nu mai ies afară.

(*I. Creangă*, Povestea lui Harap-Alb)

RECAPITULAREA PĂRȚILOR DE VORBIRE

Analizați oral din punct de vedere morfologic textul dat:

a) Vasile Pînzaru și-a bătut căciula de pămînt și a strigat către băieți: „Stați, măi! acum se cheamă că Todirică dă examen la sanie, ia să vedem“.

M-am așezat: frate-meu m-a cuprins strîns; și eu am pornit. Nu îndrăzneam a chiui. Eram cu sufletul neliniștit. Sus, toți copiii stăteau îngrămădiți și priveau. Am izbutit să îndrept săniuța pe drum bun, simțeam strînsoarea fratelui meu ca un clește tremurător; m-a cuprins o bucurie nebună cînd am săltat pe dîmbul de zăpadă și zborul nu s-a oprit.

— Bravo, măi Todirică! strigă Vasile Pînzaru. Ți-am dat nota zece!

Isprava aceasta m-a așezat deodată în rîndul celor mari.

(*M. Sadoveanu*, La săniuș)

b) Cînd se depărtară ca de o zvîrlitură de băț de barieră unul din ei se opri deodată și se uită înapoi.

— Ia te uită, măi vericule; nu se mai zărește nimic!

Celălalt se opri și se uită și el înspre oraș.

Apoi zise:

— Strașnic vifor!

— Hei, hei, făcu tovarășul lui și porni cu capu-n piept cu umărul drept adus puțin înainte. Pe alocuri intrau în zăpadă pînă-n genunchi și se împiedicau în poalele mîntăilor...

Călărașii sileau la drum, sub biciul de foc al viscolului. Viscolul se întețea din ce în ce și nu ce lăsa să vezi nici măcar pînă la zece pași.

(*C. Sandu-Aldea*, Doi călărași)

SINTAXA

Sîrguința țese pînza,
iară lenea pierde vremea.
Vorba lungă e sărăcia omului.
Nu lăsa lucrul de azi pe mîine.

(Folclor)

În exemplele de mai sus, autorul popular și-a spus gîndurile sale despre lene și despre hărnicie.

Pentru a spune ceea ce gîndim ne folosim de cuvinte legate între ele după anumite reguli.

Partea gramaticii care se ocupă cu regulile îmbinării cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze se numește s i n t a x ă.

SINTAXA PROPOZIȚEI

PROPOZIȚIA

Primăvara a sosit.
Cerul e senin.
Păsărelele cîntă.
Cîmpia a înverzit.
Florile înfloresc.

În fiecare dintre propozițiile de mai sus ni se comunică o gîndire, o judecată. Se arată astfel legătura dintre subiect, adică ființa sau lucrul despre care se vorbește (*primăvara*, *cerul*, *păsărelele*,

cîmpia, *florile*), și predicat, adică ce se spune despre ele (*a sosit*, *e senin*, *cîntă*, *a înverzit*, *înfloresc*).

Astfel în propoziția: *Primăvara a sosit* se vorbește despre *primăvară* și se spune despre **ea** că *a sosit*.

În propoziția *Cerul e senin*, se vorbește despre *cer* și se arată cum este: *e senin* etc.

Comunicarea unei gîndiri care cuprinde un singur predicat se numește p r o p o z i ț i e.

PĂRȚILE PROPOZIȚIEI. PROPOZIȚIE SIMPLĂ ȘI PROPOZIȚIE DEZVOLTATĂ

Bunica povestește.
Împăratul a încălecat.
Pădurea freamătă.

Știm că propozițiile sînt alcătuite din părți de propoziție. Părțile de propoziție sînt: *subiectul*, *predicatul*, *atributul*, *complementul*.

Dacă analizăm propozițiile de mai sus, observăm că ele sînt formate numai din *subiect* (*bunica*, *împăratul*, *pădurea*) și *predicat* (*povestește*, *a încălecat*, *freamătă*).

Propoziția alcătuită numai din subiect și predicat se numește propoziție s i m p l ă.

De obicei subiectul și predicatul (sau măcar unul din ele) sînt absolut necesare pentru ca să poată exista o propoziție. De aceea subiectul și predicatul sînt *părți* **principale** de propoziție.

Bunica povestește în șoaptă.
Împăratul din poveste a încălecat.
Pădurea de stejar freamătă prelung.

Dacă analizăm însă propozițiile de mai sus, constatăm că, pe lîngă subiect (*bunica*, *împăratul*, *pădurea*) și predicat (*povestește*, *a încălecat*, *freamătă*), ele cuprind și alte părți de propoziție: atribute (*din poveste*, *de stejar*) și complemente (*în șoaptă*, *prelung*).

Propoziția care, pe lîngă subiect și predicat, mai cuprinde și alte părți de propoziție (atribut, complement) se numește propoziție d e z v o l t a t ă.

Deoarece atributul și complementul pot lipsi dintr-o propoziție, ele se numesc *părți* secundare *de propoziție*.

Exerciții

1. Subliniați propozițiile simple din textele de mai jos.

a) Înfloresc grădinile,
Ceru-i ca oglinda;
Prin livezi albinele
Și-au pornit colinda...
Cîntă ciocîrliile
Imn de veselie;
Fluturii cu miile
Joacă pe cîmpie.
Joacă fete și băieți
Hora-n bătătură.

(*Șt. O. Iosif*, Cîntec de primăvară)

b) Bate vînt de primăvară, și pe muguri îi deschide
Vîntul bate, frunza crește și voioasă lunca rîde.

(*V. Alecsandri*, Lunca din Mircești)

2. Arătați în scris, după modelul dat, părțile principale și cele secundare ale propozițiilor din textele de mai jos:

Munţii clatină din vîrfuri,
Codrii negri se-nfioară.

(*Şt. O. Iosif*, Pintea)

Părţile principale	Părţile secundare
Munţii (subiect)	
clatină (predicat)	din vîrfuri (complement)
Codrii (subiect)	negri (atribut)
se-nfioară (predicat)	

a) Ca purtaţi de vijelie,
Val-vîrtej aleargă norii,
Şi din bolţile tăriei
Cad străfulgeraţi prigorii;

Apele se-ndeasă-n ropot
Tulburate peste prunduri.
Neguri tresărind se-nalţă
Din prăpăstii fără funduri!

(*Şt. O. Iosif*, Pintea)

b) O albină, rătăcită, se ţine morţiş de plugar şi el o alungă, înfuriat, cu mîna. Un graur s-a desprins din stol şi s-a lăsat pe spatele lui Joian... înaintea plugului un cocostîrc păşeşte agale... Soarele s-a înfipt în creştetul cerului şi de acolo dogoreşte văzduhul. Ţarina e încropită...

Boulenii răsuflă din greu... Plugarul le-a dat o mînă de coceni.

(*Em. Gîrleanu*, Tovarăşii)

3. Copiaţi propoziţiile simple de mai jos completîndu-le cu părţi secundare potrivite.

De exemplu: O sanie (*ce fel?*) uşoară trece (*pe unde?*) peste văi.

a) Şuieră sirenele. Muncitorii pleacă. Se împrăştie. Tramvaiele circulă. Uzina este tăcută. Luminile se sting. Oraşul adoarme.

b) Zăpada cade. Crivăţul orbeşte. Pădurile par cercelate. Cerul e ca leşia. Corbii croncănesc. Viscolul se înteţeşte. Amurgul se întinde.

SUBIECTUL

Bunica povesteşte.
Împăratul a încălecat.
Pădurea era fermecată.

În textul de mai sus, părţile de propoziţie *bunica*, *împăratul*, *pădurea* ne arată, cu ajutorul predicatului, despre cine se spune ceva în propoziţie.

Partea principală de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului se numeşte s u b i e c t.

Ca să aflăm subiectul unei propoziţii, punem la predicat întrebarea *cine*? sau *ce*?

De exemplu: *cine* povesteşte? *Bunica*. *Bunica* e subiectul primei propoziţii. *Cine* era fermecată? *Pădurea*. *Pădurea* e subiectul celei de-a treia propoziţii.

Observaţie

Întrebarea *cine*? se pune de obicei cînd subiectul este un nume de fiinţă iar întrebarea *ce?* cînd subiectul este un nume de lucru. Această regulă nu este însă generală.

PĂRŢILE DE VORBIRE PRIN CARE SE EXPRIMĂ SUBIECTUL

Colo-n colţ, acum răsare *un copil*.
Largi de-un cot sînt *paşii* lui.
El degrabă-n jur chiteşte vrun ocol.

În propozițiile: *Colo-n colț, acum răsare un* **copil** și *largi de-un cot sînt* **pașii** *lui*, subiectul este exprimat prin cîte un substantiv: *un copil*, *pașii*.

În propoziția: **El** *degrabă-n jur chiteşte vrun ocol* subiectul este exprimat printr-un pronume personal: *el*.

Subiectul poate fi exprimat de obicei, printr-un *substantiv* sau printr-un *pronume*.

Exerciții

1. Găsiți subiectele din propozițiile următoare. Spuneți cu ce întrebare le-ați aflat și prin ce părți de vorbire sînt exprimate.

a) Și tunuri sute bubuiau...
Se clătina pămîntul!
Și mii de boambe vîjîiau,
Trecînd în zbor ca vîntul.

Ședea ascuns turcu-n ocol
Ca ursu-n vizunie,
Pe cînd trăgeam noi tot în gol,
El tot în carne vie...

(*V. Alecsandri*, Peneș Curcanul)

b) Sămănătorii harnici cu sacul subsuoară
Păşesc în lungul brazdei pe fragedul pămînt:
.....
Ca vrabia de toamnă rotund spicul să fie!
Ca trestia cea naltă să fie paiul nalt!

(*V. Alecsandri*, Sămănătorii)

2. Alcătuiți propoziții cu subiecte exprimate prin substantiv comun și propriu și prin pronume personal.

PREDICATUL

Într-o bună zi, iată că *intră* pe poarta ogrăzii doi străini.

Băieții în clasă *erau* cu monitorii.

Domnu' în grădină, *priveghea* la descărcatul unui car de fîn.

Era foarte gospodăros...

Domnu' Trandafir se uită la străini... *revizori nu sînt*; pe revizor îl cunoaște el bine...

(*M. Sadoveanu*, Domnu' Trandafir)

În textul de mai sus, cuvintele: *intră*, *erau*, *priveghea*, *era foarte gospodăros*, (*nu*) *sînt revizori* arată **ce face?** *(intră, priveghea)*, **ce se spune?** *(erau)*, **cum este** (*era foarte gospodăros*), **ce este** (*sînt revizori*) subiectul.

Partea principală de propoziție care arată ce face, cum este, ce este subiectul se numește p r e d i c a t.

Predicatul poate fi aflat cu ajutorul întrebărilor: *ce face? cum este? ce este?* puse la subiect, sau *ce se spune despre* (subiect)?

Nu toate verbele pot avea rol de predicat. De exemplu: *A venit primăvara. Se reîntorc păsărelele. Cerul e senin.*

În primele două propoziții predicatele sînt exprimate prin verbe (*a venit, se reîntorc*). Aceste verbe formează ele singure, fără ajutorul altui cuvînt, predicatul.

Verbele care pot forma singure predicatul se numesc verbe **predicative.**

În ultima propoziție însă, verbul (*e*) nu poate forma singur predicatul, ci numai împreună cu cuvîntul *senin*. Predicatul este, așadar, *e senin*.

predicative

Verbele care nu pot forma singure predicatul se numesc verbe n e p r e d i c a t i v e.

Observație

Cel mai întrebuințat verb nepredicativ este verbul *a fi*.

PREDICATUL VERBAL

Daleu! dragă primăvară,
De-*ai veni* cînd *aș vrea* eu,
Să mai *ies* voinic prin țară
.....
Să-mi *dezmierd* murgul voinic,
.....
El *să zboare*, eu *să zic*:
— *Fugi* ca vîntul, *fugi* ca gîndul,
Măi voinice năzdrăvan!
Căci acum ne-*a venit* rîndul
A sosit vremea de an...

(*V. Alecsandri*, Cîntec haiducesc)

În propozițiile de mai sus predicatele sînt: *ai veni*, *aș vrea*, *să ies*, *să dezmierd*, *să zboare*, *să zic*, *fugi*, *a venit*, *a sosit*. Toate aceste predicate sînt exprimate prin verbe la moduri personale: la modul indicativ (perfectul compus): *a venit*, *a sosit*; la modul conjunctiv (prezent) : *să ies*, *să dezmierd*, *să zboare*, *să zic*; la modul condițional-optativ (prezent): *ai veni*, *aș vrea*; la modul imperativ: *fugi*.

Predicatul este exprimat printr-un verb la mod personal. Verbele la moduri nepersonale (infinitiv, gerunziu, participiu, supin) nu pot forma predicatul unei propoziții.

Predicatul format dintr-un verb predicativ la un mod personal se numește p r e d i c a t v e r b a l.

Exercițiu

Găsiți predicatele verbale din propozițiile de mai jos și arătați modul, timpul, numărul și persoana verbelor prin care sînt exprimate.

Se duse, se duse și la foc nu mai ajunse; dar în drumul ei întîlni o grădină părăginită, care o strigă, zicîndu-i:

— Fată mare, fată mare! vino, de-mi curăță pomii ce mi-au mai rămas de omizi și cînd te-i întoarce, ți-oi da poame coapte să mănînci.

Se apucă fata de lucru numaidecît și cum isprăvi, îndată plecă.

(*P. Ispirescu*, Fata moșului cea cuminte)

PREDICATUL NOMINAL

Noaptea-*i albă*, *luminoasă*,
Ceru-*i boltă* de-opal.
Toată zarea-*i scînteioasă*,
Tot izvoru-*i de cristal*.

(*V. Alecsandri*, Noaptea albă)

În prima propoziție, predicatul este *i*, *(e, este) albă*.

De data aceasta predicatul nu este format numai din verb, ci e alcătuit din forma *i* a verbului *a fi* și din adjectivele *albă*, *luminoasă*.

În propoziția a doua, predicatul *-i boltă* e alcătuit tot din *-i-* forma scurtă de persoana a III-a singular a verbului *a fi*—și substantivul *boltă*.

În celelalte propoziții, predicatul este alcătuit, de asemenea, din verbul *a fi* și un adjectiv *(scînteioasă)* sau un substantiv *(de cristal)*.

În toate aceste exemple verbul *a fi*, fiind nepredicativ, nu poate forma singur predicatul. El ajută numai la formarea predicatului, făcînd legătura între subiect *(noaptea, cerul, zarea, izvorul)* și cuvîntul care arată cum este subiectul *(albă, scînteioasă, de cristal)* sau ce este subiectul *(boltă)*.

Cuvîntul care împreună cu verbul „a fi" formează predicatul se numește nume predicativ.

În propozițiile de mai sus adjectivele: *albă, luminoasă, scînteioasă* și substantivele: *boltă, de cristal* sînt nume predicative.

Verbul *a fi*, care de obicei servește să lege subiectul cu numele predicativ, se numește *verb* **copulativ.**

Predicatul format dintr-un verb copulativ și un nume predicativ se numește predicat nominal.

Observație

Pentru ca să poată ajuta la formarea predicatului nominal, verbul *a fi* trebuie să fie, bineînțeles, la un mod personal.

Verbul a fi verb predicativ

Era odată o capră care avea trei iezi.
Iedul cel mare și cel mijlociu *erau obraznici*;
iară cel mic *era harnic* și *cuminte*.

În propozițiile de mai sus, întîlnim verbul *a fi* cu înțelesuri și cu întrebuințări deosebite.

În propozițiile: *Iedul cel mare și cel mijlociu erau obraznici* și *iară cel mic era harnic și cuminte*, verbul *a fi (erau, era)* este **copulativ**, adică servește să lege numele predicative *(obraznic, harnic* și *cuminte)* de subiectele lor.

În propoziția: *Era odată o capră*, verbul *era* are înțeles de *a exista, a se afla* și, din această cauză, poate forma singur predicatul propoziției. În acest caz, *era* este un predicat verbal, exprimat prin indicativul imperfect al verbului *a fi*.

Verbul „a fi" poate fi verb predicativ cînd are înțelesul de „a exista", „a se afla".

Exercițiu

Găsiți predicatele nominale din textele de mai jos și arătați cum sînt alcătuite.

a) Colo-n colț acum răsare
Un copil al nu știu cui;
Largi de-un cot sînt pașii lui,
Iar el mic, căci pe cărare
Parcă nu-i

El e sol precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat
Vezi, de-aceea-i încruntat
Și s-avîntă și se crede
Că-i bărbat.

(*G. Coșbuc*, Iarna pe uliță)

b) Mai dulce-i rodul viilor,
Verdeaţa e mai verde.
Mai nalte sînt nălţimile,
Mai cald e mîndrul soare,
Mai limpezi, limpezimile
De rîuri şi izvoare.

(*V. Alecsandri*, Ţara)

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

Niculăieş răspunde cu hotărîre.
Măzărean era viteaz.
Voi ştiţi povestea.
Împărăţia şi cetatea s-au risipit.

(*M. Sadoveanu*, Făt-Frumos Măzărean)

În propoziţia: *Niculăieş răspunde cu hotărîre*, subiectul *Niculăieş* este exprimat printr-un substantiv la numărul singular. Predicatul este exprimat prin verbul *răspunde*, care este tot la numărul singular.

În propoziţia: *Măzărean era viteaz*, subiectul *Măzărean* este exprimat tot printr-un substantiv la numărul singular, iar predicatul nominal *era viteaz* este format din verbul copulativ *era*, care este tot la numărul singular, şi din numele predicativ exprimat prin adjectivul *viteaz*, care stă în acelaşi *număr*, *gen* şi *caz* cu substantivul *Măzărean*.

În propoziţia: *Voi ştiţi povestea*, subiectul este exprimat prin pronumele personal de persoana a II-a plural iar predicatul e format din verbul *ştiţi* tot la persoana a II-a plural a indicativului prezent.

În propoziţia: *Împărăţia şi cetatea s-au risipit* sînt două subiecte exprimate prin două substantive la numărul singular, iar predicatul este exprimat printr-un verb la numărul plural *(s-au risipit)* fiindcă lucrarea priveşte ambele subiecte.

Vedem deci că trebuie să existe o *potrivire gramaticală* între diferitele părţi de propoziţie, de pildă între subiect şi predicat. Această *potrivire gramaticală* se numeşte **acord**. Acordul predicatului cu subiectul se face după următoarele reguli:

Predicatul verbal şi verbul copulativ (din predicatul nominal) se acordă cu subiectul în număr şi persoană.

Numele predicativ exprimat prin adjectiv se acordă cu subiectul în gen, număr şi caz.

Exerciţii

1. Despărţiţi în propoziţii textele de mai jos şi arătaţi cum se face acordul predicatului cu subiectul.

a) Moş Costache zice:

— Se uită şi el la raci cum mă uitam şi eu la masa împăraţilor...

— La nunta lui Verde-împărat? întrebă Ionaş, ridicînd capul.

— Da, la nunta lui Verde-împărat. Aşa nu văzusem eu tacîmuri de aur şi cupe de cleştar, cum n-a văzut Fidel raci...

(*M. Sadoveanu*, Dimineţi de iulie)

b) Strungul, plugul şi condeiul
S-au pornit să chiuie,
Şi-au pus flori la pălărie
Şi văzduhul ţiuie.

(*M. Banuş*, Republica în sărbătoare)

2. Transcrieți textul după ce ați făcut acordul predicatului cu subiectul punînd verbele din paranteză la persoana și numărul potrivit.

(a întreba, ind. prez.) ochii: Ce se-ntîmplă la voi? Și cum *(a fi*, ind. prez.) pionierii? Și ei *(a face*, ind. prez.) focuri mari în taberi Și-și *(a cînta*, ind. prez.) cîntecele serii? Și ei *(a strînge*, ind. prez.) spicele din mirişti? *(a bate*, ind. prez.) mingea bine? *(a face*, ind. prez.) serbări?
(a scrie, ind. prez.) ei scrisori către copiii Prietenilor din alte țări?

(*M. Banuș*, În munții Georgiei)

3. Alcătuiți propoziții cu predicate verbale și nominale (cu verbe la diferite timpuri și moduri personale). Arătați cum ați făcut acordul predicatului sau al numelui predicativ cu subiectul.

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI

ATRIBUTUL

Călărașii înotau din greu prin troienele *mari de zăpadă*.

Aburul *răsuflării* li se făcuse sloi *de gheață* pe mustăți și pe sprîncene.

(*C. Sandu-Aldea*, Doi călărași)

În textul de mai sus cuvintele *mari* și *de zăpadă* lămuresc înțelesul substantivului *troienele*, arătînd despre care troiene se vorbește și ce fel erau.

Cuvîntul *răsuflării* din propoziția a doua determină substantivul *aburul* și răspunde la întrebarea *al cui*? iar *de gheață* determină substantivul *sloi*.

Toate aceste cuvinte din propozițiile de mai sus lămuresc înțelesul unor substantive care, în propoziție, pot avea orice funcțiuni: subiect *(aburul)*, sau părți secundare de propoziție *(troienele, sloi)*.

Partea secundară a propoziției care determină un substantiv se numește a t r i b u t.

Atributul răspunde la una din întrebările *care*? *ce fel*? *al, a, ai, ale cui*? *cîți*? *cîte*? puse substantivului pe care-l determină.

Putem arăta legăturile dintre atribut și substantivul determinat (cu întrebarea la care răspunde atributul) astfel:

Aburul	se făcuse *sloi*
al cui?	ce fel?
răsuflării	*de gheață*

sau:

al cui?	ce fel?

Aburul **răsuflării** se făcuse *sloi* **de gheață**

Exerciții

1. Găsiți atributele din propozițiile de mai jos. Spuneți ce substantive determină și la ce întrebare răspund.

a) Deasupra lor tremurau stelele luminoase ale cerului înseninat și secera lunii se înălța ca o felie de aur.

b) Călărașii sileau la drum, sub biciul de foc al viscolului. Troienele mai mici le treceau în două trei sărituri voinicești.

c) Pe cer nu se mai vedea nici o stea, pe pământ orice margine de drum, orice buruiană mai înaltă erau îngropate în troiene, iar vederile erau amăgite de lumina slabă a zăpezii, de crivățul neînduplecat.

(*C. Sandu-Aldea*, Doi călărași)

2. Faceți schemele propozițiilor de mai jos arătînd legăturile dintre substantive și atributele lor:

a) E cocostîrcul tainic, în lume călător,
Al primăverii dulce, iubit prevestitor.

(*V. Alecsandri*, Oaspeții primăverii)

b) Dealurile goale, rumene, ale Măcinului par aprinse. Un val de pămînt, așternut de-a curmezișul înaintea noastră, ascunde vederea Galaților.

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

c) Vîlcea e o livadă încîntătoare, cu văi străbătute de ape limpezi, cu pajiști înflorite pe sub poalele codr lor, cu sate vesele pe marginea rîurilor, cu drumuri albe și netede...

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

COMPLEMENTUL

Pe urmă, jupînul și încă un băiat au ridicat *greutatea* și i-au pus-o *lui Cănuță* în cîrcă.

(*I. L. Caragiale*, Cănuță, om sucit)

În propozițiile de mai sus, cuvintele: *pe urmă*, *greutatea*, *i-*, *-o*, *lui Cănuță* și *în cîrcă* determină cele două verbe: *au ridicat (cînd* au ridicat? *pe urmă*; *ce* au ridicat? *greutatea)* și *au pus (cui* au pus? *lui Cănuță) -i*; *(ce* au pus? *o*, adică greutatea; *unde* au pus-o? *în cîrcă)*.

Toate aceste părți secundare de propoziție sînt *complemente*.

Partea secundară de propoziție care determină de obicei un verb se numește complement.

După rolul lor în propoziție, complementele sînt de mai multe feluri: *directe*, *indirecte* și *circumstanțiale*.

COMPLEMENTUL DIRECT

Mama ia *pe maiorul* în brațe și-*l* sărută...
Maiorul alege *o trîmbiță* și *o tobă*...
Madam Popescu îmi spune *ceva*: eu n-aud *nimica*.

(*I. L. Caragiale*, Vizită...)

În prima frază: *Mama ia pe maiorul în brațe și-l sărută*, există cîte un complement în fiecare din cele două propoziții.

În prima propoziție *(Mama ia pe maiorul în brațe)* un complement este *pe maiorul (pe cine* ia?), iar în a doua propoziție *(și-l sărută)* complementul este *-l (pe cine* sărută? *-l*, adică *pe el)*.

Primul complement este exprimat printr-un substantiv (nume de ființă) în cazul acuzativ cu prepoziția *pe*. Al doilea complement este exprimat printr-un pronume personal de persoana a III-a singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată.

În a doua propoziție *(Maiorul alege o trîmbiță și o tobă)* sînt două complemente: *o trîmbiță* și *o tobă*. Amîndouă lămuresc înțelesul verbului *alege*

(*ce* alege?). Aceste complemente sînt exprimate prin substantive (nume de lucruri) în cazul acuzativ.

În fraza a treia, complementele din cele două propoziții sînt: *ceva (ce* spune?) și *nimica (ce* nu aud?), exprimate prin două pronume.

Toate complementele analizate mai sus *(maiorul, -l, o trîmbiță* etc.) arată asupra cui trece în mod direct acțiunea verbului respectiv (*ia, sărută, alege*).

Complementele pot fi găsite punînd la verbele pe care ele le determină întrebările: *pe cine*? (cînd întrebăm despre o persoană) sau *ce*? (cînd întrebăm despre un lucru).

Complementul care arată asupra cui trece direct acțiunea exprimată de verb se numește complement direct.

Substantivul sau pronumele cu funcțiune de complement direct stă la cazul acuzativ.

Observație

Complementul direct nu se desparte niciodată prin virgulă de verbul determinat.

Exerciții

1. Găsiți complementele directe din textele de mai jos. Analizați-le după modelul dat.

Complementul direct	Pe cine determină	Întrebarea	Prin ce parte de vorbire este exprimat
jucărie	să-și facă	ce?	substantiv

a) Și, copil fără de grijă,
Dă să-și facă jucărie.

Patru doage își alege,
Le tocmește, le-ncleiază:
Fluier cu răsunet mîndru
Astfel își întruchipează.

(*Șt. O. Iosif*, Pintea)

b) Crești dragule! Ca mîine vei strînge rodul plin,
Vei stăpîni atomul și vei preface firea
Și limpezi-vei calea urmașilor ce vin
Și în cuvinte simple cînta-vei fericirea.

(*D. Deșliu*, Celor ce vin)

2. Alcătuiți propoziții cu complemente directe exprimate prin:

a) substantiv (nume de persoane)
b) substantiv (nume de lucruri)
c) pronume personal (forma accentuată și neaccentuată)
d) pronume demonstrativ

COMPLEMENTUL INDIRECT

I-am dus *băiețelului* o minge.
Se repede *la mingea* pe care i-am adus-o eu...

(*I. L. Caragiale*, Vizită...)

În prima propoziție, afară de complementul direct *o minge*, mai sînt alte două complemente: *băiețelului (cui* am dus?) și *i- (cui* am dus? *lui)*. Același complement îl găsim și în propoziția: *pe care i-am adus-o eu (cui* am adus? *lui, i-)*.

În propoziția: *Se repede la mingea*, complementul este *la mingea (la ce* se repede?)

Complementul *băieţelului* este exprimat printr-un substantiv în cazul dativ.

Acest complement determină verbul *am dus*, arătînd asupra cui trece în mod indirect lucrarea şi se află punînd la verbul determinat întrebarea *cui*?

Complementul *la mingea* din propoziţia a doua determină verbul *se repede*, arătînd de asemenea asupra cui se răsfrînge în mod indirect lucrarea; el este exprimat printr-un substantiv cu prepoziţie în cazul acuzativ şi se află punînd la verbul determinat întrebarea *la ce*?

Complementul care arată asupra cui se răsfrînge în mod indirect acţiunea exprimată de verb se numeşte complement indirect.

Complementul indirect exprimat prin substantiv sau pronume stă în cazul dativ sau acuzativ cu prepoziţie. Complementul indirect se află cu una din întrebările *cui*? *pentru cine*? *pentru ce*? *la cine*? *la ce*? *despre cine*? *despre ce*? *de cine*? *de ce*? etc.

Exerciţiu

Găsiţi complementele indirecte din textele de mai jos. Arătaţi prin ce părţi de vorbire sînt exprimate şi la ce cazuri sînt acestea.

a) Să spui lui vrîncean
Şi lui ungurean,
Ca să mă îngroape,
Aice pe-aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
.....

Asta să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
.....
Iar tu de omor
Să nu le spui lor...

(Folclor)

b) Greuceanu, simţind că s-a luat după dînşii zmeoaica cea bătrînă, zise frăţine-său:

— Ia te uită, frate, înapoi şi spune-mi ce vezi.

— Ce să văz, frate, îi răspunse el, iată un nor vine după noi ca un vîrtej.

Atunci dete bice cailor cari mergeau repede ca vîntul şi lin ca gîndul; dară Greuceanu mai zise o dată fratelui său să se uite în urmă.

(*P. Ispirescu*, Greuceanu)

c) Ajunseră în locurile unde era moşia Scorpiei; acolo găsiră oraşe; pădurile se schimbaseră în cîmpii; întrebă pe unii şi pe alţii despre Scorpie şi locuinţa ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

(*P. Ispirescu*, Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără moarte)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL

Despre ziuă, tălpoiul a venit posomorît, a scos pe necunoscută *de acolo*, şi i-a zis *cu ciudă* să iasă *din ogradă*.

(*I. Creangă*, Povestea porcului)

În propozițiile de mai sus, afară de complementele: direct *(pe necunoscută)* și indirect (i-, adică *ei*, *necunoscutei*) mai avem alte complemente care arată:

a) **unde** se petrece acțiunea verbului: *de acolo* (de unde a scos-o?); *din ogradă (de unde* să iasă?);

b) **cînd** se petrece acțiunea verbului: *despre ziuă (cînd* a scos-o?);

c) **modul** în care se petrece acțiunea verbului: *cu ciudă (cum* i-a zis?).

Complementul care arată împrejurarea (timpul, locul) sau modul în care se face acțiunea exprimată de verb se numește complement circumstanțial.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Ieși balaurul *din groapă* și se îndreptă *către voincii* care dormeau *lîngă foc.*

Se uită *în toate părțile* poate va vedea *undeva* vreo zare de lumină.

Cătă *într-o parte* și *într-alta* și nu văzu *nicăieri lumină.*

(*P. Ispirescu*, Balaurul cu șapte capete)

În propoziția: *Ieși balaurul din groapă*, complementul *din groapă* arată locul unde se petrece acțiunea, este exprimat printr-un substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție și se află cu întrebarea *de unde*? pusă la verbul *ieși (de unde* ieși? *din groapă).*

În propoziția: *se îndreptă către voinicii*, complementul *către voinicii* arată încotro se îndreaptă acțiunea verbului, este exprimat tot printr-un

substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție și se află cu întrebarea *încotro*? pusă verbului determinat *(încotro* se îndreaptă? *către voinicii).*

În propoziția: *care dormeau lîngă foc*, complementul este exprimat tot printr-un substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție, arată unde se petrece acțiunea și se află cu întrebarea *unde*? pusă verbului determinat *(unde* dormeau? *lîngă foc).*

În propoziția: *Se uită în toate părțile*, complementul este exprimat printr-un grup de cuvinte *(în toate părțile)* care nu pot fi despărțite fără să stricăm înțelesul. La fel în propoziția: *Cătă într-o parte și într-alta.* Amîndouă complementele arată încotro se îndreaptă acțiunea verbelor *(se uită, cătă)* și se află cu întrebarea *unde*? pusă la verbele respective.

În propoziția: *poate va vedea undeva vreo zare de lumină*, complementul care arată locul unde se petrece acțiunea este exprimat prin adverbul de loc *undeva*, iar în propoziția *i nu văzu nicăieri lumină*, complementul de loc este exprimat tot printr-un adverb de loc: *nicăieri.* Și aceste două complemente se află cu întrebarea *unde*? pusă la verbele respective *(va vedea* și *văzu).*

Complementul circumstanțial care arată locul unde se petrece acțiunea exprimată de verb se numește complement circumstanțial de loc.

Complementul circumstanțial poate fi exprimat printr-un substantiv, care stă de obicei în cazul acuzativ cu prepoziție, sau printr-un adverb.

Complementul circumstanțial de loc se află cu una din întrebările: *unde*, *de unde*, *pe unde*, *pînă unde*, *încotro*? puse la verbul determinat.

Exerciții

1. Găsiți complementele circumstanțiale de loc din textele de mai jos. Arătați prin ce părți de vorbire sînt exprimate.

a) Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împrejur,
în depărtare.
Ca fantasme albe plopii înșirați se pierd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbuci albii de fum.

(*V. Alecsandri*, Iarna)

b) Și Filip, însoțit de Bozan, a intrat în fabrică...

Filip a coborît la cazane, Bozan s-a urcat sus pe scara de sîrmă, la comanda podului rulant. Acolo stă cocoțat de paisprezece ani... el poartă prin aer, în ghearele podului, blocuri de fier. Asemenea unui monstru, podul său uriaș se oprește în fața cuptorului.... La laminoare blocul este coborît cu prevedere. Peste el încep să joace valțurile de oțel....

(*Al. Sahia*, Uzina vie)

2. Analizați complementele circumstanțiale de loc din textele de mai jos după schema indicată.

Complementul circumstanțial de loc	Verbul determinat	Întrebarea	Partea de vorbire prin care este exprimat.

a) Azi peste munți împăduriți cu cetini
Răsare mîndru soarele, iar lîngă
Bătrînii munți, crescînd în partea stîngă,
O sondă de petrol vestește cum că
Izvorul vieții noastre e în muncă.

Jur împrejur cununa cea de spice
De pîne spune și de trai ferice.
Iar colo-n vîrful stemei noastre, iată,
O stea de purpur mîndru se arată.

(*M. Beniuc*, Stema țării)

b) În vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se-mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine într-o căscioară.

(*G. Coșbuc*, Mama)

3. Construiți propoziții în care cuvintele date mai jos să aibă funcțiunea de complemente circumstanțiale de loc: *la dreapta*, *aici*, *dincolo*, *spre sat*, *pe o ramură*, *printre stînci*, *în fund*, *mai os*, *pînă sus*.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Baba *într-o noapte* turnă apă pe vatră și stinse focul ce-l învălise fata unchiașului *de cu seară*. *A doua zi*, *dis-de-dimineață*, fata se sculă...

(*P. Ispirescu*, Fata moșului cea cuminte)

În propoziția: *Baba într-o noapte turnă apă pe vatră*, complementul *într-o noapte* arată cînd se petrece acțiunea verbului, este exprimat printr-un substantiv cu prepoziție și se află punînd întrebarea *cînd*? la verbul determinat (*cînd* turnă? *într-o noapte*).

În propoziția: *ce-l învălise fata unchiașului de cu seară*, complementul *de cu seară* arată, de ase-

menea, **cînd** s-a făcut acțiunea, este exprimat printr-un grup de cuvinte cu rol de adverb și se află punîndu-se întrebarea *de cînd*? la verbul *învelise*.

Tot printr-un grup de cuvinte cu rol de adverb este exprimat complementul *dis-de-dimineață* din propoziția următoare. Și acest complement, ca și complementul *a doua zi*, arată cînd se face acțiunea *(cînd* se sculă? *a doua zi*, *dis-de-dimineață)*.

Complementul circumstanțial care arată timpul cînd se petrece acțiunea exprimată de verb se numește complement circumstanțial de timp.

Complementul circumstanțial de timp este exprimat de obicei printr-un substantiv (cu sau fără prepoziție) sau printr-un adverb (sau grup de cuvinte cu rol de adverb) de timp.

Complementul circumstanțial de timp se află punînd la verbul determinat una din întrebările: *cînd*, *de cînd*, *pînă cînd*, *cît timp*?

Exerciții

1. Găsiți complementele circumstanțiale de timp din textul de mai jos. Arătați prin ce părți de vorbire sînt exprimate.

În revărsat de zori, pe baltă, lumina face minuni....

Cocostîrcul s-a sculat cu noaptea-n cap. A intrat în baltă. Din cînd în cînd își udă pliscul; uneori se oprește de se uită, ispititor, în fundul apei , ca și cum ar fi dat peste ceva ce căuta de mult....

Deodată se oprește....

(*Em. Gîrleanu*, Mărinimie)

2. Analizați complementele circumstanțiale de timp din textele de mai jos după schema dată.

Complementul circumstanțial de timp	Verbul determinat	Întrebarea	Partea de vorbire prin care este exprimat
atunci	se puse	cînd	adverb de timp

a) Atunci fiul împăratului se puse la pîndă o stăptămînă întreagă; noaptea pîndea și ziua se odihnea, iar cînd fu într-o dimineață se întoarse trist la tată-său și-i spuse cum priveghease pînă la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ține pe picioare, cum mai tîrziu, somnul îl copleși și căzu ca un mort.

(*P. Ispirescu*, Prîslea cel voinic și merele de aur)

b) Acum doi ani scriam un cîntec
Despre copiii din Săcel
.....
Cîntau întîia dată-atuncea
Copiii celor din Săcel
Un cîntec scump venit o dată
Cu muncitorii, la tunel.
Și dacă „Internaționala"
De-abia-nțeleasă fu de prunci,
Slăvită fie totuși veșnic
Sămînța ce-ncoltea atunci.

(*M. Banuș*, În munții Georgiei)

3. Alcătuiți propoziții în care cuvintele date mai jos să aibă funcțiunea de complemente circumstanțiale de timp: *demult*, *ieri*, *ziua întreagă*, *după căderea nopții*, *mîine*, *din vreme-n vreme*.

Tigrul răcnea *cu turbare* și se zvîrcolea *amarnic* între doagele poloboculuí.

(*A. Odobescu*, Tigrul păcălit)

În textul de mai sus, *cu turbare* și *amarnic* sîn complemente, adică lămuresc verbele: *răcnea* și *se zvîrcolea*. Aceste complemente arată *în ce mod* se face acțiunea exprimată de verbele respective.

Complementul circumstanțial care arată în ce mod se face acțiunea exprimată de verbu determinat se numește complement circumstanțial de mod.

Complementul *cu turbare* este exprimat printr-un substantiv cu prepoziție, complementul *amarnic* printr-un adverb de mod. Complementul de mod poate fi deci exprimat prin substantiv cu sau fără prepoziție, prin adverb (de mod) etc. El se află punînd la verbul determinat una din întrebările: *cum? în ce fel?* etc. (*cum* răcnea? *cu turbare*; *cum* se zvîrcolea? *amarnic*).

Exerciții

1. Găsiți complementele circumstanțiale de mod din textele de mai jos. Arătați prin ce părți de vorbire sînt exprimate.

a) Cămara în care intră era așa de mîndru împodobită, încît bietul cioban se mira cum o să calce el pe velințele și scoarțele alea scumpe ce erau așternute pe jos...

Ciobanul intră cu sfială. Abia călca ca să nu strice velințele. Se puse binișor în pat ca să nu se mototolească albiturile.

(*P. Ispirescu*, Ciobănașul cel isteț)

b) Toader în zadar se zbate
de-și frînge oasele toate
și degeaba Neculai
trage el cît patru cai;
tot mai des se poticnesc,
tot mai grabnic poposesc
și Toader, cu vlaga toată,
cu suflarea sugrumată,
împinge propta sub roată...

(*D. Deșliu*, Minerii din Maramureș)

2. Analizați complementele circumstanțiale de mod din textele de mai jos după modelul dat.

Complementul circumstanțial de mod	Verbul determinat	Întrebarea	Prin ce parte de vorbire este exprimat
călare	ședea	cum?	adverb de mod

El strînge banii mai cu foc,
Și pleacă, beat de mult noroc,
Și-aleargă dus d-un singur gînd,
Deodată însă tremurînd,
Se-ntoarce, stă pe loc.
Se uită lung la bani, și pal
Se clatină, ca dus de-un val,
Apoi la cal privește drept:
Cu pașii rari, cu fruntea-n piept,
S-apropie de cal.
Cuprinde gîtul lui plîngînd....

(*G. Coșbuc*, El-Zorab)

3. Alcătuiți propoziții în care cuvintele de mai jos să fie complemente circumstanțiale de mod:

vesel, zgomotos, mai încet, fără vorbă, pas cu pas, cu căldură.

RECAPITULAREA COMPLEMENTULUI

Complementul
- direct (exprimat prin subst., pron.) — în cazul acuzativ
- indirect (exprimat prin subst.) — în cazul dativ; în cazul acuzativ cu prepoziție
- circumstanțial (exprimat prin subst. cu prepoziție sau prin adverb) — de loc; de timp; de mod

Găsiți complementele din textul de mai jos și analizați-le după modelul dat.

De exemplu: *Bunica, în fiecare sară, spune o poveste nepoțeilor.*

(*M. Sadoveanu*)

Complementul	Felul complementului	Întrebarea	Prin ce parte de vorbire este exprimat
în fiecare sară	circumstanțial de timp	cînd?	substantiv cu prepoziție
o poveste	complement direct	ce?	substantiv (în acuzativ)
nepoțeilor	complement indirect	cui?	substantiv (în dativ)

a) Și așa zicînd, pune poalele-n brîu, își suflecă mînecile, aţîţă focul și s-apucă de făcut bucate. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face papă cu smîntînă și cu ouă și fel de fel de bucate.

Apoi umple groapa cu jeratec și cu lemne putregăioase ca să ardă focu mocnit. După asta așază o leasă de nuiele numai înținată, și niște frunzari peste dînsa; peste frunzari toarnă țărnă și peste țărnă așterne o rogojină. Apoi face un scăuieș de ceară, anume pentru lup. Pe urmă lasă bucatele la foc să fiarbă și se duce prin pădure să caute pe cumătru-său și să-l poftească la praznic.

(*I. Creangă*, Capra cu trei iezi)

b) Dar mai sus, numai c-o treaptă
Galeria stă și-așteaptă:
Nu de azi și nici de ieri,
dar de cîte primăveri?
Și nu galeria doară:
colo sus, așteapt-o țară!
Că-n filoanele afunde,
în măruntaie de munte
Multă lumină s-ascunde...
Și multe veacuri la rînd
A răbdat, țara gemînd,
Cu frunțile la pămînt!

(*D. Deșliu*, Minerii din Maramureș)

RECAPITULAREA SINTAXEI PROPOZIȚIEI

ANALIZA SINTACTICĂ ȘI MORFOLOGICĂ A PROPOZIȚIEI

Pentru a înțelege mai bine și mai ușor structura unei propoziții dezvoltate și legăturile care există între părțile ei, putem reprezenta grafic orice propoziție cu ajutorul unei *scheme*.

Prin *schemă* înţelegem înfăţişarea legăturilor dintre părţile propoziţiei cu ajutorul liniilor sau al săgeţilor.

De exemplu, propoziţia:

În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi

(*V. Alecsandri*, Iarna)

Se poate reprezenta grafic în felul următor:

clinchete — **răsună**

(subiect) — (predicat verbal)
ce fel? — cum? — unde?

de zurgălăi — **voios** — **în văzduh**

(atribut) — (compl. circ. de mod) — (compl. circ. de loc)

Într-o propoziţie dezvoltată atribute şi complemente pot avea şi substantivele şi verbele (la moduri nepersonale), care nu au funcţiunea de subiect sau de predicat.

De exemplu:

...păsările *mărunte* apărură *legănîndu-se pe vîrfuri mlădioase de sînger*.

(*M. Sadoveanu*, În pădurea Petrişorului)

păsările — **apărură**

(subiect) — (predicat verbal)
ce fel? — cum?

mărunte — **legănîndu-se**

(atrib.) — (compl. circ. de mod) unde?

pe vîrfuri

(compl. circ. de loc) ce fel? care?

mlădioase — **de sînger**

(atrib.) — (atrib.)

Analiza completă (sintactică şi morfologică) a propoziţiei de mai sus se face în felul următor:
păsările—este *subiectul* propoziţiei (exprimat printr-un substantiv comun, feminin, plural, cazul nominativ).
apărură — este *predicat verbal* (exprimat printr-un verb. conj. a II-a, indicativ, perfectul simplu, persoana a III-a plural)
mărunte — este *atribut* (se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul *păsările*)
legănîndu-se — este *complement circumstanţial de mod* (exprimat printr-un verb, conjugarea I, gerunziu)
pe vîrfuri — este *complement circumstanţial de loc* (exprimat printr-un substantiv comun, neutru, plural, acuzativ cu prepoziţie)
mlădioase — este *atribut* (se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul *vîrfuri*)
de sînger — este atribut.

Exerciţii

Analizaţi sintactic şi apoi faceţi schema propoziţiilor de mai jos:

a) Sara pe deal buciumul sună cu jale.

(*M. Eminescu*, Sara pe deal)

b) Dar de sus, din corcoduș,
Pitulîndu-se-ntre foi,
Mititel și jucăuș
Le-a răspuns un pițigoi...

(*G. Topîrceanu*, Cîți ca voi!)

2. Faceți analiza completă (morfologică și sintactică) a propozițiilor din textele de mai jos.

a) Lunecă ușor pluta pe la gura Căprițiii. În stînga se înalță holda descoperită; în dreapta cade perdeaua de brazi în marginea apei. În urma noastră soarele se lasă pe zarea Barnarului. Lungi cărări de văpaie tremură pe trîmba de oțel a Bistriței. Pale de umbră se lățesc pe măguri; focuri clipesc în depărtări. Dălcăușul își aprinde lulеaua și-ngînă încetișor o doină haiducească...

(*A. Vlahuță*, Romînia pitorească)

b) Scurt, mohorul a foșnit...
Și spre neagra arătură
Într-o clipă s-a ivit
Un măgar — miniatură!

Din căpiță sare pleavă,
Sar gunoaie dintr-un snop.
Pușca scoate fum pe țeavă
Și pocnește ca un dop.

(*G. Topîrceanu*, La vînătoare)

FRAZA

1. Era o iarnă tare și bogată în zăpadă. Pîrăul era înghețat și troienit. La rovina morii, se zărea numai un sul de fum.

2. Vasile a lui Pînzaru se zvîrli în picioare, mă apucă de-o mînă și mă feri la o parte.

În primul grup de exemple sînt trei propoziții:
1. Era o iarnă tare și bogată în zăpadă.
2. Pîrăul era înghețat și troienit.
3. La rovina morii, se zărea numai un sul de fum.

(După *M. Sadoveanu*)

Fiecare propoziție își are înțelesul ei propriu; după fiecare propoziție s-a pus punct.

În al doilea exemplu găsim trei predicate, deci sînt tot trei propoziții:
1. Vasile a lui Pînzaru *se zvîrli* în picioare,
2. mă *apucă* de-o mînă
3. și mă *feri* la o parte.

Și în acest caz, fiecare propoziție își are înțelesul ei propriu, însă între ele există o strînsă legătură.

Acțiunile lui Vasile: *se zvîrli*, *apucă*, *feri*, se fac una după alta și nu ar putea fi despărțite prin punct, ci, așa cum se vede, se despart doar prin virgulă (prima de a doua) și se leagă cu ajutorul conjuncției *și* (a doua cu a treia).

Aceste trei propoziții formează *o frază*.

Reunirea a două sau mai multe propoziții se numește frază.

Într-o frază avem, de obicei, atîtea propoziții cîte predicate (verbe predicative) sînt.

În frază propozițiile pot avea înțeles deplin sau se pot lămuri unele pe altele. De exemplu:
1. Doina cînt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc.
2. Cînd te-aud, nu m-aș mai duce.

(*Folclor*)

În prima frază sînt trei verbe predicative *(cînt, şoptesc, vieţuiesc)*, deci trei propoziţii

Dacă rostim cîte una din aceste propoziţii izolat, constatăm că fiecare din ele are un înţeles deplin. Aceste propoziţii sînt *principale*.

Propoziţia care are un înţeles deplin se numeşte propoziţie principală.

În a doua frază *(cînd te-aud, nu m-aş mai duce)* avem două verbe predicative *(aud, m-aş duce)*, deci două propoziţii.

Dacă rostim aceste două propoziţii, constatăm că numai a doua *(nu m-aş mai duce)* are un înţeles deplin. Această propoziţie este, deci, o propoziţie principală.

Prima propoziţie *(cînd te-aud)*, dacă este rostită izolat, nu are înţeles deplin. Ne dăm uşor seama că această propoziţie capătă înţeles numai dacă e rostită laolaltă cu cea principală *(nu m-aş mai duce)*. Ea serveşte, deci, pentru a completa înţelesul propoziţiei principale. Aceasta este o propoziţie *secundară*.

Propoziţia al cărei înţeles depinde de altă propoziţie din frază se numeşte propoziţie secundară.

O frază trebuie să aibă cel puţin o propoziţie principală, fiindcă propoziţiile secundare, neavînd înţeles deplin, luate singure, nu pot forma o frază.

LEGĂTURILE DINTRE PROPOZIŢIILE UNEI FRAZE

1. *Sării* pîrleazul şi *intrai* în şopronul lui moş Sava.

2. *Avea* şi el sprîncene stufoase, care i *se ridicau* de pe ochi cînd *mă apropiam* de el.

3. *Umblam* şi după Irinuţa, care *ducea* vaca la imaş des-de-dimineaţă, ori *aducea* bobocii de la pîrău...

(*M. Sadoveanu*, Hultanul)

În prima frază sînt două propoziţii, care au fiecare înţeles deplin. Ele sînt legate între ele cu conjuncţia *şi*.

Legătura dintre aceste propoziţii care stau pe aceeaşi treaptă poate fi reprezentată grafic în felul următor:

1) Sării pîrleazul — propoziţie principală.

2) şi intrai în şopronul lui moş Sava — propoziţie principală.

1 ——————— 2

În a doua frază sînt trei propoziţii, dintre care numai prima are înţeles deplin luată singură:

Avea şi el sprîncene stufoase este o propoziţie principală.

A doua propoziţie: *care i se ridicau de pe ochi* este o propoziţie *secundară* şi lămureşte înţelesul substantivului *sprîncene (care* sprîncene? *care i se ridicau de pe ochi)* din prima propoziţie.

Propoziţia a treia: *cînd mă apropiam de el* este tot o propoziţie *secundară* şi determină verbul *se ridicau (cînd* se ridicau? *cînd mă apropiam de el)* din cealaltă propoziţie secundară.

Legăturile dintre aceste trei propoziţii — care depind: a doua de prima şi a treia de a doua — pot fi reprezentate grafic astfel:

1. **avea și el sprîncene stufoase**
care?
2. **care i se ridicau de pe ochi**
cînd?
3. **cînd mă apropiam de el.**

În fraza a treia sînt tot trei propoziții, dintre care: prima este propoziția principală; celelalte amîndouă, determinînd substantivul *Irinuța* din prima propoziție, sînt propoziții secundare.

1) *Umblam și după Irinuța* — propoziție principală.

2) *care ducea vaca la imaș des-de-dimineață* — propoziție secundară.

3) *ori aducea bobocii de la pîrău* — propoziție secundară. Iată schema acestei fraze:

Cele două propoziții secundare determină același cuvînt din propoziția principală *(Irinuța)*, răspund la aceeași întrebare *(care?)*, de aceea ele stau pe aceeași treaptă și sînt legate cu conjuncția *ori* care leagă propoziții de același fel.

Exerciții

1. Faceți schemele frazelor de mai jos.

a) Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad,
Focul pîlpîie în sobă,
Iară eu pe gînduri cad.

(*M. Eminescu*, Singurătate)

b) În poieniță, lumina se trăgea spre vîrfurile copacilor; cîte un plop cu coaja cenușie abia își clătea ramurile subțiri și-și tremura bănuții frunzelor, care luceau în două ape.

(*M. Sadoveanu*, În pădurea Petrișorului)

c) Azi rîurile altfel cîntă,
Cînd intră-n clocot de turbină,
Cînd urcă-n fire de aramă,
Să dea căldură și lumină.

(*M. Beniuc*, E steagul marilor victorii)

2. Analizați textele de mai jos, arătînd numărul și felul propozițiilor din fiecare frază.

a) Tresărind scînteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gîrle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioasă
Se azvîrle.

(*M. Eminescu*, Freamăt de codru)

b) Țăranul mergea pe lîngă boi, și-i tot îndemna să meargă mai iute, ca s-ajungă degrabă acasă și să ieie pielea vulpii.

Însă cum au pornit boii, vulpea a și început cu picioarele a împinge peștele din car jos. Țăranul mîna, carul scîrțîia și peștele din car cădea.

După ce hoața de vulpe a aruncat o mulțime de pește pe drum, biniii...șor! sare și ea din car și, cu mare grabă, începe a strînge peștele de pe drum.

(*I. Creangă*, Ursul păcălit de vulpe)

SEMNELE DE ORTOGRAFIE ȘI DE PUNCTUAȚIE

În textele scrise, în afară de semnele folosite (litere) pentru a nota sunetele care intră în alcătuirea cuvintelor mai întîlnim și alte semne care ne ajută:

— *cînd scriem*, să notăm unele pauze din vorbire, o anumită intonație, rostirea unor cuvinte, intervenția în convorbire a uneia sau alteia din persoanele care vorbesc etc.

— *cînd citim*, să citim exact, expresiv, urmînd firul gîndirii scriitorului, înțelegînd mai bine conținutul textului, legătura dintre idei.

Aceste semne sînt de două feluri:

A) *semne ortografice*: liniuța de unire (-);

B) *semne de punctuație*: punctul (.), virgula (,), semnul întrebării (?), semnul exclamării (!), două puncte (:), punct și virgulă (;), semnele citării sau ghilimelele („"), linia de dialog și de despărțire (—) etc.

A. 1. *Liniuța de unire* (-) se întrebuințează:

a) pentru a arăta rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte:

Ia mai *punc-ți* (verb-pronume) *poșta-n* (substantiv-prepoziție) cui, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia *m-am* muncit (verb-pronume) eu. Dacă *ți-i* (pronume-verb) așa de poftă, *du-te*

(verb-pronume) *și-ți* (conjuncție-pronume) moaie *coada-n* (substantiv-prepoziție) baltă...

(*I. Creangă*, Ursul păcălit de vulpe)

b) pentru a despărți cuvîntul în silabe, cînd la sfîrșit de rînd — nu mai poate fi scris cuvîntul întreg:

Voinicul, ieșind la vînătoare, intră într-un codru vecin cu acela în care trăia el cu tată-său; pe acolo dete peste un tontolete de om, care lua copacii de vîrf și îi încovoia.

(*P. Ispirescu*, Dunăre Voinicul)

B. 1. Punctul (.) notează o pauză. Se pune:

a) la sfîrșitul unei propoziții:

O văz ca prin vis.

(*B. Șt. Delavrancea*, Bunica)

b) la sfîrșitul unei fraze:

O văz limpede, așa cum era.

(*B. Șt. Delavrancea*, Bunica)

c) după cele mai multe prescurtări:

Prietenul meu B. era botoșănean din apropierea locului de naștere a poetului.

(*M. Sadoveanu*, Cum am cunoscut pe Eminescu)

— Și merge fără boi tractorul? — întreabă Neîncrezătoare, coțofana slabă.
— Privește-l! Vine de la S.M.T.
— Acesta e? Cumplit arată, bre!

(*M. Beniuc*, Mirare)

2. Virgula (,) arată o pauză mai mică, înăuntrul unei propoziții sau fraze. Se folosește:

a) pentru a despărți vocativul de restul propoziției:

— Tovarăşe Bozan, te-am auzit adeseori povestind prin fabrică despre cei trei-patru copii ai dumitale...

— Nu te înţeleg, tovarăşe Filip.

(*Al. Sahia*, Uzina vie)

b) pentru a despărţi uneori interjecţia de restul propoziţiei:

— Bravo, măi Todiriţă! strigă Vasile Pînzaru.

(*M. Sadoveanu*, La săniuş)

c) pentru a despărţi titlul unei scrisori de restul textului:

Dragă Lucreţie,

Află că noi petrecem foarte bine. Ieri am fost a doua oară la iaz...

(*M. Sadoveanu*, Dimineţi de iulie)

d) pentru a despărţi părţile de acelaşi fel ale propoziţiei:

Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gîndăcel, un flutur, un clopoţel în floare
După o iarnă lungă şi-un dor nemărginit
Aprind un soare dulce în sufletul umbrit!

(*V. Alecsandri*, Sfîrşitul iernii)

Razele aştern brîie verzui, galbene şi roşii pe întinsul neteziş al apei.

(*A. Vlahuţă*, Romînia pitorească)

Spun de Dunăre, de Mare,
Spun de pluguri, de tractoare,
.....
Spun de mine de cărbuni,
De minerii cei mai buni.

(*M. Beniuc*, Cîntec)

e) pentru a despărţi propoziţiile principale (cînd nu sînt legate cu conjuncţia şi):

Plîng tilingi, tălăngi răspund,
Soarele apune...

(*Şt. O. Iosif*, Cîntec)

f) după unele propoziţii secundare, cînd se găsesc înaintea propoziţiei principale:

Unde sînt multe mîini, lucrul sporeşte.
Ce poţi face astăzi, nu lăsa pe mîine.
Dacă risipeşti meiul, anevoie îl aduni.

(*Folclor*)

3. Semnul *punct şi virgulă* (;) se întrebuinţează în frază pentru a despărţi propoziţii sau grupuri de propoziţii între care se face o pauză mai mare decît aceea arătată prin virgulă:

În nopţile cu lună asculţi privighetoarea, — te încîntă; ajungi să crezi că pentru tine îşi varsă în gîlgîiri ploaia de mărgăritare.

(*Em. Gîrleanu*, Cioc, cioc, cioc!)

4. Două puncte (:) se pun:

a) pentru a anunţa vorbirea cuiva:

Încet a spus: „Cînd mă fac mare,
Mă fac erou, erou al muncii".

(*M. Banuş*, În munţii Georgiei)

b) înaintea unei explicaţii:

Un tropot înăbuşit îi izbi auzul: herghelia se întorcea în fugă...

(*Em. Gîrleanu*, Părăsită)

c) înaintea unei enumerări:

Şi astfel cîteştrei duşmanii: şoarecele în gaură, motanul în ocniţă şi cînele în mijlocul odăii se pîndesc munciţi de acelaşi gînd.

(*Em. Gîrleanu*, Cînd stăpînul nu-i acasă)

5. *Semnul întrebării* (?) se pune după vorbe sau propoziții interogative:

— Vai Alecuțule, a strigat ea; ce ai și de unde vii, de ți-s ochii spărieți?

— Lele Ileană, a răspuns tinichigiul de la Pașcani, îți spun numaidecît vestea mare, numai cît lasă-mă să răsuflu.

— S-a întîmplat ceva? Ce? Cum? Unde?

(*M. Sadoveanu*, Nada Florilor)

6. *Semnul exclamării* (!) se pune:

a) după interjecții — uneori —;

— Alelei! fecior de om viclean, ce te găsești! Tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat.

(*I. Creangă*, Povestea lui Harap Alb)

b) la sfîrșitul unei propoziții exclamative:

Uniți-vă, ai păcii luptători!

(*V. Tulbure*, Mama Zoiei)

7. *Semnele citării sau ghilimelele* („“) se pun la începutul vorbirii cuiva, atunci cînd e redată întocmai, sau încadrează titlurile operelor literare etc.:

Atunci s-a ridicat și cel care a scris: „Capra cu trei iezi“ și a zis: „Oameni buni, dați-mi voie să vă spun și eu o poveste...“ Cu toții au început a rîde ș-au tăcut.

(*M. Sadoveanu*, Cheia)

8. *Linia de dialog* (—) notează începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la convorbire:

— Patrocle, eu cred că nu trebuie să ne temem de mama pădurii... Știi de ce mă tem eu?

— De ce te temi?

— De bursuc. Am auzit că bursucu-i foarte rău.

— N-are decît să vie, mormăi cu dispreț Patrocle; am eu ac de cojocul lui.

(*M. Sadoveanu*, Dumbrava minunată)

Exercițiu

Copiați textul dat. Oral, explicați folosirea semnelor ortografice și de punctuație:

a) Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el și mă ascultă și unde nu s-apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura pe o draniță: una, două, trei, pînă la douăzeci și nouă.

„Măi! s-a trecut de șagă — zic eu în gîndul meu — încă nu m-a gătit de ascultat și cîte au să mai fie!“

Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mînios...

„Ei, ei! acu-i acu. Ce-i de făcut, măi Nică?“ îmi zic eu în mine.

(*I. Creangă*, Amintiri din copilărie)

b) Uită-te la tinichigiu, tată, am adaos eu, atrăgîndu-i atenția asupra ochilor mari și frunții largi a noului meu prieten. De la dînsul am aflat despre răscoalele țăranilor. N-aș putea spune că mi-a explicat-o: ci mi-a strecurat-o în toată ființa,

arătîndu-mi ceea ce nu știam și deșteptîndu-mi conștiința datoriei pe care o am.

Tata a întors ochii dureroși spre mine.

— Ce datorie, Ilie?

— Datoria către mama mea și către neamul mamei mele. De la tinichigiu am aflat că acelora care au strigat din foame li s-au dat gloanțe. Rînduiala nedreaptă trebuie răsturnată. Vreau să devin un luptător pentru dreptate!

(*M. Sadoveanu*, Nada Florilor)

CUPRINSUL

	Pag.
FONETICA	
Sunete și litere	3
Vocale, consoane	6
Silaba	7
MORFOLOGIA	
Părțile de vorbire	12
Substantivul și articolul	14
Substantive comune și proprii	16
Articolul	28
Adjectivul	49
Pronumele	60
Pronumele personal	61
Pronumele posesiv	69
Pronumele demonstrativ	72
Numeralul	77
Numeralul cardinal	78
Numeralul ordinal	80
Verbul	85
Timpurile	88
Modurile	97
Cele patru conjugări	107
Adverbul	123
Prepoziția	125
Conjuncția	127
Interjecția	130
SINTAXA	
Sintaxa propoziției	135
Propoziția	135
Părțile propoziției. Propoziție simplă și propoziție dezvoltată	136
Subiectul	139
Predicatul	141
Predicatul verbal	142
Predicatul nominal	143
Atributul	148
Complementul	150
Complementul direct	151
Complementul indirect	153
Complementul circumstanțial	155
Fraza	168
Semnele de ortografie și de punctuație	174

Responsabil de carte : Petre Stănescu
Tehnoredactor : Nicolae Atanasiu
Corector : Serina Făinaru

Dat la cules 25.11.1959. Bun de tipar 16.01.1960. Tiraj 254.000 ex. Hîrtie cărți școlare de 65 gr./m². Format 16/54×84. Coli de editură 6,363. Coli tipar 11,5. Nr. de plan editură 8404. A. 02077.

T.parul executat sub com. nr. 91.723 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București — R.P.R.
E. 20.980